

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
« ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ - MASTER IN
LAW AND ECONOMICS »
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αθανάσιος Πολυχρονόπουλος Α.Μ ΜΔΟ 1753

**ΘΕΜΑ: «Η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες υπό το πρίσμα
του άρθρου 8 ν. 2251/1994 για την προστασία των
καταναλωτών»**

Επιβλέπουσα καθηγήτρια **Κορνηλία Δελούκα- Ιγγλέση**

Πειραιάς Φεβρουάριος 2019

Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»**

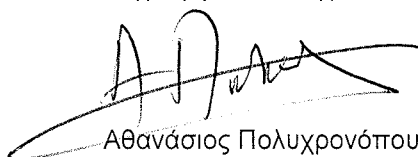

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο : «Η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες υπό το πρίσμα του άρθρου 8 ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών», έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή

Αθανάσιος Πολυχρονόπουλος

Πειραιάς 26/2/2019

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Επιθυμώ να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια Κορνηλία Δελούκα - Ιγγλέση για την καθοδήγηση και αμέριστη βοήθεια στην εκπόνηση της παρούσας.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Σ	Σύνταγμα
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΕισΝΚΠολΔ	Εισαγωγικός Νόμος ΚΠολΔ
ΠΚ	Ποινικός κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΟΛΑΠ	Ολομέλεια Αρείου Πάγου
Εφ	Εφετείο
ΠολΠρ αρ.	Πολυμελές Πρωτοδικείο Άρθρο
ΓΟΣ	Γενικοί Όροι Συναλλαγών
Δ.Ο.Υ.	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
επ.	Επόμενα
ο.τ	Όπως τροποποιήθηκε
παρ. ΠΔ	Παράγραφος Προεδρικό Διάταγμα
ΦΕΚ	Φύλλο Ελληνικής Κυβέρνησης
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ΚΥΑ Νπδδ	Κοινή Υπουργική απόφαση Νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου
ΕλΔ	Ελληνική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
ΥΚ	Υπαλληλικός Κώδικας
ΤΝΠ	Τράπεζα νομικών πληροφοριών
ΔΣΑ	Δικηγορικός σύλλογος Αθηνών
σ. ή σελ.	Σελίδα

εκδ.	Εκδόσεις
ΚΙΔ	Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας
ΑΝ	Αναγκαστικός Νόμος
ΔΕΕ	Δίκαιο επιχειρήσεων & εταιρειών
ΝΒ	Νομική βιβλιοθήκη , εκδόσεις
ΟΕΔ	Ομόλογα Ελληνικού δημοσίου
ΜΑΕΚ	Μετατρέψιμα αξιόγραφα ενισχυμένου κεφαλαίου
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή σύμβαση δικαιωμάτων ανθρώπου
ΚΔΕΠΕΥ	Κώδικας Δεοντολογίας Επιχειρήσεων Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔικΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΕ	Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης
νπ	Νομικά πρόσωπα

Περιεχόμενα

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ	7
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ.....	8
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12
1.1. Το ισχύον νομικό πλαίσιο	12
1.2. Οι σκοποί του ν. 2251/1994.....	14
1.3. Οι προϋποθέσεις εφαρμογής αρ. 8 ν 2251/1994 (συνοπτικά).....	15
1.4. Η ειδοποιός διαφορά από τη γενική αδικοπρακτική ευθύνη και την ευθύνη αρ. 6 ν 2251/1994.....	15
1.5. Η νομολογία περί νόθου αντικειμενικής ευθύνης.....	16
1.6. Το πεδίο εφαρμογής του ν. 2251/1994.....	16
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α	21
2.1. Η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες σύμφωνα με το αρ. 8 ν. 2251/1994. Οι προϋποθέσεις εφαρμογής αρ. 8 ν 2251/1994 (διεξοδικά).....	25
2.2. Υπαιτιότητα του παρέχοντος υπηρεσίες κατά την παροχή υπηρεσίας που τεκμαίρεται (νόθος αντικειμενική ευθύνη)	35
2.3. Παράνομη πράξη ή παράλειψη του παρέχοντος υπηρεσίες υπό την έννοια προϋπόθεσης γέννησης της που τεκμαίρεται.....	39
2.4. Η περιουσιακή (υλική) και ηθική βλάβη του ζημιωθέντος καταναλωτή και τρίτου	40
2.5. Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παράνομης πράξης ή παράλειψης και βλάβης.....	43
2.6. Συνυπαιτιότητα καταναλωτή. Απαλλακτικές ρήτρες.....	49
2.7. Παραγραφή	50
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β.....	51
3.1. Συρροή νομικών βάσεων ενδοσυμβατικής και αδικοπρακτικής.....	51
3.2. Συλλογικά μέτρα προστασίας με βάση το αρ. 10 ν. 2251/94.....	52
3.3. Δίκαιη ικανοποίηση από καθυστέρηση δίκης (αρ. 1, 4, 5 ν. 4239/2014 καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης)	56

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ	59
4.1. Η αστική ευθύνη των νομικών. Αγωγή κακοδικίας	59
4.2. Η αστική ευθύνη των ιατρών	66
4.3. Η αστική ευθύνη πιστωτικών ιδρυμάτων (ΤΡΑΠΕΖΕΣ), ΑΕΠΕΥ	77
4.4. Ασφαλιστικές εταιρείες.....	93
4.5. Εταιρείες κινητής τηλεφωνίας	95
4.6. Νηογνώμονες	97
5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	100
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	102

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Στην ΕΙΣΑΓΩΓΗ της παρούσας εργασίας γίνεται συνοπτική αναφορά του θέματος της ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες σύμφωνα με αρ. 8 ν. 2251/1994.

Στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α γίνεται ειδική ανάλυση των προϋποθέσεων εφαρμογής του αρ. 8 ν. 2251/1994.

Στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β γίνεται ανάλυση των επιμέρους σχετικών θεμάτων του αρ. 8 ν. 2251/1994 όπως, η συρροή νομικών βάσεων, η συλλογική προστασία, η ευθύνη λόγω καθυστέρησης απονομής δικαιοσύνης υπό την έννοια της νομοθετημένης μορφής πλημμελούς εκπλήρωσης δημόσιας υπηρεσίας (καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης).

Στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ αναλύονται περιπτώσεις ευθύνης επαγγελματιών του κλάδου των υπηρεσιών όπως των νομικών, των ιατρών, των πιστωτικών ιδρυμάτων, των ασφαλιστικών εταιρειών, των εταιρειών κινητής τηλεφωνίας, νηογνομόνων.

Στον ΕΠΙΛΟΓΟ γίνονται συμπερασματικές αναφορές στο θέμα της εργασίας.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Το ισχύον νομικό πλαίσιο για την αστική ευθύνη των ανεξάρτητων επαγγελματιών που παρέχουν ιδιωτικές υπηρεσίες και συναλλάσσονται με τελικούς αποδέκτες καταναλωτές (πχ ιατροί, πιστωτικά ιδρύματα, ασφαλιστικές εταιρείες, πάροχοι κινητής τηλεφωνίας, νηογνώμονες) προβλέπεται κυρίως στο αρ. 8 νόμου 2251/1994 για τη «προστασία καταναλωτών». Η ρύθμιση του άρθρου 8 ν. 2251/1994 βασίστηκε στην ομώνυμη Πρόταση Οδηγίας του 1990¹, της οποίας όμως η σύνταξη εγκαταλείφθηκε από τα όργανα της Ένωσης διότι δεν έτυχε ευρείας αναγνώρισης και αποδοχής τόσο από τις επαγγελματικές τάξεις όσο και από τον νομικό κόσμο εξαιτίας της ενιαίας ρύθμισης για όλες τις περιπτώσεις παροχής υπηρεσιών και του «τεκμηρίου υπαιτιότητας» του παρέχοντος υπηρεσίες που προέβλεπε και για αυτόν τον λόγο δεν εκδόθηκε ποτέ. Παρά τη μη έκδοση της προαναφερόμενης Οδηγίας και τον μη εξαναγκασμό από το ενωσιακό δίκαιο, ο εθνικός μας νομοθέτης καινοτόμησε ενσωματώνοντας τις περισσότερες από τις ματαιωθείσες διατάξεις και κατέστησε την Πρόταση Οδηγίας ως το πρότυπο του άρθρου 8 ν. 2251/1994, προσδίδοντας έτσι στις διατάξεις του τελευταίου χαρακτήρα «κοινοτικής εμπνεύσεως», όχι όμως και «κοινοτικής υποχρεώσεως»².

Ο κύριος σκοπός του δικαίου προστασίας του καταναλωτή (ν. 2251/1994) είναι η προστασία του ασθενέστερου μέρους της συναλλαγής, δηλαδή του μη έχοντος διαπραγματευτική δύναμη και οικονομική ισχύ πρόσωπου. Αδιαμφισβήτητα, αν δεν είχε ληφθεί πρόνοια για την προστασία των καταναλωτών τόσο αρχικά σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, η θέση των πολιτών, ιδιαίτερα αυτών που συναλλάσσονται με την ιδιότητα του καταναλωτή, θα ήταν δυσχερέστατη λόγω των και ανεξέλεγκτων πιέσεων που ασκούν τα μεγάλα συμφέροντα.

Προστατευόμενος καταναλωτής είναι το φυσικό πρόσωπο που είναι ο ερασιτέχνης τελικός αποδέκτης της υπηρεσίας του επαγγελματία (εν στενή εννοία καταναλωτής). Με την τελευταία τροποποίηση του ν. 2251/1994 από τον ν. 4512/2018³ η έννοια του καταναλωτή έχει υποβληθεί σε ολική αλλαγή με τον νομοθέτη να προβλέπει ότι καταναλωτή αποτελεί «κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα» (παρ.1, αρ. 1^α ν. 2251/1994 ο.τ). Υιοθετείται,

¹ COM (90) 482 τελικό- SYN 308, ΕΕ 18.1.1991, C 12/8.

² Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ.227.

³ Με τη παρ.5, αρ. 100 ν. 4512/2018 προστέθηκε αρ. 1^α ν. 2251/1994.

ξεκάθαρα ο εν στενή εννοία ορισμός του καταναλωτή, μη περιλαμβάνοντας σε αυτόν ούτε τα νομικά πρόσωπα αλλά ούτε και τις ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Επιπλέον, δεν περιλαμβάνονται φυσικά πρόσωπα που είναι επαγγελματίες, επιχειρηματίες ή έμποροι⁴, αλλά μόνο όσα ενεργούν για την κάλυψη ιδίων καταναλωτικών αναγκών και συμβάλλονται υπό την ερασιτεχνική τους ιδιότητα. Με την τροποποίηση αυτή υιοθετείται ουσιαστικά ο στενός ορισμός που προέβλεπε η συντριπτική πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών Οδηγιών στο πεδίο του δικαίου προστασίας καταναλωτή, όπως, ενδεικτικά, η Ευρωπαϊκή Οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης υπ' αριθμ. 93/13/ΕΟΚ του συμβουλίου της 5.4.1993 σχετικά με τις καταχρηστικές ρητρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993 L95/29, 21.4.1993) τον οποίο δεν είχε υιοθετήσει ο Έλληνας νομοθέτης κάνοντας χρήση της ευχέρειας του αρ. 8 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ σύμφωνα με το οποίο οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών μπορούσαν να θεσπίζουν αυστηρότερες ρυθμίσεις, εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη προστασία στους καταναλωτές. Σκοπός του νομοθέτη με τον ν. 4512/2018 είναι η αποσυμφόρηση της δικαιοσύνης και ο περιορισμός των εντάσεων που υποβάλλονταν με τον ν. 3587/2007 (προέβλεπε ορισμό του καταναλωτή εν ευρεία εννοία). Οι τροποποιήσεις αφορούσαν κυρίως την έννοια του καταναλωτή και όχι το άρθρο 8 ν. 2251/94 που δεν έχει αλλάξει.

Για το θέμα της νομικής φύσης της ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες διατυπώθηκαν πολλές απόψεις. Κατά μία άποψη ο ανωτέρω νόμος δεν δημιουργεί νέα αυτοτελή ex lege ευθύνη αλλά ειδικότερη ρύθμιση στο πλαίσιο της γενικής αδικοπρακτικής ευθύνης από αδικοπραξία (αρ. 914 επ , 57-59 ΑΚ) και αφορά ειδικά την ευθύνη των ανεξάρτητων ελεύθερων επαγγελματιών (φυσικά πρόσωπα, νπ, νομικές οντότητες) που παρέχουν ιδιωτικές υπηρεσίες σε φυσικά πρόσωπα τελικού αποδέκτες (καταναλωτές σε στενή έννοια) για βλάβη (άμεση ζημία περιουσιακή ή μη) που προκάλεσαν υπαίτια με παράνομη πράξη ή παράλειψη (που τεκμαίρονται-νόθος αντικειμενική ευθύνη) στον τελικό αποδέκτη της υπηρεσίας (καταναλωτή- φυσικό πρόσωπο) ή τρίτο (αρ.928 εδ.β

---

⁴ Ωστόσο είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι, πλέον, σύμφωνα με την παρ. 9 αρ. 2 του ν.2251/94 ο.τ, η ισχύς των παρ. 1 έως 8 (προστασία καταναλωτή εν ευρεία εννοία από καταχρηστικούς όρους ΓΟΣ) επεκτείνεται και στις συμβάσεις , εφόσον σωρευτικά , οι όροι αυτών δεν υπήρξαν αποτέλεσμα ατομικής διαπραγμάτευσης, ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή αποτελεί τον τελικό αποδέκτη των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών και εμπίπτει στην κατηγορία της πολύ μικρής επιχείρησης (νπ), σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα. Σ' αυτά προβλέπεται ότι πολύ μικρές επιχειρήσεις είναι οι ΑΕ, οι ΕΠΕ, οι ΙΚΕ, οι ΟΕ και ΕΕ, οι ατομικές επιχειρήσεις καθώς και οι φορείς του δημοσίου τομέα που πληρούν δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα κριτήρια: α) σύνολο ενεργητικού έως 350.000 ευρώ, β) καθαρό ύψος κύκλου εργασιών έως 700.000 ευρώ, γ) μέσος όρος απασχολουμένων έως 10 άτομα. Τριανταφυλλάκης Γ. Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, ΝΒ, 2018, σελ. 156, υποσημ. 422.

και 929 εδ. β ΑΚ). Η ειδική ευθύνη αρ. 8 ν. 2251/94 είναι κατά βάση υποκειμενική (για πράξη από δόλο ή αντικειμενική αμέλεια αρ. 330 ΑΚ) με τη διαφορά αντιστροφής του βάρους απόδειξης υπέρ του καταναλωτή διότι η υπαιτιότητα και η παρανομία του επαγγελματία τεκμαίρονται (νόθος αντικειμενική ευθύνη).

Κατά άλλη άποψη -μάλλον κρατούσα⁵- ο ανωτέρω νόμος, σύμφωνα με την ratio του νόμου που είναι η εξασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής προστασίας του λήπτη των υπηρεσιών, δημιουργεί νέα αυτοτελή εξωσυμβατική ευθύνη εκ του νόμου (ex lege) ή έναν νέο αυτοτελή νόμιμο λόγο ευθύνης ανεξάρτητα από την ύπαρξη συμβατικής ή εξωσυμβατικής βάσης της ευθύνης .

Περαιτέρω η ευθύνη προκύπτει υπό τις εξής προϋποθέσεις (συνοπτικά) : α) παροχή από ανεξάρτητο ελεύθερο επαγγελματία υπηρεσίας σε φυσικό πρόσωπο τελικό αποδέκτη (καταναλωτή εν στενή εννοία) ιδιωτικών υπηρεσιών στα πλαίσια άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας της αρμοδιότητός του, β) υπαιτιότητα του παρέχοντος υπηρεσίες κατά την παροχή υπηρεσίας που τεκμαίρεται, γ) παράνομη πράξη ή παράλειψη που τεκμαίρεται, δ) άμεση βλάβη, περιουσιακή και ηθική του ζημιωθέντος και ε) αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παράνομης πράξης ή παράλειψης και βλάβης.

Σχετικά με το πεδίο εφαρμογής, λεκτεά ότι, οι διατάξεις περί ευθύνης αρ. 8 ν. 2251/1994 εφαρμόζονται σε παροχή ιδιωτικών υπηρεσιών και υπεύθυνος είναι κάθε ανεξάρτητος προμηθευτής υπηρεσιών δηλ. ανεξάρτητος επαγγελματίας και όχι οι εξαρτώμενοι υπάλληλοι, προστιθέντες και βοηθοί εκπλήρωσης αυτού, και αφορά φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οποιασδήποτε μορφής, του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα (παρ4, αρ.1 ν. 2251/1994). Επίσης εφαρμόζονται στις ιδιωτικές υπηρεσίες που το κράτος και οι ΟΤΑ παρέχουν στους πολίτες με αμοιβή από τους φορείς των ΔΕΚΟ, δημοτικών επιχειρήσεων και άλλων κρατικών ή δημοτικών φορέων ελεγχόμενων από το κράτος ή ΟΤΑ.

Οι διατάξεις του ν 2251/1994 (αρ. 8) ΔΕΝ εφαρμόζονται : α) στις δημόσιες υπηρεσίες που το κράτος, νπδδ, ΟΤΑ παρέχουν στους πολίτες χωρίς αμοιβή ως δημόσια αγαθά όπως άμυνα, ασφάλεια, παιδεία, δικαιοσύνη, υγεία, κοινωνική μέριμνα (αντικειμενική ευθύνη δημοσίου για τις βλάβες που προξένησαν δημόσιοι υπάλληλοι αρ. 105,106 ΕισΝΑΚ, επισημαίνεται ότι προβλέπεται

---

⁵ Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 228-229. Καράκωστας Ι.- Καραμπατζός Α., Ευθύνη του νηογνώμονος έναντι αγοραστή πλοίου ένεκα ανακριβών πιστοποιητικών με βάση το άρθρο 8 του Ν. 2251/1994 περί ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες, ΔΕΕ 2011 σελ 391, ΠΠρΠειρ 305/2011 ΔΕΕ 2011 σελ. 488.

δίκαιη ικανοποίηση από καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης υπό την έννοια της μη ορθής εκπλήρωσης δημόσιας υπηρεσίας (αρ. 1, 4, 5 ν. 4239/2014). β) στις συμβάσεις (υπηρεσίες) για τη δημιουργία, απόκτηση ή μεταβίβαση δικαιωμάτων επί ακινήτων ή δικαιωμάτων εντός ακίνητης περιουσίας, δ) στις συμβάσεις (υπηρεσίες) για τη δημιουργία, απόκτηση ή μεταβίβαση πνευματικών δικαιωμάτων, ε) στις δικηγορικές υπηρεσίες (αρ. 160-164 ν 4194/2013), στ) στις υπηρεσίες των συμβολαιογράφων, δικαστικών επιμελητών και διαιτητών (αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ). Επισημαίνεται ότι δεν είναι υπηρεσία, με την έννοια του άρθρου 8 ν. 2251/1994, η παροχή η οποία έχει ως άμεσο και αποκλειστικό αντικείμενο την κατασκευή προϊόντων, την επεξεργασία και το service αυτών (εφαρμόζεται η διάταξη αρ. 6 ν. 2251/1994 ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων).

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Το ισχύον νομικό πλαίσιο

Το ισχύον νομικό πλαίσιο για την αστική ευθύνη των ανεξάρτητων επαγγελματιών που παρέχουν ιδιωτικές υπηρεσίες και συναλλάσσονται με καταναλωτές προβλέπεται στο αρ. 8 νόμου 2251/1994 για τη «προστασία καταναλωτών» όπως πρόσφατα τροποποιήθηκε με ν. 4512/2018, ν. 4537/2018 και κωδικοποιήθηκε με την ΥΑ 5338/2018 (αρ.1, ΦΕΚ Β΄40/17.1.2018, ισχύς από 18.3.2018). Για το θέμα της ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες ο Έλληνας νομοθέτης έχει λάβει μέτρα προστασίας, παράλο που δεν εξαναγκάστηκε από κάποια Ενωσιακή Οδηγία. Πράγματι, η ρύθμιση του άρθρου 8 του Ν. 2251/1994 βασίστηκε στην ομώνυμη Πρόταση Οδηγίας του 1990, της οποίας όμως η σύνταξη εγκαταλείφθηκε από τα όργανα της Ένωσης. Αρχικά, το προσχέδιο της Πρότασης αποσκοπούσε στην συμπλήρωση της ήδη υφιστάμενης Οδηγίας για την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων που ρύθμιζε ανάλογα την ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες σε μεγάλο βαθμό κατά το πρότυπο της ως άνω κοινοτικής ρύθμισης προβλέποντας, αντικειμενική ευθύνη για αντικειμενικώς ελαττωματική υπηρεσία, δηλαδή για υπηρεσία που δεν παρείχε την «ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια». Τελικά το προσχέδιο πρότασης εγκαταλείφθηκε με την τελική Πρόταση Οδηγίας του 1990 που προέβλεπε υποκειμενική ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες για ζημία που προκαλείται κατά την παροχή της υπηρεσίας, αφήνοντας στον παρέχοντα το βάρος απόδειξης της έλλειψης υπαιτιότητάς του. Ωστόσο η Πρόταση αυτή δεν έτυχε ευρείας αναγνώρισης και αποδοχής τόσο από τις επαγγελματικές τάξεις όσο και από τον νομικό κόσμο εξαιτίας της ενιαίας ρύθμισης για όλες τις περιπτώσεις παροχής υπηρεσιών και του «τεκμηρίου υπαιτιότητας» του παρέχοντος υπηρεσίες που προέβλεπε και για αυτόν τον λόγο δεν εκδόθηκε ποτέ. Παρά τη μη έκδοση της προαναφερόμενης Οδηγίας ο εθνικός μας νομοθέτης καινοτόμησε και ενσωμάτωσε τις περισσότερες από τις ματαιωθείσες διατάξεις και κατέστησε την Πρόταση Οδηγίας ως το πρότυπο του άρθρου 8 του Ν. 2251/1994, προσδίδοντας έτσι στις διατάξεις του τελευταίου χαρακτήρα «κοινοτικής εμπνεύσεως», όχι όμως και «κοινοτικής υποχρέωσης». Προηγήθηκε από πλευράς εθνικού δικαίου ο ν. 1961/1991 με τον οποίο έγινε η πρώτη προσπάθεια μεταφοράς και εναρμόνισης με το ενωσιακό δίκαιο (85/577/ΕΟΚ , 90/88/ΕΟΚ , ΕΟ 85/374/257 ΕΟΚ Συμβούλιο 25.7.85 , 84/450/ΕΟΚ , 89/522/ΕΟΚ, ΕΟ 93/13/ΕΟΚ Συμβούλιο 5.4.91). Στη συνέχεια ο νόμος αυτός αντικαταστάθηκε από τον ν. 2251/1994⁶, ο οποίος συνεχίζει και ισχύει μέχρι σήμερα, έχοντας

---

⁶ . Ν. 2251/1994 ο οποίος, μεταξύ άλλων, μετέφερε στην ελληνική έννομη τάξη την Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 1993 «σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές», ΕΕ 1993 L 95/29 της 21.4.1993.

υποστεί μια σημαντική τροποποίηση το 2007 από τον ν. 3587/2007 καθώς και το 2018 από τον ν. 4512/2018⁷ χωρίς αλλαγή στο αρ. 8 ν. 2251/94 όπως θα αναλυθεί παρακάτω .

Ο ανωτέρω νόμος δημιουργεί νέα αυτοτελή ex lege ευθύνη , κατά την μάλλον κρατούσα άποψη ή κατ' άλλη άποψη, ειδική αδικοπρακτική ευθύνη στο πλαίσιο της αδικοπρακτικής ευθύνης και αφορά ειδικά την ευθύνη των ανεξάρτητων ελεύθερων επαγγελματιών (φυσικά πρόσωπα, νπ, νομικές οντότητες που παρέχουν ιδιωτικές υπηρεσίες σε φυσικά πρόσωπα τελικούς αποδέκτες (καταναλωτές εν στενή εννοία , όχι νομικά πρόσωπα και νομικές οντότητες) για βλάβη (άμεση ζημία περιουσιακή ή μη) που προκάλεσαν υπαίτια με παράνομη πράξη ή παράλειψη (που τεκμαίρονται) στον τελικό αποδέκτη της υπηρεσίας (καταναλωτή εν στενή εννοία - φυσικό πρόσωπο) ή τρίτο.

Ειδικότερα το αρ. 8 προβλέπει τα εξής: *«1. Ο παρέχων υπηρεσίες ευθύνεται για κάθε περιουσιακή ζημία ή ηθική βλάβη που προκάλεσε παράνομα και υπαίτια, με πράξη ή παράλειψή του, κατά την παροχή αυτών στον καταναλωτή. Ως παρέχων υπηρεσίες νοείται όποιος, στο πλαίσιο της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας, παρέχει υπηρεσία, κατά τρόπο ανεξάρτητο. 2. Δεν είναι υπηρεσία, με την έννοια αυτού του άρθρου, παροχή η οποία έχει ως άμεσο και αποκλειστικό αντικείμενο την κατασκευή προϊόντων ή τη μεταβίβαση εμπραγμάτων δικαιωμάτων ή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. (Ως παρέχων υπηρεσίες θεωρείται όποιος παρέχει κατά τρόπο ανεξάρτητο υπηρεσία στο πλαίσιο της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας). 3. Ο ζημιωθείς υποχρεούται να αποδείξει τη ζημία και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της παροχής της υπηρεσίας και της ζημίας. 4. Ο παρέχων υπηρεσίες φέρει το βάρος της απόδειξης για την έλλειψη παρανομίας και υπαιτιότητάς του. Για την έλλειψη υπαιτιότητας λαμβάνονται υπόψη η ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια και το σύνολο των ειδικών συνθηκών και ιδίως: α) η φύση και το αντικείμενο της υπηρεσίας, ιδίως σε σχέση με το βαθμό επικινδυνότητάς της, β) η παρουσίαση και ο τρόπος παροχής της, γ) ο χρόνος παροχής της, δ) η αξία της παρεχόμενης υπηρεσίας, ε) η ελευθερία δράσης που καταλείπεται στον ζημιωθέντα στο πλαίσιο της*

---

⁷ Ν. 3587/2007, Φ.Ε.Κ. Α' 152/10.7.2007. Άρθρα 100 επ. Ν. 4512/2018, Φ.Ε.Κ. Α' 5/17.1.2018 καθώς και Ν. 5338/2018 Κωδικοποίηση του ν. 2251/1994 (Α' 191) «Προστασία των Καταναλωτών» σε ενιαίο κείμενο». Έναρξη ισχύος, σύμφωνα με το άρθρο 126 του αυτού νόμου, από 18.3.2018. Σύμφωνα με το άρθρο 111 του νόμου 4512/2018, αυτός δεν εφαρμόζεται στις συμβάσεις που έχουν συναφθεί έως και τις 17.3.2018 παρά μόνο στις ανανεώσεις των συμβάσεων αυτών.

υπηρεσίας, στ) αν ο ζημιωθείς ανήκει σε κατηγορία μειονεκτούντων ή ευπρόσβλητων προσώπων και ζ) αν η παρεχόμενη υπηρεσία αποτελεί εθελοντική προσφορά του παρέχοντος αυτήν. 5. Η ύπαρξη ή η δυνατότητα παροχής τελειότερης υπηρεσίας κατά το χρόνο παροχής της συγκεκριμένης υπηρεσίας ή μεταγενέστερα δεν θεμελιώνει χωρίς άλλο λόγο υπαιτιότητα. 6. Οι διατάξεις για τη συνυπευθυνότητα, τη μείωση ή άρση της ευθύνης και την απαγόρευση απαλλακτικών ρητρών των παραγράφων 10, 11 και 12 του άρθρου 6 εφαρμόζονται αναλογικά και στην ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες».

1.2. Οι σκοποί του ν. 2251/1994

Ο κύριος σκοπός του δικαίου προστασίας του καταναλωτή είναι η προστασία του ασθενέστερου μέρους, δηλαδή του μη έχοντος διαπραγματευτική δύναμη και οικονομική ισχύ προσώπου. Αδιαμφισβήτητα, αν δεν είχε ληφθεί πρόνοια για την προστασία των καταναλωτών τόσο αρχικά σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, η θέση των πολιτών, ιδιαίτερα αυτών που συναλλάσσονται με την ιδιότητα του καταναλωτή, θα ήταν δυσχερέστατη λόγω των συνεχών και ανεξέλεγκτων πιέσεων που ασκούν τα μεγάλα συμφέροντα. Η διασφάλιση της νομικής θέσης και η εδραίωση ενός υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή επήλθε μέσα από σειρά Οδηγιών που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Ένωση όπως, ενδεικτικά, η Οδηγία 97/55/ΕΚ για τη συγκριτική διαφήμιση (η οποία στη συνέχεια αντικατεστάθη από την Οδηγία 2006/114/ΕΚ), η Οδηγία 2005/29/ΕΚ για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, η Οδηγία 97/7/ΕΚ για τις πωλήσεις από απόσταση (η οποία στη συνέχεια αντικατεστάθη από την Οδηγία 2011/83/ΕΕ), η Οδηγία 85/374/ΕΟΚ για την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων⁸. Ειδικότερα σύμφωνα με τον νόμο οι σκοποί του ν. 2251/1994 είναι (αρ.1παρ 3, 4):

- α) η προάσπιση των δικαιωμάτων των καταναλωτών,
- β) η προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών,
- γ) η προαγωγή της πληροφόρησης και της επιμόρφωσης των καταναλωτών, ώστε να επηρεάζουν σε όφελός τους τις εξελίξεις στην αγορά,

---

⁸ Αστ. Γεωργιάδη, Η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες, Αφιέρωμα στην Α. Κιάντου-Παμπούκη, Θεσσαλονίκη, 1998, σελ. 143 ο οποίος κάνει λόγο για μετανάστευση/μετακίνηση νομικών ιδεών και κανόνων δικαίου από τις οικονομικά περισσότερο εύρωστες χώρες προς τις ασθενέστερες, αποδίδοντας τη εν λόγω μετακίνηση στο ότι οι πρώτες χώρες αντιμετωπίζουν νωρίτερα από τις δεύτερες κοινωνικά προβλήματα για την επίλυση των οποίων θεσπίζουν νόμους και κανόνες δικαίου.

δ) η υποστήριξη της οργάνωσης των καταναλωτών σε ενώσεις και της ακρόασης αυτών σε θέματα που τους αφορούν,

ε) η διαμόρφωση υγιούς καταναλωτικής συνείδησης και προτύπων ορθής καταναλωτικής συμπεριφοράς.

1.3. Οι προϋποθέσεις εφαρμογής αρ. 8 ν 2251/1994 (συνοπτικά)

Από την ανωτέρω διάταξη αρ. 8 ν. 2251/1994 προκύπτει η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες υπό τις εξής προϋποθέσεις (συνοπτικά) : α) παροχή από ανεξάρτητο ελεύθερο επαγγελματία σε φυσικό πρόσωπο τελικό αποδέκτη (καταναλωτή εν στενή εννοία) ιδιωτικών υπηρεσιών στα πλαίσια άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας της αρμοδιότητός του, β) υπαιτιότητα του παρέχοντος υπηρεσίες κατά την παροχή υπηρεσίας που τεκμαίρεται, γ) παράνομη πράξη ή παράλειψη που τεκμαίρεται, δ) άμεση βλάβη , περιουσιακή και ηθική του ζημιωθέντος και ε) αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παράνομης πράξης ή παράλειψης και βλάβης.

1.4. Η ειδοποιός διαφορά από τη γενική αδικοπρακτική ευθύνη και την ευθύνη αρ. 6 ν 2251/1994

1.4.1. Η ειδοποιός διαφορά της ευθύνης αρ. 8. Ν. 2251/94 από τη γενική αδικοπρακτική ευθύνη αρ. 914 επ ΑΚ έγκειται στο ότι ενώ και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για υποκειμενική ευθύνη, αλλά με τις ειδικές διατάξεις των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 8 ν. 2251/94 επέρχεται αντιστροφή του βάρους της απόδειξης στα αποδεικτέα γεγονότα της υπαιτιότητας και της παράνομης πράξης ή παράλειψης (που τεκμαίρονται στις περιπτώσεις αρ. 8 ν. 2251/94). Η αντιστροφή αυτή του βάρους απόδειξης λειτουργεί προφανώς σε βάρος του ανεξάρτητου ελεύθερου επαγγελματία και υπέρ του ζημιωθέντος αφού τεκμαίρονται η υπαιτιότητα και η παράνομη πράξη ή παράλειψη του επαγγελματία. Αυτό διότι έχει παρατηρηθεί μεγάλη δυσκολία στην ανεύρεση από τον καταναλωτή των αποδεικτικών στοιχείων ευθύνης. Συνεπώς ο ελεύθερος επαγγελματίας όταν ενάγεται δεν αρκεί να αρνηθεί δικονομικά την αγωγή αλλά οφείλει να αποδείξει την έλλειψη της υπαιτιότητας και της παράνομης πράξης ή παράλειψης. Αντίθετα, κατά την εφαρμογή του γενικού δικαίου περί αδικοπραξιών (αρ. 914 επ ΑΚ, 338 ΚΠολΔ) ο ενάγων οφείλει να αποδείξει, επιπλέον της βλάβης του και της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ παράνομης πράξης ή παράλειψης και την υπαιτιότητα και τη παράνομη πράξη ή παράλειψη του εναγομένου (επαγγελματία). Η ευθύνη αρ. 8 ν 2251/94 εισάγει σε βάρος των ανεξάρτητων ελεύθερων επαγγελματιών υπηρεσιών το καθεστώς της αποκαλούμενης νόθου αντικειμενικής ευθύνης . Η δικονομική συνέπεια της αντιστροφής του βάρους απόδειξης επιβάλλεται χάριν ειδικής (προνομιακής) μεταχείρισης υπέρ του αποδέκτη των ιδιωτικών υπηρεσιών

(ζημιωθέντος) σε βάρος του ελεύθερου επαγγελματία ως συνέπεια του σκοπού του ν. 2251/1994 για προστασία του καταναλωτή.

1.4.2. Η ειδοποιός διαφορά της αδικοπρακτικής ευθύνης του αρ. 8 ν. 2251/1994 από την αδικοπρακτική ευθύνη του αρ. 6 ν. 2251/1994 (ευθύνη παραγωγού ελαττωματικού προϊόντος) έγκειται στη συνειδητή συμπερίληψη στο αρ. 8 του στοιχείου της υπαιτιότητας (υποκειμενική ευθύνη-νόθος αντικειμενική) σε αντίθεση με την αμιγώς αντικειμενική ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικού προϊόντος που προβλέπεται στο αρ. 6 ν. 2251/1994⁹.

1.5. Η νομολογία περί νόθου αντικειμενικής ευθύνης

Η νομολογία σχετικά με την εφαρμογή της νόθου αντικειμενικής ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες δέχεται τα εξής : *«ενόψει της καθιερούμενης νόθου αντικειμενικής ευθύνης, με την έννοια της αντιστροφής του βάρους αποδείξεως τόσο ως προς την υπαιτιότητα όσο και ως προς την παρανομία, ο ζημιωθείς φέρει το βάρος να αποδείξει την παροχή των υπηρεσιών, τη ζημία του και τον αιτιώδη σύνδεσμο της ζημίας με την εν γένει παροχή των υπηρεσιών, όχι όμως και συγκεκριμένη παράνομη πράξη ή παράλειψη που επέφερε το ζημιογόνο αποτέλεσμα, ενώ ο παρέχων τις υπηρεσίες προκειμένου να απαλλαγεί από την ευθύνη, πρέπει να αποδείξει είτε την ανυπαρξία παράνομης και υπαίτιας πράξεώς του, είτε την έλλειψη αιτιώδους συνδέσμου της ζημίας με την παράνομη και υπαίτια πράξη του, είτε τη συνδρομή κάποιου λόγου επαγόμενου την άρση ή τη μείωση της ευθύνης του»¹⁰.*

1.6. Το πεδίο εφαρμογής του ν. 2251/1994

1.6.1. Το αρ. 8 ν. 2251/1994 (αρ. 8) εφαρμόζεται κατά κανόνα σε κάθε ανεξάρτητο επαγγελματία , προμηθευτή ιδιωτικών υπηρεσιών (όχι προστηθέντα, υπάλληλο ή βοηθό εκπλήρωσης) , φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οποιασδήποτε μορφής, του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα (αρ.1παρ4). Αντίθετα ΔΕΝ εφαρμόζονται στις δημόσιες υπηρεσίες που το κράτος και τα νπδδ παρέχουν στους πολίτες χωρίς αμοιβή ως δημόσια αγαθά όπως άμυνα, ασφάλεια, παιδεία, δικαιοσύνη, υγεία, κοινωνική μέριμνα. Επίσης για τον ίδιο λόγο δεν εφαρμόζεται στους ΟΤΑ. Εφαρμόζονται στις ιδιωτικές υπηρεσίες που το κράτος και οι ΟΤΑ παρέχουν στους πολίτες με αμοιβή από τους φορείς

---

⁹ Ι. Καράκωστας, Δικαιο προστασίας καταναλωτή, εκδ. ΝΒ 2016, σελ. 290,291.. Γ. Μεντής αρ.2 παρ. 6 ν 2251/94 ΔΕΕ 2018.963 .

¹⁰ ΑΠ 1382/2009, ΑΠ 589/2001, ΑΠ 535/2012, ΑΠ 1284/2017 ΝΟΜΟΣ

των ΔΕΚΟ, δημοτικών επιχειρήσεων και άλλων κρατικών ή δημοτικών φορέων ελεγχόμενων από το κράτος ή ΟΤΑ¹¹.

1.6.2. Περαιτέρω οι διατάξεις ν 2251/1994 (αρ. 8) ΔΕΝ εφαρμόζονται στις συμβάσεις και υπηρεσίες (αρ. 8παρ2):

α) για τη δημιουργία, απόκτηση ή μεταβίβαση δικαιωμάτων επί ακινήτων ή δικαιωμάτων εντός ακίνητης περιουσίας .

β) για τη δημιουργία, απόκτηση ή μεταβίβαση πνευματικών δικαιωμάτων,

καθώς και

γ) των δικηγορικών εντολών (αρ. 160-164 ν 4194/2013).

δ) των εντολών προς συμβολαιογράφους, δικαστικούς επιμελητές και διαιτητές (αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ).

ε) Επίσης, δεν είναι υπηρεσία, με την έννοια αυτού του άρθρου 8, παροχή η οποία έχει ως άμεσο και αποκλειστικό αντικείμενο την κατασκευή προϊόντων, επεξεργασία και service αυτών (εφαρμόζεται αρ. 6 ν. 2251/1994 περί ευθύνης παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων¹²).

1.6.3. Ο ανεξάρτητος επαγγελματίας παρέχων υπηρεσίες. Η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες καλύπτει ένα ευρύ φάσμα επαγγελματικών υπηρεσιών, όπως υπηρεσίες -εκτός της κατασκευής προϊόντων- που αναφέρονται σε ενσώματα αντικείμενα (λ.χ. σύμβαση υλικού έργου), υπηρεσίες που αναφέρονται στο πρόσωπο του αποδέκτη (λ.χ. παροχή ιατρικών υπηρεσιών), καθώς και ενδιάμεσες μορφές υπηρεσίας που δεν έχουν ως αντικείμενο ούτε το πράγμα ούτε το πρόσωπο εν στενή έννοια, αλλά συνιστούν αφηρημένη υπηρεσία: έτσι, στην έννοια της παροχής υπηρεσίας εμπίπτουν, μεταξύ άλλων, οι υπηρεσίες αρχιτεκτόνων, ιατρών, μηχανικών, ξενοδόχων, φορέων αθλητικών

---

¹¹ Για την ευθύνη ΟΤΑ έναντι των κατοίκων, ως καταναλωτών ακατάλληλου προς πόσιν ύδατος, με βάση τα άρθρα 1 και 7 του Ν 2251/1994 ΜΠρΘηβ 923/2008 ΧρΙΔ 2009 σελ.630.

¹² Καρακώστας, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή ΝΒ, 2016 σελ. 246,247,254. Κ. Φουντεδάκη, σε Ε. Αλεξανδρίδου (επιμ.), Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018, σελ 547 υποσημ 36.. Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ.233. ΜΠΑ 609/2010 ΝΟΜΟΣ

εγκαταστάσεων, παιδικών σταθμών, νηογνομόνων¹³, ταξιδιωτικών πρακτόρων¹⁴, λογιστών¹⁵, πολιτικών μηχανικών¹⁶. «Στην θεωρία αναφέρεται το παράδειγμα του πολιτικού μηχανικού που εκπονεί πλημμελή στατική μελέτη για τον εργολάβο μιας οικοδομής και ο οποίος ευθύνεται, με βάση την διάταξη του άρθρου 8 του Ν 2251/1994, και έναντι των ζημιωθέντων-αγοραστών των διαμερισμάτων, παρά το γεγονός ότι με αυτούς δεν τον συνδέει κατ' αρχήν κάποιος συμβατικός δεσμός. Από το τελευταίο και μόνον παράδειγμα καθίσταται σαφές ότι το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διάταξης είναι πράγματι ευρύτατο, καταλαμβάνοντας εν γένει κάθε ζημία που προξενείται από πλημμελή παροχή υπηρεσιών στο πλαίσιο άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας»¹⁷.

Ενδεικτικά παραθέτουμε παραδείγματα ανεξάρτητων επαγγελματιών που παρέχουν υπηρεσίες στους τελικούς καταναλωτές και θα πρέπει κατά την ανωτέρω σκέψη να υπάγονται στο αρ. 8 ν. 2251/1994 (για τη περιπτώσιολογία ευθύνης: νομικών, ιατρών, πιστωτικών ιδρυμάτων, ασφαλιστών, εταιρειών τηλεφωνίας, νηογνομόνων παραπέμπουμε στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ).

Παραγγελιοδόχοι υπηρεσιών, πράκτορες (ασφαλιστικός, ναυτικός, τουριστικός), επισκευαστές (πχ ηλεκτρολόγοι, υδραυλικοί, ηλεκτρονικοί), μεσίτες, ιατροί, θεραπευτές, νοσηλευτές, νοσοκόμοι, μαίες, φυσικοθεραπευτές, ψυχολόγοι¹⁸, αισθητικοί, γυμναστές, καθαριστές, διαμεσολαβητές, λογιστές, φοροτεχνικοί, σύμβουλοι επιχειρήσεων, πιστωτικά ιδρύματα, ασφαλιστές, διαχειριστές, εκτιμητές, εκκαθαριστές, σύμβουλοι επενδύσεων, χρηματιστές, αντικριστές, κολλυβιστές, image

---

¹³ . Καράκωστας Ι.- Καραμπατζός Α., Ευθύνη του νηογνώμονος έναντι αγοραστή πλοίου ένεκα ανακριβών πιστοποιητικών με βάση το άρθρο 8 του Ν. 2251/1994 περί ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες, ΔΕΕ 2011 σελ 391, επίσης ΠΠρΠειρ 305/2011 ΔΕΕ 2011 σελ. 488.

¹⁴ Καράκωστας, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή ΝΒ 2016 σελ.367,368,376 , Απ. Γεωργιάδης, Γενικό Ενοχικό. Δίκ., 2015, εκδ. Π.Ν Σάκκουλας, σελ. 145, ΑΠ 1382/2009 ΝοΒ 2010,167. ΕιρΡοδ 6/2016 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΑθ 109/2011 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΑθ 301/2011 ΝΟΜΟΣ η οποία δέχθηκε υπαίτια και παράνομη συμπεριφορά αντίθετη προς τις αρχές της καλής πίστης και της πρόνοιας του διοργανωτή και πωλητή του ταξιδιού, λόγω της καθυστέρησης άφιξης των αποσκευών των επιβατών που έλαβαν μέρος σε οργανωμένο ταξίδι.

¹⁵ ΑΠ 1901/2008 ΔΕΕ 2009 σελ.714.

¹⁶ ΑΠ 1382/2009 ΕπισκΕΔ 2010 σελ. 125.

¹⁷ Απ. Γεωργιάδης, Γενικό Ενοχικό Δικ. , 2015, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας παρ. 63 αρ. 3,6.· Δέλλιο ΕλλΔνη 2001 σελ.1189·, Αρμ 2004 σελ.190.

¹⁸ ΕφΠειρ 589/2011 ΕφΑΔ 2012 σελ. 137.

makers, TPF¹⁹, make up artists, tattoo artists, performers, αναλυτές, διαφημιστές, δημοσιογράφοι, μεταφραστές, ψυχαγωγοί, δάσκαλοι, καθηγητές, προγραμματιστές, σχεδιαστές, αρχιτέκτονες, πολιτικοί μηχανικοί, ηλεκτρονικοί, ηλεκτρολόγοι, φύλακες, ιδιωτικοί αστυνομικοί, θεματοφύλακες, αποθηκευτές, μεταφορείς, ψυκτικοί, franchisors, forfeiters, factors, νηογνώμονες.

1.6.4. Ο τελικός αποδέκτης υπηρεσίας καταναλωτής. Με την τελευταία τροποποίηση του ν. 2251/1994 από τον ν. 4512/2018²⁰ η έννοια του καταναλωτή έχει υποβληθεί σε ολική αλλαγή με τον νομοθέτη να προβλέπει ότι καταναλωτή αποτελεί «κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα» (παρ. 1, αρ. 1α ν. 2251/1994). Υιοθετείται, ξεκάθαρα ο εν στενή έννοια ορισμός του καταναλωτή, μη περιλαμβάνοντας σε αυτόν ούτε τα νομικά πρόσωπα αλλά ούτε και τις ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Επιπλέον, δεν περιλαμβάνονται φυσικά πρόσωπα που είναι επαγγελματίες, επιχειρηματίες ή έμποροι, αλλά μόνο όσα ενεργούν για την κάλυψη ιδίων καταναλωτικών αναγκών και συμβάλλονται υπό την ερασιτεχνική τους ιδιότητα. Με την τροποποίηση αυτή επανέρχεται ουσιαστικά ο στενός ορισμός που προέβλεπε ο ν.1961/1991 αλλά και η συντριπτική πλειοψηφία των σχετικών με την προστασία των καταναλωτών Οδηγιών. Έτσι, π.χ. η Οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης 93/13/ΕΟΚ του συμβουλίου της 5.4.1993 σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993 L95/29, 21.4.1993) υιοθετεί το στενό ορισμό τον οποίο όμως δεν είχε υιοθετήσει ο Έλληνας νομοθέτης κάνοντας χρήση της ευχέρειας του αρ. 8 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ σύμφωνα με το οποίο οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών μπορούσαν να θεσπίζουν αυστηρότερες ρυθμίσεις, εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη προστασία στους καταναλωτές. Σκοπός του νομοθέτη με τον ν. 4512/2018 είναι η αποσυμφόρηση της δικαιοσύνης και ο περιορισμός των εντάσεων που υποβάλλονταν με τον ν. 3587/2007 (προέβλεπε τον ορισμό του εν ευρεία έννοια καταναλωτή) όπως θα αναλυθεί παρακάτω. Ωστόσο είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι, πλέον, σύμφωνα με την παρ. 9, αρ. 2 του ν.2251/94 ο.τ, η ισχύς των παρ. 1 έως 8 (προστασία καταναλωτή εν ευρεία έννοια από καταχρηστικούς όρους ΓΟΣ) επεκτείνεται και στις συμβάσεις, εφόσον σωρευτικά, οι όροι αυτών δεν υπήρξαν αποτέλεσμα ατομικής διαπραγμάτευσης, ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή αποτελεί τον τελικό αποδέκτη των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών και εμπίπτει στην κατηγορία της πολύ μικρής επιχείρησης (νπ), σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα. Σ' αυτά προβλέπεται ότι πολύ μικρές επιχειρήσεις είναι οι ΑΕ, οι ΕΠΕ, οι ΙΚΕ, οι ΟΕ και ΕΕ, οι ατομικές επιχειρήσεις καθώς και οι φορείς του δημοσίου τομέα που πληρούν δύο τουλάχιστον από τα

¹⁹ Third Party Founder (χρηματοδότηση δικών τρίτων).

²⁰ Με τη παρ.5, αρ. 100 ν. 4512/2018 προστέθηκε αρ. 1^α ν. 2251/1994.

ακόλουθα κριτήρια: α) σύνολο ενεργητικού έως 350.000 ευρώ, β) καθαρό ύψος κύκλου εργασιών έως 700.000 ευρώ, γ) μέσος όρος απασχολουμένων έως 10 άτομα.²¹.

---

²¹ Τριανταφυλλάκης Γ. Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, ΝΒ, 2018, σελ. 156, υποσημ.422.

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Ιστορική επισκόπηση-σημαντικές τροποποιήσεις τα έτη 2007, 2018

Για το θέμα της ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες ο Έλληνας νομοθέτης έχει λάβει μέτρα προστασίας, παρόλο που δεν εξαναγκάστηκε από Ευρωπαϊκή Οδηγία. Η ρύθμιση του άρθρου 8 ν. 2251/1994 βασίστηκε στην ομώνυμη Πρόταση Οδηγίας του 1990²², της οποίας όμως η σύνταξη εγκαταλείφθηκε από τα όργανα της Ένωσης. Αρχικά, το προσχέδιο της Πρότασης αποσκοπούσε στην συμπλήρωση της ήδη υφιστάμενης Οδηγίας για την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων²³ που ρύθμιζε ανάλογα την ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες σε μεγάλο βαθμό κατά το πρότυπο της ως άνω κοινοτικής ρύθμισης προβλέποντας, αντικειμενική ευθύνη για αντικειμενικώς ελαττωματική υπηρεσία, δηλαδή για υπηρεσία που δεν παρείχε την «ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια»²⁴. Τελικά το προσχέδιο πρότασης εγκαταλείφθηκε με την τελική Πρόταση Οδηγίας του 1990 που προέβλεπε υποκειμενική ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες για ζημία που προκαλείται κατά την παροχή της υπηρεσίας, αφήνοντας στον παρέχοντα το βάρος απόδειξης της έλλειψης υπαιτιότητάς του. Ωστόσο η Πρόταση αυτή δεν έτυχε ευρείας αναγνώρισης και αποδοχής τόσο από τις επαγγελματικές τάξεις όσο και από τον νομικό κόσμο εξαιτίας της ενιαίας ρύθμισης για όλες τις περιπτώσεις παροχής υπηρεσιών και του «τεκμηρίου υπαιτιότητας» του παρέχοντος υπηρεσίες που προέβλεπε και για αυτόν τον λόγο δεν εκδόθηκε ποτέ. Παρά τη μη έκδοση της προαναφερόμενης Οδηγίας ο εθνικός μας νομοθέτης ενσωμάτωσε τις περισσότερες από τις ματαιωθείσες διατάξεις και κατέστησε την Πρόταση Οδηγίας ως το πρότυπο του άρθρου 8 ν. 2251/1994, προσδίδοντας έτσι τις διατάξεις του τελευταίου χαρακτήρα «κοινοτικής εμπνεύσεως», όχι όμως και «κοινοτικής υποχρεώσεως»²⁵. Προηγήθηκε από πλευράς εθνικού δικαίου ο ν. 1961/1991 με τον οποίο έγινε η

---

²² COM (90) 482 τελικό- SYN 308, ΕΕ 18.1.1991, C 12/8.

²³ Οδηγία 85/374/ΕΚ του Συμβουλίου της 25ης Ιουλίου 1985 για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, ΕΕ 1985, L 210. Γενικά για την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων και Π. Κορνηλάκη, Η ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων, Αρμ 1990, σελ. 201 επ.

²⁴ Κ. Φουντεδάκη, Αστική Ιατρική Ευθύνη, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 83-84. Απ. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2015, σελ. 654.

²⁵ Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 227.

πρώτη προσπάθεια μεταφοράς και εναρμόνισης με το ενωσιακό δίκαιο (Οδηγίες: 85/577/ΕΟΚ, 90/88/ΕΟΚ, 85/374/257 ΕΟΚ, 84/450/ΕΟΚ, 89/522/ΕΟΚ, 93/13/ΕΟΚ). Στη συνέχεια ο νόμος αυτός αντικαταστάθηκε από τον ν. 2251/1994, ο οποίος συνεχίζει και ισχύει μέχρι σήμερα, έχοντας υποστεί μια σημαντική τροποποίηση το 2007 από τον Ν. 3587/2007 καθώς και το 2018 με τον Ν. 4512/2018 ο οποίος μετέβαλε εντελώς τον ορισμό του καταναλωτή. Ο ισχύων ν. 2251/1994 (ΦΕΚ 191 Α' / 16 Νοεμβρίου 1994) «προστασία των καταναλωτών» κωδικοποιήθηκε με την ΥΑ 5338/2018 (αρ.1, ΦΕΚ Β'40/17.1.2018) και ισχύει κωδικοποιημένος από 18.3.2018. Διαχρονικά σημαντικές τροποποιήσεις του ν. 2251/94 έγιναν από τους ν. 3587/2007, 4512/2018 που αφορούσαν κυρίως την έννοια του καταναλωτή και όχι το άρθρο 8 ν. 2251/94 που δεν έχει αλλάξει.

Ειδικότερα, ο ν. 3587/2007 (αρ.10) επέφερε σημαντικές τροποποιήσεις –χωρίς διαχρονικά να αλλάξει το αρ. 8 ν. 2251/94 -, όπως: α) Στο κείμενο του ν. 2251/1994 πριν την τροποποίηση αυτού με τον ν. 3587/2007 δεν προβλεπόταν θεμελίωση ευθύνης και σε περίπτωση παράλειψης παροχής κάποιας υπηρεσίας. Η μη παροχή υπηρεσιών, σε περίπτωση που υπήρχε τέτοια υποχρέωση, ρυθμιζόταν από τις κοινές διατάξεις. β) Πριν την τροποποίηση του άρθρου 8 από τον ν. 3587/2007 δεν προβλεπόταν ως προϋπόθεση και το παράνομο της πράξης του επαγγελματία. γ) Διεύρυνση της έννοιας του καταναλωτή, διότι οι ορισμοί του προϊσχύσαντος ν. 1961/1991 (παρ1, αρ.2) που περιόριζαν την έννοια του καταναλωτή σ' αυτόν που αποκτά προϊόντα ή υπηρεσίες για την ικανοποίηση μη επαγγελματικών του αναγκών, απέκλειαν ευρύτατες κατηγορίες καταναλωτών²⁶.

Σχετικά με την έννοια του καταναλωτή, ο νομοθέτης, εμμένοντας στην ευρεία έννοια του καταναλωτή²⁷, προσέθεσε ότι ως καταναλωτής λογίζεται και ο εγγυητής αυτού, εφόσον δεν ενεργεί

---

²⁶ Το ενωσιακό δίκαιο προώθησε τον ορισμό του καταναλωτή υπό τη στενή έννοια, ορισμός που υιοθετήθηκε και από τις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. Οδηγία 93/13/ΕΟΚ (ΕΕ 1993, L95/29), την οποία μετέφερε τελικά ο Ν. 2251/94. Επίσης ΔΕΚ απόφαση της 3ης Ιουλίου 1997, Francesco Benincasa κατά Dentalkit Srl, C-269/95, ΔΕΚ απόφαση της 22 ης Νοεμβρίου 2001, Idealservice, C-541/99 και C- 542/99, σκ. 17: «η έννοια του «καταναλωτή», όπως ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο β, της οδηγίας, πρέπει να ερμηνευθεί ως αναφερόμενη αποκλειστικά στα φυσικά πρόσωπα», ΔΕΕ απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Gerald Feichter C-419/11, σκ. 40: «φυσικό πρόσωπο με στενούς επαγγελματικούς δεσμούς με εταιρία, όπως είναι η διαχείρισή της ή πλειοψηφική συμμετοχή σε αυτήν, δεν δύναται να θεωρηθεί καταναλωτής». Επίσης, ΕφΠειρ 72/2011, ΔΕΕ 2011, σελ. 701, ΕφΑθ 730/2005, ΕΕμπΔ 2005, σελ. 741. ΕφΛάρ 806/2010, ΕΕμπΔ 2011, σελ. 461, ΕφΘεσ 1429/2009, ΕΕμπΔ 2009, σελ. 1010, ΕφΘεσ 317/2009, ΔΕΕ 2009 σελ. 819, οι οποίες δεν δέχθηκαν τις συμβάσεις για την κάλυψη επαγγελματικών αναγκών ως υποκειμένες στις προστατευτικές διατάξεις του Ν. 2251/1994.

²⁷ Ε. Περάκης, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2011, σελ. 26. και σελ. 36 συγκεκριμένα: «Η διεύρυνση της έννοιας συνεπάγεται κάποιο κόστος, αφού προστατεύονται περισσότερα πρόσωπα,

στο πλαίσιο της εμπορικής του δραστηριότητας. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 1 παρ. 4 στοιχ. α' ν. 2251/1994 μετά την τροποποίησή του από τον ν. 3587/2007 προβλεπόταν ότι, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του νόμου, ως καταναλωτής νοείται «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή των υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και: αα) κάθε αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος, ββ) κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας του.». Επομένως, προστατεύονταν φυσικά πρόσωπα που βαρύνονταν με απειρία και πληροφοριακό έλλειμμα, νομικά πρόσωπα και για πρώτη φορά ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα (αστική εταιρία χωρίς νομική προσωπικότητα του άρθρου 741 ΑΚ, το υπό ίδρυση σωματείο κ.λ.π.²⁸) εφόσον αυτά αποτελούσαν τον τελικό αποδέκτη των προϊόντων ή των υπηρεσιών. Οι αμφισβητήσεις για τη ρύθμιση περί νομικών προσώπων ήταν πολλές, με αρκετούς να υποστηρίζουν ότι τα νομικά πρόσωπα επειδή συναλλάσσονται κατά κανόνα με σκοπό την κάλυψη των επαγγελματικών τους αναγκών είναι σε θέση να γνωρίζουν τους κινδύνους που ελλοχεύουν και οφείλουν να είναι προσεκτικότεροι²⁹. Υπήρχαν, όμως, και απόψεις υπέρ της διευρυμένης προστασίας που έθεσε ο νομοθέτης γιατί, όπως προαναφέρθηκε, μπορεί κάλλιστα και ένας έμπορος ή επαγγελματίας να βρεθεί στην ίδια δύσκολη θέση που βρίσκεται και ένας ιδιώτης καταναλωτής. Επισημαίνεται ότι σε άλλα σημεία του ν. 2251/1994 -πριν τροποποιηθεί το 2018- υπήρχαν διαφορετικοί ορισμοί του καταναλωτή πχ. στο άρθρο 3 στοιχ. 1' για τις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός καταναλωτή, ενσωματώνοντας την Οδηγία 2011/83/ΕΕ, στο άρθρο 4θ παρ. 1 στοιχ. δ' για την εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση, στο άρθρο 9α στοιχ. α' για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές . Σε όσες περιπτώσεις ο Νόμος δεν όριζε κάτι διαφορετικό ως καταναλωτής

με συνέπεια να προστατεύονται όλοι αναλογικά λιγότερο, περιλαμβανομένων εκείνων των προσώπων, που θα είχαν μεγαλύτερη ανάγκη προστασίας, δηλαδή τα φυσικά πρόσωπα που δρουν εξωεπαγγελματικά».

²⁸ Ρύθμιση που αντιμετωπίστηκε θετικά από τον νομικό κόσμο μιας και επεκτείνει την προστασία και σε ενώσεις προσώπων που δεν έχουν νομική προσωπικότητα Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 35. Γενικά για τις ενώσεις με σωματειακή ή εταιρική δομή που έχουν ως αντικείμενο την ανάπτυξη ορισμένης κοινής δραστηριότητας για την επίτευξη κάποιου σκοπού (ενώσεις σκοπού), χωρίς ωστόσο να έχουν συστήσει νομικό πρόσωπο Π. Φίλιος, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 97-101.

²⁹ Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 33-34.

νοούνταν αυτός υπό την ευρεία έννοια του άρθρου 1. παρ. 4 στοιχ. α'. Μια τέτοια περίπτωση ήταν το άρθρο 8 για την ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες. Καταναλωτής θα ήταν, σύμφωνα με τα παραπάνω, ο χρήστης ο οποίος έκανε χρήση της υπηρεσίας για προσωπικό του λογαριασμό και όφελος και όχι αυτός που κάνοντας κατεργασία ή service αυτής την διοχέτευε σε παραπέρα αγοραστές και χρήστες. Με την τελευταία τροποποίηση του ν. 2251/1994 από τον ν. 4512/2018 η έννοια του καταναλωτή έχει υποβληθεί σε ολική αλλαγή με τον νομοθέτη να προβλέπει ότι καταναλωτή αποτελεί «κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα» (παρ. 1, άρθρο 1α ν. 2251/1994). Υιοθετείται, ξεκάθαρα ο εν στενή έννοια ορισμός του καταναλωτή, μη περιλαμβάνοντας σε αυτόν ούτε τα νομικά πρόσωπα αλλά ούτε και τις ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Επιπλέον, δεν περιλαμβάνονται φυσικά πρόσωπα που είναι επαγγελματίες, επιχειρηματίες ή έμποροι, αλλά μόνο όσα ενεργούν για την κάλυψη ιδίων καταναλωτικών αναγκών και συμβάλλονται υπό την ερασιτεχνική τους ιδιότητα. Με την τροποποίηση αυτή επανέρχεται ουσιαστικά ο στενός ορισμός που προέβλεπε η Οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης 93/13/ΕΟΚ (ΕΕ 1993 L95/29) και τον οποίο δεν είχε υιοθετήσει ο Έλληνας νομοθέτης κάνοντας χρήση της ευχέρειας του αρ. 8 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ σύμφωνα με το οποίο οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών μπορούσαν να θεσπίζουν αυστηρότερες ρυθμίσεις, εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη προστασία στους καταναλωτές. Σκοπός του νομοθέτη με τον ν. 4512/2018 είναι η αποσυμφόρηση της δικαιοσύνης και ο περιορισμός των εντάσεων που υποβάλλονταν επειδή στον ν. 2251/1994 υπήρχαν πολλοί αντικρουόμενοι ορισμοί για τις ίδιες έννοιες, όπως του καταναλωτή. Πράγματι, με τον ν. 2251/1994 όπως αυτός ίσχυε προηγουμένως, ένα πρόσωπο μπορούσε να υπαχθεί στην ευρεία έννοια του καταναλωτή του αρ. 1 παρ. 4 στοιχ. α', αλλά δεν μπορούσε να προστατευτεί βασιζόμενος σε ειδικότερη διάταξη αυτού εξαιτίας του στενού ορισμού προστασίας. Η νομική αβεβαιότητα οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στη μεταφορά στο εσωτερικό της χώρας μας πολλών Οδηγιών, αφού το δίκαιο περί προστασίας του καταναλωτή είναι ενωσιακής προέλευσης σχεδόν στο σύνολό του. Με την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο των Οδηγιών τροποποιούνταν ο πυρήνας της καταναλωτικής νομοθεσίας μιας και πολλές από αυτές τις Οδηγίες ήταν πλήρους εναρμόνισης, δεσμεύοντας τον εθνικό νομοθέτη να μην θεσπίζει αποκλίνοντες κανόνες. Έτσι με το νέο άρθρο 1α που προστέθηκε στον ν. 2251/1994, υιοθετούνται ενιαίοι ορισμοί προκειμένου να αρθούν οι τυχόν κανονιστικές αντινομίες και να αποσαφηνιστούν τα δικαιώματα και οι αντίστοιχες υποχρεώσεις για τους καταναλωτές και τους προμηθευτές. Τελικά, ως προστατευτέος από το αρ. 8 ν. 2251/1994 καταναλωτής θεωρείται σήμερα το φυσικό πρόσωπο που δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επιχειρηματικής, εμπορικής, βιοτεχνικής ή ελευθέριας επαγγελματικής του δραστηριότητας. Περαιτέρω ως σύμβαση παροχής υπηρεσιών θα νοείται κάθε σύμβαση δυνάμει της οποίας ο προμηθευτής παρέχει ή αναλαμβάνει να παράσχει υπηρεσία στον καταναλωτή, ο δε καταναλωτής καταβάλλει ή αναλαμβάνει να καταβάλει το τίμημα (αρ. 1α περ. 4) και ως παρέχων υπηρεσίες αυτός

που, στο πλαίσιο της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας, παρέχει υπηρεσία, κατά τρόπο ανεξάρτητο (παρ. 1, αρ. 8). Περαιτέρω λεκτέα ότι οι νομοθετικές αλλαγές θα έχουν δυσμενή αποτελέσματα στους επαγγελματίες (εμπόρους και μη), στα νομικά πρόσωπα και νομικές οντότητες, καθώς υπάγονταν στις προστατευτικές διατάξεις του καταναλωτικού νόμου, ειδικά σε περιπτώσεις αποδεδειγμένης διαπραγματευτικής αδυναμίας, ενώ στο εξής θα θεωρείται ότι έχουν την ικανότητα που απαιτείται προκειμένου να προστατευτούν από τυχόν ζημιογόνες και παράνομες συμπεριφορές των προμηθευτών τους. Ωστόσο είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι, πλέον, σύμφωνα με την παρ. 9 αρ. 2 του ν.2251/94 ο.τ, η ισχύς των παρ. 1 έως 8 (προστασία καταναλωτή εν ευρεία εννοία από καταχρηστικούς όρους ΓΟΣ) επεκτείνεται και στις συμβάσεις, εφόσον σωρευτικά, οι όροι αυτών δεν υπήρξαν αποτέλεσμα ατομικής διαπραγμάτευσης, ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή αποτελεί τον τελικό αποδέκτη των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών και εμπίπτει στην κατηγορία της πολύ μικρής επιχείρησης (νπ), σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα. Σ' αυτά προβλέπεται ότι πολύ μικρές επιχειρήσεις είναι οι ΑΕ, οι ΕΠΕ, οι ΙΚΕ, οι ΟΕ και ΕΕ, οι ατομικές επιχειρήσεις καθώς και οι φορείς του δημοσίου τομέα που πληρούν δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα κριτήρια: α) σύνολο ενεργητικού έως 350.000 ευρώ, β) καθαρό ύψος κύκλου εργασιών έως 700.000 ευρώ, γ) μέσος όρος απασχολουμένων έως 10 άτομα³⁰.

2.1. Η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες σύμφωνα με το αρ. 8 ν. 2251/1994. Οι προϋποθέσεις εφαρμογής αρ. 8 ν 2251/1994 (διεξοδικά)

Η νομική φύση της ευθύνης. Ένα από τα ζητήματα που προκύπτουν είναι της νομικής φύσης της ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες. Για αυτήν έχουν υποστηριχθεί διάφορες απόψεις³¹. Ειδικά πριν

---

³⁰ Τριανταφυλλάκης Γ. Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, ΝΒ, 2018, σελ. 156, υποσημ. 422.

³¹ Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 228-229. Καρακώστας Ι.- Καραμπατζός Α., Ευθύνη του νηογνώμονος έναντι αγοραστή πλοίου ένεκα ανακριβών πιστοποιητικών με βάση το άρθρο 8 του Ν. 2251/1994 περί ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες, ΔΕΕ 2011 σελ 391, επίσης ΠΠρΠειρ 305/2011 ΔΕΕ 2011 σελ. 488. Απ. Γεωργιάδη, Γενικό Ενοχικό, Π.Ν Σάκκουλας, Αθήνα 2015, σελ. 653, ο οποίος κάνει λόγο για πρόσθετη νομική βάση, εκτός της ενδοσυμβατικής ή της αδικοπρακτικής. Κ. Φουντεδάκη, Παραδόσεις Αστικής ιατρικής ευθύνης, 2018, ΝΒ σελ. 99. Κ. Φουντεδάκη, σε Ε. Αλεξανδρίδου (επιμ.), Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018, σελ. 553-554, Ε. Περάκης, Αστική ιατρική ευθύνη λόγω πλημμελούς προγεννητικού ελέγχου, ΕφΑδ 2017, σελ. 711. Σ. Γεωργουλέας, Η αστική ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες, ΚριτΕ 1998, σελ. 112-116, ο οποίος αφού παραθέτει τη διάκριση των νόμιμων λόγων ευθύνης σε πρωτογενείς και δευτερογενείς συνεχίζει: «Κλασική περίπτωση δευτερογενούς ευθύνης προς αποζημίωση είναι η ευθύνη σε περίπτωση παράβασης ενοχικής υποχρέωσης, η οποία απορρέει από δικαιοπραξία ή από τον νόμο. Αντιθέτως, η πρωτογενής ευθύνη

την τροποποίηση του άρθρου 8 με τον ν. 3587/2007 όπου δεν προβλεπόταν ως προϋπόθεση και το παράνομο της πράξης του επαγγελματία, υπήρχαν απόψεις που υποστήριζαν ότι πρόκειται για νέα εξωσυμβατική ευθύνη εκ του νόμου (ex lege) ή για έναν νέο αυτοτελή νόμιμο λόγο ευθύνης ανεξάρτητα από την ύπαρξη συμβατικής ή εξωσυμβατικής βάσης της ευθύνης, επικαλούμενες την ratio του νόμου, που είναι η εξασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής προστασίας του λήπτη των υπηρεσιών. Ιδρύεται, δηλαδή, η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες εφόσον συντρέχουν οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις και ανεξάρτητα από το αν συντρέχουν αυτές της κατά τις γενικές διατάξεις ενδοσυμβατικής ή αδικοπρακτικής ευθύνης, με τις οποίες εφαρμόζεται παράλληλα. Μια τέτοια προσέγγιση είναι ορθή μόνο σε περίπτωση που το άρθρο 8 του ν. 2251/1994 θεσπίζει διαφορετικές προϋποθέσεις με αυτές της συμβατικής ή της αδικοπρακτικής ευθύνης. Οι προϋποθέσεις εφαρμογής τους άρθρου 8 ν. 2251/94, όπως ισχύει σήμερα ταυτίζονται με τις προϋποθέσεις της αδικοπρακτικής ευθύνης του άρθρου 914 ΑΚ, έτσι ώστε να μην μπορεί να γίνει λόγος για αυτοτελή νόμιμο λόγο ευθύνης αλλά για αδικοπρακτική ευθύνη. Πράγματι, οι προϋποθέσεις των δύο διατάξεων ως προς τη ζημία και την υπαιτιότητα είναι οι ίδιες, ενώ διαφορά φαίνεται να υπάρχει στο θέμα του αιτιώδους συνδέσμου, όπου στην μεν αδικοπρακτική ευθύνη του αρ. 914 ΑΚ απαιτείται αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της υπαίτιας και παράνομης πράξης και της ζημίας, ενώ στο αρ. 8 ν. 2251/1994 ο τελευταίος θα πρέπει να υπάρχει μεταξύ της παροχής υπηρεσίας και της ζημίας. Βέβαια υποστηρίζεται ότι η παράγραφος 3 του άρθρου 8 ν. 2251/94 εισάγει δικονομικό κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο κατανέμεται το βάρος απόδειξης της ζημίας και της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της ζημίας και της παροχής της υπηρεσίας, ότι αφορά την κατανομή του βάρους απόδειξης και όχι την ίδια την προϋπόθεση της αιτιώδους συνάφειας. Για αυτόν τον λόγο, άλλη άποψη υποστηρίζει ότι το άρθρο 8 ρυθμίζει απλώς με ειδικό τρόπο ορισμένα θέματα της αδικοπρακτικής ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες («ειδική ευθύνη»). Ειδικότερα, εφόσον βρισκόμαστε εντός του πεδίου εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 8, με τα ειδικότερα χαρακτηριστικά που αυτό προβλέπει, η αδικοπρακτική ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες υπόκειται στις ειδικές αυτές διατάξεις του άρθρου 8 (αναφορικά π.χ. με την κατανομή του βάρους απόδειξης, με τα κριτήρια εκτίμησης της παρανομίας και της υπαιτιότητας, με τη συνυπευθυνότητα και τις απαλλακτικές ρήτρες) . Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι πρόκειται για μια «εξειδικευμένη

προς αποζημίωση πηγάζει απευθείας από το νόμο, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε άλλη προγενέστερη ενοχή (π.χ. αδικοπρακτική, προσυμβατική ευθύνη κλπ.)...ο νομοθέτης είναι πάντοτε σε θέση να ανάγει ορισμένα περιστατικά, κατά την κρίση του, σε λόγους γενεσιουργούς ευθύνης προς αποζημίωση, δημιουργώντας κατά αυτόν τον τρόπο νέους «νόμιμους λόγους ευθύνης», υλοποιώντας κατά αυτόν τον τρόπο τις κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις σε σχέση με την ευθύνη προς αποζημίωση.».

αδικοπρακτική ρύθμιση», η οποία όμως δεν αποκλείει ούτε την αδικοπρακτική ούτε τη συμβατική ευθύνη σύμφωνα με τις διατάξεις του ΑΚ. Διακρίνεται, παρόλα αυτά, από τη μεν συμβατική ευθύνη επειδή με το άρθρο 8 ο παρέχων τις υπηρεσίες ευθύνεται και έναντι κάθε τρίτου που ζημιώθηκε και όχι μόνο έναντι του συμβαλλόμενου αποδέκτη των υπηρεσιών, από τη δε αδικοπρακτική λόγω του ότι το βάρος απόδειξης της έλλειψης πταίσματος φέρει ο παρέχων υπηρεσίες σε αντίθεση με το άρθρο 914 ΑΚ, το οποίο καθιερώνει γνήσια υποκειμενική ευθύνη.

Οι προϋποθέσεις ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες σύμφωνα με το άρθρο 8 του ν. 2251/1994 είναι οι ακόλουθες:

1. παροχή από ανεξάρτητο ελεύθερο επαγγελματία σε φυσικό πρόσωπο τελικό αποδέκτη (καταναλωτή εν στενή εννοία) ιδιωτικών υπηρεσιών στα πλαίσια άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας της αρμοδιότητός του,
2. υπαιτιότητα του παρέχοντος υπηρεσίες κατά την παροχή υπηρεσίας που τεκμαίρεται,
3. παράνομη πράξη ή παράλειψη που τεκμαίρεται,
4. άμεση βλάβη, περιουσιακή και ηθική του ζημιωθέντος και
5. αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παράνομης πράξης ή παράλειψης και βλάβης.

2.1.1. Παροχή από ανεξάρτητο ελεύθερο επαγγελματία σε φυσικό πρόσωπο τελικό αποδέκτη (καταναλωτή εν στενή εννοία) ιδιωτικών υπηρεσιών στα πλαίσια άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας της αρμοδιότητός του

2.1.1.1. Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 2 εδ. 2 ν. 2251/1994 «ως παρέχων υπηρεσίες θεωρείται όποιος παρέχει κατά τρόπο ανεξάρτητο υπηρεσία στο πλαίσιο της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας». Σύμφωνα το άρθρο 8 παρ. 2 εδ. 1 «δεν είναι υπηρεσία, με την έννοια αυτού του άρθρου, παροχή η οποία έχει ως άμεσο και αποκλειστικό αντικείμενο την κατασκευή προϊόντων ή τη μεταβίβαση εμπραγμάτων δικαιωμάτων ή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας» ή προβλέπονται υπηρεσίες (και συμβάσεις) που εξαιρούνται της εφαρμογής του αρ. 8 ν. 2251/1994 όπως θα αναλυθεί παρακάτω.

Συνεπώς ο νόμος απαιτεί τις εξής προϋποθέσεις: α) η ιδιωτική υπηρεσία να παρέχεται κατά τρόπο ανεξάρτητο, στο πλαίσιο της άσκησης ελεύθερης επαγγελματικής δραστηριότητας και αρμοδιότητος φυσικού ή νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας, εμπόρου ή μη (ιδιωτικού ή δημοσίου τομέα), β) τελικός αποδέκτης της υπηρεσίας να είναι καταναλωτής φυσικό πρόσωπο (εν

στενή εννοία) και γ) να μην πρόκειται για κατασκευή προϊόντων ή μεταβίβαση εμπραγμάτων δικαιωμάτων ή δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και άλλων εξαιρούμενων από τον νόμο περιπτώσεων συμβάσεων και υπηρεσιών.

2.1.1.2. Ο νόμος δεν απαιτεί ως προϋπόθεση της ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες την ύπαρξη προηγούμενης έγκυρης γραπτής ή προφορικής, έμμισθης ή μη σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή περί παροχής υπηρεσιών . Αρκεί και η εν τοις πράγμασι παροχή υπηρεσιών από ελεύθερο επαγγελματία (φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα, έμπορο ή μη) σε τελικό αποδέκτη (καταναλωτή εν στενή εννοία- φυσικό πρόσωπο) και βλάβη αυτού ή τρίτου από την μη εκπλήρωση (παράλειψη) ή την πλημμελή εκπλήρωση (πράξη) της υπηρεσίας. Η άρνηση παροχής υπηρεσίας (αποφυγή παροχής) από ανεξάρτητο επαγγελματία δεν δημιουργεί ευθύνη του αφού ο νόμος απαιτεί θετική παροχή υπηρεσίας εκτός αν δεν επιτρέπεται η άρνηση παροχής υπηρεσίας (πχ διορισμός δικηγόρου υπεράσπισης κατηγορούμενου δικαζόμενου για κακούργημα) ή δεν επιτρέπεται εκ των συνθηκών. Στις περιπτώσεις αυτές μπορεί να εφαρμοστεί η γενική αδικοπρακτική ευθύνη αρ. 914, 919 ΑΚ. Ωστόσο η ανάληψη της παροχής υπηρεσίας και η μη εκπλήρωση της (παράλειψη εκτέλεσης ή κατά την εκτέλεση) δημιουργεί ευθύνη από το αρ. 8 ν 2251/94 ³².

2.1.1.3. Η παροχή της ιδιωτικής υπηρεσίας απαιτείται να αφορά εκπλήρωση υπηρεσίας ή καθήκοντος της αρμοδιότητας του παρέχοντος σύμφωνα με τους νόμους και ιδίως τους κώδικες δεοντολογίας της συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας και όχι άλλης δραστηριότητας όπως ο ανεξάρτητος επαγγελματίας ιατρός δεν είναι αρμόδιος να αναλάβει εκπόνηση αρχιτεκτονικού σχεδίου ή να παρέχει νομικές συμβουλές και συνεπώς δεν ευθύνεται.

2.1.2. Ανεξάρτητος ελεύθερος επαγγελματίας

2.1.2.1. Η παροχή ιδιωτικής υπηρεσίας από τον ελεύθερο επαγγελματία, φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα, έμπορο ή μη (ιδιωτικού ή δημόσιου τομέα), απαιτείται να εκτελείται κατά τρόπο ανεξάρτητο από ελεύθερο επαγγελματία, χωρίς να δεσμεύεται από υποδείξεις, επιλογές ή κατευθύνσεις του αποδέκτη των υπηρεσιών (εκτός της αρχικής εντολής) ως προς τον τρόπο , τα μέσα, τις επιλογές, το προσωπικό και γενικά τη διαδικασία διεξαγωγής της παροχής. Αυτό σημαίνει ότι ο αποδέκτης της υπηρεσίας δεν συμμετέχει καθόλου στη διαδικασία λήψης της απόφασης , της προπαρασκευής και της εκτέλεσης της υπηρεσίας, αρκείται στο αποτέλεσμα.

---

³² Κ. Φουντεδάκη, σε Ε. Αλεξανδρίδου (επιμ.), Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018, σελ. 548. Ι. Καρακώστας Δίκαιο προστασίας καταναλωτή εκδ. ΝΒ 2016 σελ. 323.

Βέβαια μπορεί να ασκεί ελεγκτικά δικαιώματα όπως ενημέρωσης, συναίνεσης αλλά αυτά δεν αναιρούν τον κυρίαρχο ρόλο του επαγγελματία αφού οι επιλογές της εκτέλεσης ανήκουν αποκλειστικά στον ελεύθερο επαγγελματία.

2.1.2.2. Αν ο παρέχων την ιδιωτική υπηρεσία σε τελικό αποδέκτη (καταναλωτή εν στενή εννοία - φυσικό πρόσωπο) ενεργεί ως βοηθός εκπλήρωσης ή προστηθείς (αρ. 334 ΑΚ) ή μισθωτός (υπάλληλος) δηλ. σε σχέση εξάρτησης από εργοδότη (έστω χαλαρή), δεν έχει έναντι του ζημιωθέντος τρίτου ατομική ευθύνη από τη σύμβαση παροχής υπηρεσιών δηλ. δεν έχει ενδοσυμβατική ευθύνη αρ. 287, 330 ΑΚ ή αδικοπρακτική ευθύνη αρ. 914 επ ΑΚ (ανυπαίτιος). Ειδικότερα σύμφωνα με το αρ. 922 ΑΚ ο προστήσας έχει αντικειμενική ευθύνη για την ζημία που ο προστηθείς προξένησε σε τρίτο κατά την υπηρεσία του³³. Αν όμως ο προστηθείς (πχ επαγγελματίας με χαλαρή σχέση εξάρτησης) έπραξε (ή παρέλειψε) υπαίτια (330 ΑΚ) και παράνομα, υπέχει έναντι του ζημιωθέντος τρίτου (και αναγωγικά έναντι του εργοδότη του) παράλληλα και εις ολόκληρον με τον προστήσαντα ατομική υποκειμενική ευθύνη από αδικοπραξία σύμφωνα με τη γενική ευθύνη περί αδικοπραξιών ευθύνη αρ. 914, 919, 922, 926, 927, 932 ΑΚ αλλά και την ειδική του αρ. 8 ν. 2251/1994.

Περαιτέρω σχετικά με την ευθύνη του δημοσίου, νπδδ και ΟΤΑ για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των δημοσίων υπαλλήλων που παρέχουν υπηρεσίες κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους (πχ ιατροί ΕΣΥ) προβλέπεται αντικειμενική ευθύνη του δημοσίου (μόνο) έναντι ζημιωθέντων τρίτων. Ειδικότερα προβλέπεται από τις διατάξεις αρ. 105, 106 ΕισΝΑΚ, αρ. 38 ΥΚ/1951/2007 (ν. 3528/2007) και αρ. 24 ν 3663/2008 αντικειμενική ευθύνη του Δημοσίου, νπδδ, ΟΤΑ έναντι ζημιωθέντων. Δεν επιτρέπεται απευθείας αγωγή του τρίτου κατά του υπαιτίου δημοσίου υπαλλήλου αρ. 38 ν. 3528/2007 ΥΚ. Το Ελεγκτικό Συνέδριο στρέφεται αναγωγικά (αρ.927 ΑΚ, 98παρ1 ζ Σ, αρ. 38 ν. 3528/2007 ΥΚ) κατά του υπαιτίου δημοσίου υπαλλήλου σε περίπτωση ζημίας από δόλο ή βαριά αμέλεια (μόνο), εντός πενταετίας, καταλογίζοντας όλο το ποσό (υποχρεωτικά σε περίπτωση ζημίας από δόλο) ή μέρος αυτού (δυνητικά σε περίπτωση ζημίας από βαριά αμέλεια)³⁴. Επίσης προβλέπονται και πειθαρχικές

---

³³ Η εφαρμογή του ν. 2251/94 στις σχέσεις εργασίας. Δ. Λαδάς, εκδ. Α. Σάκκουλα 2007. Παπαστεργιοπούλου, Η ευθύνη των ΕΠΕΥ κατά το άρθρ. 8 ν. 2251/1994, ΧρΙΔ 2003 σελ. 309 επ. (υποσ. 4-11).

³⁴ ΣτΕ 717/2018, ΑΠ 9/2009 ΝΟΜΟΣ. Η αστική ευθύνη του Δημοσίου, ΟΤΑ, νπδδ, προβλέπεται από τις διατάξεις αρ. 105, 106 ΕισΝΑΚ αρ. 24 ν 3663/2008 και αρ. 38 ΥΚ/1951/2007 ν. 3528/2007 (αντικειμενική ευθύνη Δημοσίου). Δεν επιτρέπεται απευθείας αγωγή κατά του δημοσίου υπαλλήλου. Το Ελεγκτικό Συνέδριο στρέφεται αναγωγικά κατά του υπαιτίου δημοσίου υπαλλήλου για βλάβη που

ποινές κατά των δημοσίων υπαλλήλων. Επισημαίνεται ότι προβλέπεται δίκαιη ικανοποίηση από καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης (αρ. 1, 4, 5 ν. 4239/2014).

2.1.2.3. Η υπόσχεση αμοιβής, χρηματικής ή άλλων ανταλλαγμάτων, για τη σύμβαση παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών , επίσης, η μη καταβολή αμοιβής, η δωρεάν παροχή , η εθελοντική προσφορά, δεν αποτελούν γεγονότα που αναιρούν την ευθύνη από το αρ. 8 ν. 2251/94. Σύμφωνα με αρ. 8παρ4 ζ' ν. 2251/1994, όταν ο παρέχων την υπηρεσία αρνείται την αγωγή του ζημιωθέντος, το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη « για την έλλειψη υπαιτιότητας την ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια και το σύνολο των ειδικών συνθηκών και ιδίως, αν η παρεχόμενη υπηρεσία αποτελεί εθελοντική προσφορά του παρέχοντος αυτήν». Συνεπώς η εθελοντική εργασία καθ' αυτή δεν μπορεί να είναι γενικός λόγος άρνησης της ευθύνης. Μπορεί όμως να ληφθεί υπόψη ως ειδική συνθήκη άρσης της υπαιτιότητας (αναγκαίου στοιχείου της ευθύνης) αφού όμως προηγούμενα έχει κριθεί ότι η παροχή της υπηρεσίας δεν έθεσε σε κίνδυνο την ασφάλεια του ζημιωθέντος, την ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια που αναμένει ο μέσος καταναλωτής.

2.1.3. Παροχή ιδιωτικών υπηρεσιών στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα

Οι διατάξεις του ν. 2251/1994 (αρ. 8) εφαρμόζονται σε κάθε προμηθευτή ιδιωτικών υπηρεσιών , φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οποιασδήποτε μορφής, του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα (παρ. 4 αρ.1). Αντίθετα δεν εφαρμόζονται στις δημόσιες υπηρεσίες (και στους δημόσιους υπαλλήλους αυτών) που το κράτος και τα νπδδ παρέχουν στους πολίτες χωρίς αμοιβή (με κρατική δαπάνη) ως δημόσια αγαθά όπως άμυνα, ασφάλεια, παιδεία, δικαιοσύνη, υγεία, κοινωνική μέριμνα. Επίσης για τον ίδιο λόγο δεν εφαρμόζεται στους ΟΤΑ. Επισημαίνεται ότι προβλέπεται δίκαιη ικανοποίηση από καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης (υπό την έννοια της κατ' εξαίρεση επέκτασης της ευθύνης και σε δημόσια υπηρεσία αρ. 1, 4, 5 ν. 4239/2014).

Οι διατάξεις του ν. 2251/1994 (αρ. 8) εφαρμόζονται στις ιδιωτικές υπηρεσίες που το κράτος, νπδδ και οι ΟΤΑ παρέχουν στους πολίτες με αμοιβή από τους φορείς τους όπως ΔΕΚΟ, δημοτικές επιχειρήσεις ή άλλοι κρατικοί ή δημοτικοί φορείς που ελέγχονται από το κράτος ή ΟΤΑ³⁵. Ως παράδειγμα αναφέρουμε υπηρεσίες ύδρευσης/άδρευσης/αποχέτευσης που παρέχουν

προκάλεσε από δόλο ή βαριά αμέλεια αρ. 98 παρ1 ζ Σ. Αρμοδιότητα αγωγών, διοικητικά δικαστήρια και Ελεγκτικό Συνέδριο. Πρ. Παυλόπουλος «Η αστική ευθύνη του Δημοσίου» εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1982. Κ.Φουντεδάκη, σε Ε.Αλεξανδρίδου (επιμ.), Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018 σ. 559.

³⁵ Εξαιρούνται της εφαρμογής αρ. 8 ν 2251/94 τα σωματεία, τα ιδρύματα, οι αστικές μη κερδοσκοπικές

ΕΥΔΑΠ , ΔΕΥΑ δήμων, υπηρεσίες που παρέχουν δημοτικές επιχειρήσεις, όπως ψυχαγωγίας (κινηματογράφοι), άθλησης, μάθησης, εκπαίδευσης, υπηρεσίες υπό των κρατικών ΜΜΕ³⁶.

2.1.4. Μη εφαρμογή αρ. 8 ν 2251/1994

Σύμφωνα όμως με παρ2, αρ. 8 οι διατάξεις ν. 2251/1994 ΔΕΝ εφαρμόζονται στις συμβάσεις και υπηρεσίες:

α) για τη δημιουργία, απόκτηση ή μεταβίβαση δικαιωμάτων επί ακινήτων ή δικαιωμάτων εντός ακίνητης περιουσίας

β) για τη δημιουργία, απόκτηση ή μεταβίβαση πνευματικών δικαιωμάτων.

Καθώς και

γ) των δικηγορικών εντολών (αρ. 160-164 ν. 4194/2013).

δ) των εντολών προς συμβολαιογράφους, δικαστικούς επιμελητές και διαιτητές (αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ).

ε) Επίσης, δεν είναι υπηρεσία, με την έννοια αυτού του άρθρου 8, παροχή σε χρήστη (καταναλωτή) η οποία έχει ως άμεσο και αποκλειστικό αντικείμενο την κατασκευή , επεξεργασία, service προϊόντων (υπάγονται στην ευθύνη αρ. 6 ν. 2251/1994 ³⁷).

εταιρείες, οι ΜΚΟ ν. 2646/1998 (αρ.12), ν.2731/1999 (αρ.11), ΠΔ 224/2000.

³⁶ Κ. Φουντεδάκη, σε Ε. Αλεξανδρίδου (επιμ.), Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018, σελ. 559 και ΜΠρΙωαν 316/2011 ΕφΑδ 2011, σελ. 1181, ΕπΑθ 422/2013 ΝΟΜΟΣ όπου: «η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες, μπορεί να είναι ακόμη και εταιρεία, που ανήκει στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και η ευθύνη της ως παρέχοντος υπηρεσίες μπορεί να είναι ενδοσυμβατική, αλλά και αδιοπρακτική».

³⁷ Καράκωστας, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, εκδ.ΝΒ 2016 σελ. 246,247,254. Κ. Φουντεδάκη, σε Ε. Αλεξανδρίδου (επιμ.), Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018, σελ 547 υποσημ.36. Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ.233. ΜΠΑ 609/2010 ΝΟΜΟΣ.

2.1.5. Ο καταναλωτής (εν στενή εννοία, φυσικό πρόσωπο) τελικός αποδέκτης της υπηρεσίας

Το αρ. 8 ν. 2251/94 προστατεύει το φυσικό πρόσωπο καταναλωτή (όχι το νπ ή τη νομική οντότητα) τελικό αποδέκτη της υπηρεσίας (καταναλωτή εν στενή εννοία) είτε είναι αντισυμβαλλόμενος στη σύμβαση παροχής είτε είναι τρίτος (άμεσα ζημιωθείς). Σύμφωνα με αρ. παρ.1 αρ.1^α ν. 2251/94 καταναλωτής είναι κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα. Ο ν. 3587/2007, όπως προεκτέθηκε, επέφερε τροποποιήσεις διευρύνοντας τον ορισμό του καταναλωτή, διότι οι ορισμοί του προϊσχύσαντος ν. 1961/1991, που περιόριζαν την έννοια του καταναλωτή σ' αυτόν που αποκτά προϊόντα ή υπηρεσίες για την ικανοποίηση μη επαγγελματικών του αναγκών, απέκλειαν ευρύτατες κατηγορίες καταναλωτών. Ο νομοθέτης ν. 3587/2007, εμμένοντας στην ευρεία έννοια αυτού, προσέθεσε ότι ως καταναλωτής λογίζεται και ο εγγυητής αυτού, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της εμπορικής του δραστηριότητας. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 1 παρ. 4 στοιχ. α' ν. 2251/1994 μετά την τροποποίησή του από τον ν. 3587/2007 προβλεπόταν ότι, με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του νόμου, ως καταναλωτής νοείται *«κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή των υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και: αα) κάθε αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος, ββ) κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας του.»*. Επομένως, προστατεύονταν φυσικά πρόσωπα που βαρύνονταν με απειρία και πληροφοριακό έλλειμμα, νομικά πρόσωπα και για πρώτη φορά ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα (αστική εταιρία χωρίς νομική προσωπικότητα του άρθρου 741 ΑΚ, το υπό ίδρυση σωματείο κ.λ.π.) εφόσον αυτά αποτελούσαν τον τελικό αποδέκτη των προϊόντων ή των υπηρεσιών. Με την τροποποίηση του ν. 2251/1994 από τον ν. 4512/2018 η έννοια του καταναλωτή έχει υποβληθεί σε ολική αλλαγή με τον νομοθέτη να προβλέπει ότι καταναλωτή αποτελεί *«κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα»* (παρ. 1, αρ. 1^α 2251/1994). Υιοθετείται, ξεκάθαρα ο εν στενή εννοία ορισμός του καταναλωτή, μη περιλαμβάνοντας σε αυτόν ούτε τα νομικά πρόσωπα αλλά ούτε και τις ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Επιπλέον, δεν περιλαμβάνονται φυσικά πρόσωπα που είναι επαγγελματίες, επιχειρηματίες ή έμποροι, αλλά μόνο όσα ενεργούν για την κάλυψη ιδίων καταναλωτικών αναγκών και συμβάλλονται υπό την ερασιτεχνική τους ιδιότητα. Με την τροποποίηση αυτή επανέρχεται ουσιαστικά ο στενός ορισμός που προέβλεπε η Οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης 93/13/ΕΟΚ (ΕΕ 1993, L95/29) και τον οποίο δεν είχε υιοθετήσει ο Έλληνας νομοθέτης κάνοντας χρήση της ευχέρειας του αρ. 8 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ σύμφωνα με το

οποίο οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών μπορούσαν να θεσπίζουν αυστηρότερες ρυθμίσεις, εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη προστασία στους καταναλωτές. Ωστόσο είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι, πλέον, σύμφωνα με την παρ. 9 αρ. 2 του ν.2251/94 ο.τ, η ισχύς των παρ. 1 έως 8 επεκτείνεται και στις συμβάσεις οι όροι των οποίων δεν υπήρξαν αποτέλεσμα ατομικής διαπραγμάτευσης, εφόσον ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή αποτελεί τον τελικό αποδέκτη των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών και εμπίπτει στην κατηγορία της πολύ μικρής επιχείρησης, σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα. Σ' αυτά προβλέπεται ότι πολύ μικρές επιχειρήσεις είναι οι ΑΕ, οι ΕΠΕ, οι ΙΚΕ, οι ΟΕ και ΕΕ, οι ατομικές επιχειρήσεις καθώς και οι φορείς του δημοσίου τομέα που πληρούν δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα κριτήρια: α) σύνολο ενεργητικού έως 350.000 ευρώ, β) καθαρό ύψος κύκλου εργασιών έως 700.000 ευρώ, γ) μέσος όρος απασχολούμενων έως 10 άτομα.

2.1.5.1. Σύμφωνα με την νομολογία ΟΛΑΠ 13/2015 σε εφαρμογή του ν. 2251/94 μετά τη τροποποίηση από το ν. 3587/2007 (πριν τη τελευταία τροποποίηση 2018), ο εν ευρεία ορισμός του καταναλωτή είχε ως εξής ³⁸: « καταναλωτής, σύμφωνα με τη διάταξη του ν. 2251/1994, που είναι άξιος της σχετικής προστασίας του, είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που αποκτά το προϊόν ή τις υπηρεσίες για ικανοποίηση όχι μόνο των ατομικών αλλά και των επαγγελματικών του αναγκών, αρκούντος απλώς και μόνον του γεγονότος ότι είναι ο τελικός αποδέκτης τούτων. (ΑΠ 1738/2009, ΑΠ 16/2009, ΑΠ 989/2004). Τέτοιος δε τελικός αποδέκτης, και όχι ενδιάμεσος, είναι εκείνος, που αναλύει ή χρησιμοποιεί το πράγμα σύμφωνα με τον προορισμό του, χωρίς να έχει την πρόθεση να το μεταβιβάσει αυτούσιο ή ύστερα από επεξεργασία σε άλλους αγοραστές, καθώς και αυτός που χρησιμοποιεί ο ίδιος την υπηρεσία και δεν τη διοχετεύει σε τρίτους. Η παραπάνω έννοια του καταναλωτή, κατά το ν. 2251/1994, αποσκοπεί, όπως προκύπτει και από την εισηγητική έκθεση του, στη διεύρυνση του υποκειμενικού πεδίου εφαρμογής των προστατευτικών κανόνων αυτού, διότι οι ορισμοί του προϊσχύσαντος ν. 1961/1991, που περιόριζαν την έννοια του καταναλωτή σ' αυτόν που αποκτά προϊόντα ή υπηρεσίες για την ικανοποίηση μη επαγγελματικών του αναγκών, απέκλειαν ευρύτατες κατηγορίες καταναλωτών. Η διεύρυνση δε αυτή δεν είναι αντίθετη προς την οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου 5.4.1991, δεδομένου ότι το άρθρο 8 αυτής, που ορίζει ότι "Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή διατηρούν, στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία, αυστηρότερες διατάξεις σύμφωνες προς τη συνθήκη, για να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή", επιτρέπει στον εθνικό νομοθέτη τη διεύρυνση της έννοιας

---

³⁸ ΟΛΑΠ 13/2015 ΝΟΜΟΣ και Ε. Πουρνάρας, Η έννοια του «καταναλωτή» σήμερα ιδίως στις τραπεζικές πιστωτικές συμβάσεις, υπό το πρίσμα και της υπ' αριθμ. 13/2015 απόφασης της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, ΕφΑΔ 2015, σελ. 1067-1068.

του καταναλωτή και πάντως δεν απαγορεύει σ' αυτόν τη θέσπιση όμοιας προστασίας κατά των καταχρηστικών ΓΟΣ και υπέρ προσώπων που δεν είναι καταναλωτές κατά την έννοια του άρθρου 2β της άνω οδηγίας. Έτσι, από το γεγονός ότι ο κοινοτικός νομοθέτης επέλεξε έναν στενότερο ορισμό του καταναλωτή στην παραπάνω, ελάχιστης εναρμόνισης, οδηγία, δεν παραμερίζεται ο ευρύτερος ορισμός της εγχώριας ρύθμισης, αφού πρόθεσή του (κοινοτικού νομοθέτη) ήταν να διατυπώσει με τη συγκεκριμένη οδηγία κατώτατους (ελάχιστους) όρους προστασίας. Περαιτέρω, στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης δεν έχουν θεσπισθεί ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις που να αφορούν αμέσως τις προϋποθέσεις και την έκταση του ελέγχου των ΓΟΣ τραπεζών. Δεδομένης όμως της διαρκούς επέκτασης των μαζικών συναλλαγών με συνέπεια τη συνηθέστατη προσχώρηση του, ασθενέστερου οικονομικά μέρους σε μονομερώς διατυπωμένους όρους πρέπει να γίνει δεκτή η επέκταση της προστασίας του καταναλωτή και στις τραπεζικές συναλλαγές. Και τούτο διότι από την ευρεία, ως ανωτέρω, διατύπωση της διάταξης του άρθρου 1 παρ. 4 περ. α του ν. 2251/1994 δεν συνάγεται οποιαδήποτε πρόθεση του νομοθέτη να αποκλείσει από το πεδίο εφαρμογής του νόμου τις συναλλαγές αυτές. Εξάλλου, οι συνήθεις τραπεζικές υπηρεσίες, μεταξύ των οποίων και η χορήγηση δανείων και πιστώσεων, απευθύνονται πάντοτε στον τελικό τους αποδέκτη, διότι αναλώνονται με τη χρήση τους, αποκλείοντας το στάδιο της περαιτέρω μεταβίβασής τους. Υπό την εκδοχή αυτή, οι ως άνω τραπεζικές υπηρεσίες είναι παροχές προς τελικούς αποδέκτες, ακόμη και όταν αυτοί είναι έμποροι ή επαγγελματίες και χρησιμοποιούν αυτές για την ικανοποίηση επιχειρηματικών ή επαγγελματικών τους αναγκών, αναλίσκόμενες αμέσως από τους ίδιους στο πλαίσιο τραπεζικής συναλλαγής και όχι ενδιάμεσης προς περαιτέρω μεταβίβασή τους. Έτσι υπάγονται στην προστασία του ν. 2251/1994 όχι μόνο οι τραπεζικές υπηρεσίες, που από τη φύση τους απευθύνονται σε ιδιώτες πελάτες για την εξυπηρέτηση προσωπικών τους αναγκών, αλλά και αυτές που απευθύνονται σε επαγγελματίες, όπως είναι η χορήγηση δανείων και πιστώσεων για την εξυπηρέτηση επαγγελματικών ή επιχειρηματικών αναγκών, χωρίς να αποκλείεται όμως στη συγκεκριμένη περίπτωση η εφαρμογή του άρθρου 281 ΑΚ, μετά από την υποβολή σχετικής ένστασης από την τράπεζα, κάθε φορά που η επίκληση της ιδιότητας του καταναλωτή εμφανίζεται ως καταχρηστική, όπως συμβαίνει, όταν ο δανειολήπτης δεν υφίσταται έλλειμμα αυτοπροστασίας, διότι διαθέτει εμπειρία στο συγκεκριμένο είδος συναλλαγών ή έχει τέτοια οικονομική επιφάνεια και οργανωτική υποδομή, ώστε να μπορεί να διαπραγματευθεί ισότιμα τους όρους της δανειακής του σύμβασης. Επιπροσθέτως, μέχρι την αντικατάσταση του ν. 2251/1994 με το ν. 3587/2007 δεν υπήρχε στην ελληνική έννομη τάξη ρύθμιση προστασίας ως καταναλωτή του εγγυητή γενικώς και ειδικότερα του εγγυητή επαγγελματικού ή επιχειρηματικού δανείου. Ωστόσο, λόγω του παρεπόμενου χαρακτήρα της εγγυητικής σύμβασης έναντι της κύριας οφειλής, κατ' άρθρο 847ΑΚ, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, όταν ο πρωτοφειλέτης-δανειολήπτης επαγγελματικού ή επιχειρηματικού δανείου έχει την ιδιότητα του καταναλωτή ως τελικός αποδέκτης τούτου και τυγχάνει προστασίας του άνω νόμου, της ίδιας προστασίας πρέπει να τυγχάνει και ο εγγυητής αυτού, εφόσον η εγγύηση δεν εντάσσεται στο πλαίσιο

της επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας του τελευταίου και τούτο διότι δεν δικαιολογείται δυσμενέστερη αντιμετώπιση του εγγυητή από τον πρωτοφειλέτη. Η εκδοχή αυτή ενισχύεται, άλλωστε, και από το γεγονός ότι, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 4 περ. ββ του ίδιου παραπάνω νόμου, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 παρ. 5 του ν. 3587/2007, εντάσσεται ήδη ρητά στο προστατευτικό πεδίο αυτού και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του».

2.2. Υπαιτιότητα του παρέχοντος υπηρεσίες κατά την παροχή υπηρεσίας που τεκμαίρεται (νόθος αντικειμενική ευθύνη)

Με τις ειδικές διατάξεις των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 8 ν. 2251/94 επέρχεται δυσμενής δικονομική συνέπεια δηλ. αντιστροφή του βάρους της απόδειξης στα αποδεικτέα γεγονότα της υπαιτιότητας και της παράνομης πράξης ή παράλειψης, που λειτουργεί σε βάρος του ανεξάρτητου ελεύθερου επαγγελματία και υπέρ του καταναλωτή αφού τεκμαίρονται οι προϋποθέσεις της υπαιτιότητας και της παράνομης πράξης ή παράλειψης³⁹.

Σύμφωνα με το αρ. 8παρ4 : « Ο παρέχων υπηρεσίες φέρει το βάρος της απόδειξης για την έλλειψη παρανομίας και υπαιτιότητάς του. Για την έλλειψη υπαιτιότητας λαμβάνονται υπόψη η ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια και το σύνολο των ειδικών συνθηκών και ιδίως, α) η φύση και το αντικείμενο της υπηρεσίας, ιδίως σε σχέση με το βαθμό επικινδυνότητας της, β) η παρουσίαση και ο τρόπος παροχής της, γ) ο χρόνος παροχής της, δ) η αξία της παρεχόμενης υπηρεσίας, ε) η ελευθερία δράσης που καταλείπεται στον ζημιωθέντα στο πλαίσιο της υπηρεσίας, στ) αν ο ζημιωθείς ανήκει σε κατηγορία μειονεκτούντων ή ευπρόσβλητων προσώπων και ζ) αν η παρεχόμενη υπηρεσία αποτελεί εθελοντική προσφορά του παρέχοντος αυτήν." (παρ. 4 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.3 άρθρ.10 Ν.3587/2007,ΦΕΚ Α 152/10.7.2007).

Σύμφωνα με παρ.5,6 , αρ. 8 : « Η ύπαρξη ή η δυνατότητα παροχής τελειότερης υπηρεσίας κατά το χρόνο παροχής της συγκεκριμένης υπηρεσίας ή μεταγενέστερα δεν θεμελιώνει χωρίς άλλο λόγο υπαιτιότητα. 6. Οι διατάξεις για τη συνυπευθυνότητα, τη μείωση ή άρση της ευθύνης και την απαγόρευση απαλλακτικών ρητρών των παραγράφων 10, 11 και 12 του άρθρου 6 εφαρμόζονται αναλογικά και στην ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες».

---

³⁹ Γ. Δέλλιος, Το τεκμήριο υπαιτιότητας του παρέχοντος υπηρεσίες, Digesta 2003, σελ. 257-258. Ι. Καρακώστας, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2016, σελ. 284 επ.

2.2.1. Νόθος αντικειμενική ευθύνη

Ο ν. 2251/94 στο αρ. 8 προβλέπει υποκειμενική ευθύνη (ζημία από δόλο ή αμέλεια) του ανεξάρτητου επαγγελματία υπηρεσιών. Περαιτέρω με τις ειδικές διατάξεις των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 8 επιβάλλεται δυσμενής δικονομική συνέπεια δηλ. αντιστροφή του βάρους της απόδειξης στα αποδεικτέα γεγονότα της υπαιτιότητας (και της παράνομης πράξης ή παράλειψης), που λειτουργεί σε βάρος του ανεξάρτητου ελεύθερου επαγγελματία και υπέρ του ζημιωθέντος αφού τεκμαίρονται οι προϋποθέσεις της υπαιτιότητας και της παράνομης πράξης ή παράλειψης. Συνεπώς ο ελεύθερος επαγγελματίας όταν ενάγεται δεν αρκεί να αρνηθεί δικονομικά την αγωγή αλλά οφείλει να αποδείξει την έλλειψη της υπαιτιότητας και του παράνομου πράξης ή παράλειψης. Αντίθετα από αυτά που προβλέπονται για την εφαρμογή του γενικού δικαίου περί αδικοπραξιών (αρ. 914 επ ΑΚ) όπου ο ενάγων οφείλει να αποδείξει επιπλέον της βλάβης του και της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ παράνομης πράξης ή παράλειψης και την υπαιτιότητα και τη παράνομη πράξη ή παράλειψη του εναγομένου σύμφωνα με αρ. 338 ΚΠολΔ. Το ειδικό δίκαιο ευθύνης αρ. 8 ν 2251/94 εισάγει σε βάρος των ανεξάρτητων ελεύθερων επαγγελματιών υπηρεσιών το καθεστώς της αποκαλούμενης νόθου αντικειμενικής ευθύνης. Το δικονομικό γεγονός της αντιστροφής του βάρους απόδειξης επιβάλλεται χάριν ειδικής (προνομιακής) μεταχείρισης υπέρ του αποδέκτη των ιδιωτικών υπηρεσιών (ζημιωθέντος καταναλωτή ή τρίτου) σε βάρος του ελεύθερου επαγγελματία ως συνέπεια του σκοπού του ν. 2251/1994 για προστασία του καταναλωτή.

Ο νομοθέτης προβλέπει για την άρνηση της υπαιτιότητας του ανεξάρτητου ελεύθερου επαγγελματία που κρίνεται στο πλαίσιο της δικονομικής άρνησης της αγωγής του ζημιωθέντος, ότι το Δικαστήριο κρίνει με τη σωρευτική συνδρομή κριτηρίων⁴⁰: 1) την ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια της παροχής υπηρεσίας, που σημαίνει ότι η συμπεριφορά του παρέχοντος υπηρεσίες θα πρέπει ν' ανταποκρίνεται στην ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια, στις συναλλακτικές υποχρεώσεις πρόνοιας και ασφάλειας που επιβάλλουν οι κανόνες της επιστήμης ή

---

⁴⁰ Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 236-237. Σ. Γεωργουλέας, η αστική ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες, ΚριτΕ 1998/107, σελ. 129-130. Για την ανάλυση αυτής της γενικής έννοιας στο πεδίο του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων Α. Βαλτούδη, σε Ε. Αλεξανδρίδου (επιμ.) Δικ. προστ. Καταν. Ελλην.-ενωσιακό ΝΒ 2018, σελ. 474 επ.. ΠΠρΚαβ 22/2000, Αρμ. 2001, σελ. 1180, ΕφΑθ 6802/2003, Δ/νη 2004, σελ. 881, ΕφΑθ 8378/2006, Δ/νη 2010, σελ. 547.

τέχνης του , 2) το σύνολο των ειδικών συνθηκών της παροχής που προβλέποντας επτά (7) ενδεικτικές περιπτώσεις : α) η φύση και το αντικείμενο της υπηρεσίας, ιδίως σε σχέση με το βαθμό επικινδυνότητας της, β) η παρουσίαση και ο τρόπος παροχής της, γ) ο χρόνος παροχής της, δ) η αξία της παρεχόμενης υπηρεσίας, ε) η ελευθερία δράσης που καταλείπεται στον ζημιωθέντα στο πλαίσιο της υπηρεσίας, στ) αν ο ζημιωθείς ανήκει σε κατηγορία μειονεκτούντων ή ευπρόσβλητων προσώπων και ζ) αν η παρεχόμενη υπηρεσία αποτελεί εθελοντική προσφορά του παρέχοντος αυτήν. 3) Η ύπαρξη ή η δυνατότητα παροχής τελειότερης υπηρεσίας κατά το χρόνο παροχής της συγκεκριμένης υπηρεσίας ή μεταγενέστερα δεν θεμελιώνει χωρίς άλλο λόγο υπαιτιότητα και 4) οι διατάξεις για τη συνυπευθυνότητα, τη μείωση ή άρση της ευθύνης και την απαγόρευση απαλλακτικών ρητρών των παραγράφων 10, 11 και 12 του άρθρου 6 εφαρμόζονται αναλογικά και στην ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες.

2.2.2. Η διπλή λειτουργία της υπαιτιότητας

2.2.2.1. Από τις διατάξεις των άρθρων 298, 299, 330 εδ. β', 914 επ ΑΚ προκύπτει ότι η αδικοπρακτική ευθύνη προς αποζημίωση προϋποθέτει συμπεριφορά παράνομη και υπαίτια, επέλευση περιουσιακής ζημίας και ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της συμπεριφοράς του δράστη και της, περιουσιακού ή μη χαρακτήρα, ζημίας. Παράνομη είναι η συμπεριφορά που αντίκειται σε απαγορευτικό ή επιτακτικό κανόνα δικαίου, ο οποίος απονέμει δικαίωμα ή προστατεύει συγκεκριμένο συμφέρον του ζημιωθέντος, μπορεί δε η συμπεριφορά αυτή να συνίσταται σε θετική ενέργεια ή σε παράλειψη ορισμένης ενέργειας. Για την κατάφαση της παρανομίας δεν απαιτείται μόνο παράβαση συγκεκριμένου κανόνα δικαίου, αλλά αρκεί η αντίθεση της συμπεριφοράς στο γενικότερο πνεύμα του δικαίου ή στις επιταγές της έννομης τάξεως. Έτσι, παρανομία συνιστά και η παράβαση της γενικής υποχρέωσης πρόνοιας και ασφάλειας στο πλαίσιο της συναλλακτικής και γενικότερα της κοινωνικής δραστηριότητας των ατόμων, δηλαδή η παράβαση της, κοινωνικώς επιβεβλημένης και εκ της θεμελιώδους δικαιοϊκής αρχής της συνεπούς συμπεριφοράς απορρέουσας, υποχρέωσης λήψης ορισμένων μέτρων επιμέλειας για την αποφυγή προκλήσεως ζημίας σε έννομα αγαθά τρίτων προσώπων.

2.2.2.2 Οι μορφές υπαιτιότητας είναι ο δόλος και αμέλεια (βαριά- ελαφρά). Η αμέλεια ως μορφή υπαιτιότητας, υπάρχει όταν, εξαιτίας της παραλείψεως του δράστη να καταβάλει την επιμέλεια που αν κατέβαλε , με μέτρο τη συμπεριφορά του μέσου συνετού και επιμελούς εκπροσώπου του κύκλου δραστηριότητας του (αντικειμενική- ελαφρά αφηρημένη αμέλεια), θα ήταν δυνατή η αποτροπή του ζημιογόνου αποτελέσματος, αυτός (δράστης) είτε δεν προέβλεψε την επέλευση του εν λόγω αποτελέσματος, είτε προέβλεψε μεν το ενδεχόμενο επελεύσεώς του, ήλπιζε όμως ότι θα το αποφύγει αρ. 330 ΑΚ. Υποστηρίχθηκε η άποψη περί εφαρμογής αρ. 652

ΑΚ σε κάθε περίπτωση ευθύνης (συμβατικής και αδικοπρακτικής) . Η διάταξη αυτή προβλέπει την υποκειμενική-ελαφρά συγκεκριμένη αμέλεια, δηλ. κρίνεται με μέτρο τη συμπεριφορά του συγκεκριμένου δράστη δηλ. με τις ιδιαίτερες και αυξημένες ικανότητες ⁴¹. Κατά την άποψή μας αυτή η μορφή αμέλειας μπορεί να εφαρμοστεί μόνο στην ενδοσυμβατική ευθύνη (όχι στην αδικοπρακτική ευθύνη). Με βάση την παραπάνω θεώρηση της αμέλειας ως μορφής υπαιτιότητας (πταίσματος) καταλήγει και ως μορφή παρανομίας ("διπλή λειτουργία της αμέλειας"). Αν , με κριτήριο αντικειμενικό δηλ. τη σύγκριση κατά το μέτρο του μέσου συνετού και επιμελούς επαγγελματία (πχ ιατρού, όπως ορίζει ο ΚΙΔ), προέκυψε ότι η ερευνώμενη συμπεριφορά υπολείπεται και συνεπώς είναι αμελής (υπολείπεται του μέτρου), συγχρόνως θα είναι και παράνομη διότι θα αντίκειται σε κανόνα δικαίου. .

2.2.2.3. Αιτιώδης συνάφεια υπάρχει όταν η παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά του δράστη ήταν, σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας, ικανή, κατά τη συνηθισμένη και κανονική πορεία των πραγμάτων, να επιφέρει τη ζημία και την επέφερε στη συγκεκριμένη περίπτωση. Την ευθύνη για αποζημίωση ως προς ορισμένα (ειδικά) θέματα, καλύπτει η ρυθμιστική εμβέλεια του άρθρου 8 του ν. 2251/1994 για την "προστασία των καταναλωτών", το οποίο ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι "ο παρέχων υπηρεσίες ευθύνεται για κάθε ζημία που προκάλεσε υπαιτίως κατά την παροχή των υπηρεσιών" (παρ.1), ότι "ως παρέχων υπηρεσίες θεωρείται όποιος παρέχει κατά τρόπο ανεξάρτητο υπηρεσία στο πλαίσιο της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας" (παρ.2 εδ. β'), ότι "ο ζημιωθείς υποχρεούται να αποδείξει τη ζημία και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της παροχής της υπηρεσίας και της ζημίας" (παρ.3), ότι "ο παρέχων τις υπηρεσίες φέρει το βάρος της απόδειξης της έλλειψης υπαιτιότητας" (παρ.4 εδ. α'), ότι "για την εκτίμηση της έλλειψης υπαιτιότητας λαμβάνονται υπόψη η ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια και το σύνολο των ειδικών συνθηκών και ιδιαίτερα: α) η φύση και το αντικείμενο της υπηρεσίας, ιδίως σε σχέση με τον βαθμό επικινδυνότητάς της, β) η εξωτερική μορφή της υπηρεσίας, γ) ο χρόνος παροχής της υπηρεσίας, δ) η ελευθερία δράσης που αφήνεται στον ζημιωθέντα στο πλαίσιο της υπηρεσίας, ε) το αν ο ζημιωθείς ανήκει σε κατηγορία μειονεκτούντων ή ευπρόσβλητων προσώπων και στ) το αν η παρεχόμενη υπηρεσία αποτελεί εθελοντική προσφορά του παρέχοντος" (παρ.4 εδ. β') και ότι "μόνη η ύπαρξη ή δυνατότητα τελειότερης υπηρεσίας κατά τον χρόνο παροχής της υπηρεσίας ή μεταγενέστερα δεν συνιστά υπαιτιότητα" (παρ.5). Από την τελευταία αυτή διάταξη προκύπτει ότι η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες μπορεί να είναι είτε ενδοσυμβατική είτε αδικοπρακτική, ανεξάρτητα από προϋφιστάμενη ενοχική σχέση μεταξύ παρέχοντος τις υπηρεσίες και ζημιωθέντος. Προϋποθέσεις για τη θεμελίωση ευθύνης σε βάρος του παρέχοντος υπηρεσίες είναι

---

⁴¹ ΜΠΘεσσ 2839/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ δέχθηκε εφαρμογή αρ. 652 ΑΚ σε ιατρικό σφάλμα (αδικοπραξία).

οι παρακάτω: α) παροχή ανεξάρτητων υπηρεσιών στα πλαίσια άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας, β) υπαιτιότητα του παρέχοντος υπηρεσίες κατά την παροχή υπηρεσίας, η οποία τεκμαίρεται και ο παρέχων έχει το βάρος απόδειξης της έλλειψής της. Ως κριτήρια για την εκτίμηση της ύπαρξης υπαιτιότητας αναφέρονται στο νόμο η ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια και το σύνολο των ειδικών συνθηκών, γ) παράνομο. Η συμπεριφορά του παρέχοντος υπηρεσίες θα πρέπει ν' ανταποκρίνεται στην ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια, δηλαδή στις συναλλακτικές υποχρεώσεις πρόνοιας και ασφάλειας που επιβάλλουν οι κανόνες της επιστήμης ή τέχνης του, δ) ζημία με βάση το γενικό δίκαιο της αποζημίωσης και ε) αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παροχής της υπηρεσίας και ζημίας. Για τη θεμελίωση της ευθύνης απαιτείται όπως προεκτέθηκε παράνομη και υπαίτια πρόκληση ζημίας. Αμφότερες οι προϋποθέσεις αυτές (παράνομη και υπαίτια) συντρέχουν ταυτοχρόνως με βάση τη θεώρηση της αμέλειας ως μορφής πταίσματος και ως μορφής παρανομίας ("διπλή λειτουργία της αμέλειας")⁴².

2.3. Παράνομη πράξη ή παράλειψη του παρέχοντος υπηρεσίες υπό την έννοια προϋπόθεσης γέννησης της που τεκμαίρεται

2.3.1. Από τις διατάξεις των άρθρων 298, 299, 330 εδ. β', 914 επ ΑΚ προκύπτει ότι η αδικπρακτική ευθύνη προς αποζημίωση ή (και) προς ικανοποίηση της ηθικής βλάβης ή της ψυχικής οδύνης προϋποθέτει συμπεριφορά παράνομη και υπαίτια, επέλευση περιουσιακής ζημίας ή (και) ηθικής βλάβης και ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της συμπεριφοράς του δράστη και της, περιουσιακού ή μη χαρακτήρα, ζημίας. Παράνομη είναι η συμπεριφορά που αντίκειται σε απαγορευτικό ή επιτακτικό κανόνα δικαίου (κυρίως από δεοντολογικό κώδικα), ο οποίος απονέμει δικαίωμα ή προστατεύει συγκεκριμένο συμφέρον του ζημιωθέντος, μπορεί δε η συμπεριφορά αυτή να συνίσταται σε θετική ενέργεια ή σε παράλειψη ορισμένης ενέργειας. Για την κατάφαση της παρανομίας δεν απαιτείται παράβαση συγκεκριμένου κανόνα δικαίου, αλλά αρκεί η αντίθεση της συμπεριφοράς στο γενικότερο πνεύμα του δικαίου ή στις επιταγές της έννομης τάξεως. Έτσι, παρανομία συνιστά και η παράβαση της γενικής υποχρέωσης πρόνοιας και ασφάλειας στο πλαίσιο της συναλλακτικής και γενικότερα της κοινωνικής δραστηριότητας των ατόμων, δηλαδή η παράβαση της, κοινωνικώς επιβεβλημένης και εκ της θεμελιώδους δικαιοσύνης αρχής της συνεπούς συμπεριφοράς απορρέουσας, υποχρέωσης λήψεως ορισμένων

---

⁴². Μ. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004. σελ. 118. ΑΠ 535/2012 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΘεσσαλ 15576/2017 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 517/2017 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΑθ 301/2011 ΝΟΜΟΣ, ΕιρΠατρ 4/2008 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΑθ 2960/1996, ΔΕΕ 1997, σελ. 71.

μέτρων επιμέλειας για την αποφυγή προκλήσεως ζημίας σε έννομα αγαθά προσώπων⁴³.

Για τη θεμελίωση της ευθύνης απαιτείται όπως προεκτέθηκε παράνομη και υπαίτια πρόκληση ζημίας. Αμφότερες οι προϋποθέσεις αυτές (παράνομία και υπαιτιότητα) συντρέχουν ταυτοχρόνως με βάση τη θεώρηση της αμέλειας ως μορφής πταίσματος και ως μορφής παρανομίας ("διπλή λειτουργία της αμέλειας").

2.4. Η περιουσιακή (υλική) και ηθική βλάβη του ζημιωθέντος καταναλωτή και τρίτου

2.4.1. Άμεση ζημία (ζημιωθέντος). Από τις διατάξεις των άρθρων 297, 298, 299, 914, 932 ΑΚ, προκύπτει ότι δικαιούχος της αποζημίωσης (χρηματικής) από αδικοπραξία είναι εκείνος που άμεσα ζημιώθηκε από αυτή, δηλαδή το υποκείμενο του δικαιώματος ή του προστατευόμενου συμφέροντος που προσβλήθηκε από την αδικοπραξία, σε περίπτωση δε βλάβης του σώματος ή της υγείας προσώπου, υποκείμενο του προσβληθέντος δικαιώματος και επομένως αξίωση αποζημίωσης στην έκταση που διαγράφει ο νόμος, έχει το πρόσωπο κατά του οποίου στρέφεται η αδικοπραξία από την οποία αυτό ζημιώνεται (περιουσιακή και ηθική βλάβη), δηλαδή δικαιούχος της αποζημίωσης είναι το άμεσο υποκείμενο της προσβολής από αυτή όπως είναι ο καταναλωτής⁴⁴. Επίσης στις περιπτώσεις των αρ. 57-59 ΑΚ (προσβολή προσωπικότητας, σώματος, ζωής) η παράνομη πράξη (προσβολή προσωπικότητας) ισοδυναμεί αυτοδικαίως με περιουσιακή και ηθική βλάβη (αρ. 298, 299 ΑΚ) και δημιουργεί αξίωση αποζημίωσης υπέρ του καταναλωτή. Η ζημία μπορεί να είναι και μελλοντική (αρ. 929 παρ. 1 ΑΚ).

2.4.2. Οιονεί άμεση ζημία (ζημιωθέντος). Από τη διάταξη του άρθρου 930 παρ 3 ΑΚ συνάγεται ότι αυτός (καταναλωτής) που ζημιώθηκε από αδικοπραξία του παρέχοντος υπηρεσίες (πχ ιατρού) και δέχεται τις αυξημένες περιποιήσεις των γονέων του, ή άλλου στενού συγγενούς του, για την αποκατάσταση της υγείας του δικαιούται να απαιτήσει από τον υπόχρεο ως αποζημίωση, το ποσό που θα ήταν υποχρεωμένος να καταβάλει σε τρίτον που για το σκοπό αυτό θα προσελάμβανε, έστω και αν στη συγκεκριμένη περίπτωση ουδέν ποσό κατέβαλε στους άνω

---

⁴³ Απ. Γεωργιάδης-Μ. Σταθόπουλος, Αστικός Κώδιξ, Κατ' άρθρον ερμηνεία, Π.Ν Σάκκουλας 2016, άρθρο 914, , σελ. 700, Κ. Φουντεδάκη, σε Ε. Αλεξανδρίδου, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018, σελ. 549, υποσημ. 51, ΜΠρΚαρ 16/2018, ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ2623/2017, .ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσσαλ 43/2016, Δ/νη2016, σελ. 1119.

⁴⁴ ΑΠ 243/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 850/2009 ΕφΑΔ 2009.1225.

οικείου του. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν ο τραυματισμένος μετά την έξοδο του από το νοσοκομείο, ή και για όσο χρόνο νοσηλεύεται στο νοσοκομείο, δεν μπορεί να αυτοεξυπηρετηθεί και αναγκάστηκε να δεχθεί τις ειδικές υπηρεσίες οικείου του, που προσφέρθηκαν με εγκατάλειψη κάθε άλλης εργασίας στο σπίτι ή επαγγελματικής απασχόλησης, ενώ το ποσό αυτό της αμοιβής δεν μπορεί να είναι κατώτερο από το συνήθως καταβαλλόμενο βάσει σύμβασης σε ξένο πρόσωπο⁴⁵. Και στην περίπτωση αυτή, όμως, δικαιούχος της σχετικής αξίωσης αποζημίωσης παραμένει ο παθών, έστω και αν αυτός δεν κατέβαλε τις σχετικές δαπάνες, και όχι ο τρίτος που παρείχε τις υπηρεσίες του, έστω και αν αυτός υπέστη βλάβη στα περιουσιακά του συμφέροντα, καθώς είναι εμμέσως μόνο ζημιωθείς από τη σε βάρος του οικείου του αδικοπραξία και ως τέτοιος δεν νομιμοποιείται εκτός από τις εξαιρέσεις των άρθρων 928 εδ. β' και 929 εδ. β' ΑΚ (τα άρθρα αυτά είναι περιοριστικά για συγκεκριμένους τρίτους και δεν επιδέχονται αναλογική εφαρμογή στους «οικείους» του θύματος ούτε δημιουργούν αξίωση για ηθική βλάβη)⁴⁶.

2.4.3. Έμμεση ζημία (τρίτου). Το άρθρο 932 ΑΚ ορίζει ότι "σε περίπτωση αδικοπραξίας, ανεξάρτητα από την αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία, το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει εύλογη κατά την κρίση του χρηματική ικανοποίηση, λόγω ηθικής βλάβης. Αυτό ισχύει ιδίως για εκείνον που έπαθε προσβολή της υγείας, της τιμής ή της αγνείας του ή στερήθηκε την ελευθερία του. Σε περίπτωση θανάτωσης προσώπου η χρηματική αυτή ικανοποίηση μπορεί να επιδικαστεί στην οικογένεια του θύματος λόγω ψυχικής οδύνης". Από την άνω διάταξη προκύπτει ότι σε περίπτωση προσβολής της υγείας προσώπου, φορέας της σχετικής αξιώσεως για χρηματική ικανοποίηση είναι ο υποστάς άμεσα την ηθική βλάβη παθών κατά του οποίου στρέφεται η αδικοπραξία, όχι τρίτοι έμμεσα ζημιωθέντες (κανόνας). Κατά την κρατούσα άποψη πρόσωπα, που ανήκουν συνήθως στο άμεσο οικογενειακό περιβάλλον του θύματος της αδικοπραξίας (όπως σύζυγοι, συγγενείς, γονείς, τέκνα) έστω και αν αυτά υφίστανται ψυχικό πόνο από την αδικοπραξία (τραυματισμός) που στρέφεται κατά του οικείου τους, κατά κανόνα θεωρούνται τρίτοι και δεν καθίστανται και αυτά φορείς της σχετικής αξιώσεως για χρηματική ικανοποίηση, εκτός αν συντρέχει εξαιρετική περίπτωση των άρθρων 928 εδ.β', και 929 εδ.β'ΑΚ περι

---

⁴⁵ Μ. Σταθόπουλος, Επιτομή γενικού ενοχικού δικαίου, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004 σελ. 164 άρθρα 297, 298, 330, 335, 914, 929, 930 παρ. 3 ΑΚ, Ν. Τριάντος Αστικός κώδικας, ερμηνεία κατ' άρθρο, ΝΒ 2015 σελ.1312-1322 και ΑΠ 1284/2017 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 219/2016 ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 23/2016 ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 4079/2015, ΔΕΕ 2015, σελ. 1285.

⁴⁶ ΑΠ 1918/2005 ΕλλΔνη 2006 σελ.429, ΑΠ 1582/2001 ΕλλΔνη 2002 σελ.704.

αποζημίωσης των τρίτων (έμμεσα ζημιωθέντων) . Τρίτα πρόσωπα που εξαιρετικά δικαιούνται αποκατάστασης της περιουσιακής τους ζημίας (όχι ηθική βλάβη) είναι, ο βαρυνόμενος για τα καταβληθέντα έξοδα νοσηλείας και κηδείας (πχ ο κληρονόμος, η ασφαλιστική εταιρεία), ο διατρεφόμενος για διατροφές εκ του νόμου που στερήθηκε από το θύμα της αδικοπραξίας (πχ το ανήλικο τέκνο από το γονέα του αρ. 1485 επ ΑΚ), ο λήπτης υπηρεσιών (οικογενειακών) για τις υπηρεσίες που στερήθηκε από το θύμα . Εξαιρετικά τα τρίτα αυτά πρόσωπα δικαιούνται αποκατάστασης της περιουσιακής (μόνο) ζημίας τους που περιοριστικά αναφέρεται στα παραπάνω άρθρα ως έμμεσα και κατ' εξαίρεση ζημιωθέντες συγκεκριμένοι τρίτοι (περιοριστικά). Για παράδειγμα, το Εφετείο Θράκης με την υπ' αριθμ. 429/2012 απόφαση δέχθηκε αποζημίωση ηθικής βλάβης υπέρ του συζύγου της ανάπηρης συζύγου (από αδικοπραξία) επειδή δεν θα μπορούσε να έχει ποτέ ξανά ερωτική επαφή μαζί της. Ο ΑΠ με την υπ' αριθμ. 553/2014 αναίρεσε την παραπάνω απόφαση επειδή κατά νόμο ο σύζυγος είναι τρίτος μη δικαιούμενος αποζημίωση ηθικής βλάβης. Κατά την άποψή μας ο περιορισμός των προσώπων (τρίτων) που εισάγουν τα αρ. 928, 929 ΑΚ είναι ενδεικτικός καθώς και ότι δεν περιορίζουν το είδος ζημιών (περιουσιακής και ηθικής βλάβης) υπέρ αυτών και εν πάση περιπτώσει οι «οικείοι» του θύματος ως άμεσα ζημιωθέντες δικαιούνται αποκατάσταση της περιουσιακής και ηθικής τους βλάβης κατ' εφαρμογή αρ. 914, 932 ΑΚ⁴⁷. Περαιτέρω, σύμφωνα με αρ. 8 ν. 2251/94, « η διάμειψη της εμπιστοσύνης, εφόσον προκαλεί ζημία, γεννά ζήτημα ευθύνης του επαγγελματία (πχ νηογνώμονος, πολιτικού μηχανικού, εργολάβου) έναντι τρίτων ζημιωθέντων ακόμα και μη συμβαλλομένων . Συνεπώς δημιουργείται με την πλημμελή πράξη ευθύνη όχι μόνον έναντι του αντισυμβαλλομένου, αλλά, με βάση την διάταξη του άρθρου 8 του Ν 2251/1994, και έναντι των ζημιωθέντων τρίτων πχ. αγοραστών του πλοίου για εσφαλμένη πιστοποίηση, αγοραστών διαμερισμάτων για εσφαλμένα στατική μελέτη, οι οποίοι κατά τον σχηματισμό της δικαιοπρακτικής τους απόφασης έδωσαν πίστη στην πλημμελή υπηρεσία, η οποία λειτουργεί εν προκειμένω ως ένας φορέας αυξημένης επαγγελματικής εμπιστοσύνης»⁴⁸.

---

⁴⁷ Ν. Τριάντος Αστικός κώδικας , ερμηνεία κατ' άρθρο, ΝΒ 2015 σελ.1328. ΑΠ 427/1958, ΟλΑΠ 9/2002, ΑΠ 624/2010, ΕφΘεσσαλ 1725/2003 ΝΟΜΟΣ : δέχθηκε αποζημίωση ηθικής βλάβης υπέρ του τέκνου που στερήθηκε της μητρικής φροντίδας αφού από ιατρικό σφάλμα κατά τον τοκετό η μητέρα κατέστη δια βίου ανάπηρη.

⁴⁸ Καράκωστας Ι.- Καραμπατζός Α., Ευθύνη του νηογνώμονος έναντι αγοραστή πλοίου ένεκα ανακριβών πιστοποιητικών με βάση το άρθρο 8 του Ν. 2251/1994 περί ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες, ΔΕΕ 2011 σελ 391, ΠΠρΠειρ 305/2011 ΔΕΕ 2011 σελ. 488.

2.5. Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παράνομης πράξης ή παράλειψης και βλάβης

2.5.1. Σύμφωνα με τις κρατούσες απόψεις αναγκαία προϋπόθεση εφαρμογής του αστικού δικαίου περί αδικοπραξιών είναι και η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ πράξης (ή παράλειψης) και βλάβης, γεγονός που πρέπει να αποδειχθεί από τον ενάγοντα. Επομένως, η επελθούσα βλάβη πρέπει να πραγματώνεται αιτιωδώς από τη συμπεριφορά του δράστη (ιατρού) υπό την έννοια της αντικειμενικής ενεργούς και άμεσης επικινδυνότητας του εγχειρήματος σε συνδυασμό με την ανασφάλεια (θεωρία της αντικειμενικής ενεργούς ή άμεσης ή πρόσφορης αιτιότητας)⁴⁹. Στην εφαρμογή της θεωρίας αυτής έχουν υπάρξει περιπτώσεις, στις οποίες δεν συνδέεται αιτιωδώς και αντικειμενικά ένα αποτέλεσμα με τη συμπεριφορά του δράστη (ιατρού), όπως όταν ο κίνδυνος δεν είναι νομικά σημαντικός, όταν η επικίνδυνη συμπεριφορά είναι επιτρεπτή, όταν η αιτιώδης διαδρομή δεν υπόκειται στον έλεγχο του ιατρού, όταν πρόκειται για εντελώς άτυπη αιτιώδη διαδρομή, στις περιπτώσεις της νόμιμης εναλλακτικής συμπεριφοράς, της αυτοδιακινδύνευσης ή της παρεμβολής πράξης τρίτου ή της πραγμάτωσης κινδύνου διαφορετικού από εκείνον που έθεσε ο ιατρός.

2.5.2. Κατά τη νομολογία του Αρείου Πάγου⁵⁰, «στη δικαστική απόφαση σε υποθέσεις ιατρικών σφαλμάτων (πχ ανθρωποκτονίας ή σωματικής βλάβης από αμέλεια), πρέπει, μεταξύ άλλων, να αιτιολογείται ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της πράξης ή παράλειψης του υπαιτίου και του επελθόντος αποτελέσματος (θανάτου ή σωματικής βλάβης), για να υπάρχει η επιβαλλόμενη ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία». Συχνά όμως, οι δικαστικές αποφάσεις δεν εξετάζουν ενδελεχώς τον αιτιώδη σύνδεσμο και αρκούνται σε μία τυπική αναφορά της έννοιας του και της διαπίστωσης του, κυρίως διότι αυτή προϋποθέτει κατανόηση όρων και κανόνων της ιατρικής επιστήμης, που είναι δυσχερείς για τον μέσο δικαστή.

---

⁴⁹ Απ. Γεωργιάδης, Γενικό ενοχικό, εκδ. ΠΝ Σάκκουλας 2015, σελ. 658, Κ. Φουντεδάκη, σε Ε. Αλεξανδρίδου, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018, σελ. 553, Ι. Καρακώστα, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, ΝΒ 2016 σελ. 326, Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014 σελ. 243 και ΑΠ 394/2002, ΕλλΔνη 2003, σελ. 419, ΜΠρΘεσσαλ 11397/2007, Αρμ. 2008, σελ. 1375, ΕφΘεσσαλ 2126/2012, Αρμ. 2013, σελ. 1850.

⁵⁰ ΑΠ 640/2011, ΑΠ 775/2009 ΝΟΜΟΣ.

2.5.3. Περαιτέρω, η νομολογία, εφαρμόζει τη θεωρία του αντικειμενικού κριτηρίου της αμέλειας (αρ. 330 ΑΚ) σε συνδυασμό με την αιτιώδη συνάφεια, αν και κατά τη συνήθη διατύπωση των αποφάσεων τούτο είναι ζήτημα αναγόμενο στην έννοια της αμέλειας, και όχι της αιτιώδους συνάφειας, στις περιπτώσεις που δέχεται ότι ο ιατρός δεν υπέχει γενικά ευθύνη, εάν αυτός ενήργησε “lege artis” δηλαδή σύμφωνα με τους κοινώς αποδεκτούς και αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης, το δε αποτέλεσμα του θανάτου ή της σωματικής βλάβης κείται εκτός των ανθρώπινων δυνατοτήτων ⁵¹.

2.5.4. Αξιοσημείωτο είναι ότι στη νομολογία για την ιατρική ευθύνη, γίνεται ευθεία χρήση της θεωρίας του αντικειμενικού κριτηρίου της αμέλειας σε συνδυασμό με την αιτιώδη συνάφεια, κατά την εφαρμογή της περίπτωσης της νόμιμης εναλλακτικής συμπεριφοράς, κατά την οποία ο αιτιώδης σύνδεσμος αποκλείεται και όταν μπορούμε να υποθέσουμε ότι το αποτέλεσμα θα είχε επέλθει ακόμα και αν ο δράστης -ιατρός είχε φερθεί επιμελώς, δεδομένου ότι αυτός με τη συμπεριφορά του δεν επέτεινε κάποιον υπάρχοντα κίνδυνο και έτσι το αποτέλεσμα είναι προϊόν τύχης και όχι έργο του δράστη ⁵².

2.5.5. Εφαρμογή της θεωρίας του αντικειμενικού κριτηρίου της αμέλειας σε συνδυασμό με την αιτιώδη συνάφεια υπάρχει και στην περίπτωση της επίταξης ενός υφιστάμενου ήδη κινδύνου

---

⁵¹ Συμβ.Πλημ.Δραμ. 1191/2010, ΠοινΧρ. 2011 σελ. 383: *«οι ιατροί ενήργησαν σύμφωνα με τους κοινώς αποδεκτούς και αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης και πραγματοποίησαν όλες τις αναγκαίες ενέργειες για τη θεραπεία του ασθενούς, η ραγδαία δε επιδείνωση της υγείας του ήταν γεγονός, το οποίο εκείνοι δεν μπορούσαν, βάσει των δεδομένων που είχαν στη διάθεσή τους, να προβλέψουν»* και την ενδιαφέρουσα Συμβ.Πλημ.Αιγ 46/2001, Ποιν.Χρ 2001 σελ. 940 : *«ο ιατρός ενήργησε ορθά ως προς τη διενέργεια ιατρικών εξετάσεων και την εισαγωγή της ασθενούς στην παθολογική κλινική, αφού αυτή έπασχε από καρκίνο με μεταστάσεις και ο θάνατος που επήλθε στη συνέχεια ήταν αναπόφευκτος...Δεν προέκυψε ότι ο θάνατος της παθούσας συνδέεται αιτιωδώς με οποιαδήποτε ενέργει ή παράλειψη του κατηγορούμενου ιατρού»* που σαφώς ανάγει το θέμα αυτό στον αιτιώδη σύνδεσμο, ως αρχικό στάδιο έρευνας και όχι στην υπαιτιότητα –αμέλεια, της οποίας η έρευνα ακολουθεί.

⁵² Χαρακτηριστική η απόφαση ΑΠ 2451/2003, Ποιν.Λογ 2003 σελ. 2608: *«...ουδεμία βραδύτητα ή ολιγωρία επέδειξαν οι κατηγορούμενοι ιατροί για την αντιμετώπιση του εν λόγω περιστατικού και από κανένα στοιχείο δεν προέκυψε ότι η μεταφορά της παθούσας εξ αρχής στο Α νοσοκομείο που έχει εντατική μονάδα και κατάλληλο εξοπλισμό αντί του Β νοσοκομείου, θα απέτρεπε το μοιραίο»* και το βούλευμα Συμβ.Εφ.Αιγ 48/1992, ΠοινΧρ. 1993 σελ.58: *«δεν είναι βέβαιο ότι, και αν ο κατηγορούμενος ιατρός -στο νησί της Τήνου- έφτανε προτού υποτροπιάσει ο ασθενής, θα μπορούσε να τον σώσει, δεδομένου ότι αυτός δεν είχε ούτε τις ειδικές γνώσεις ούτε και τα μέσα -ειδική νοσοκομειακή μονάδα, φάρμακα- προς τούτο».*

(θεωρία της επίτασης του κινδύνου) , αφού ο δράστης (ιατρός) χειροτερεύει την κατάσταση ενός απειλούμενου αγαθού⁵³.

2.5.6. Στην περίπτωση που το ιατρικό σφάλμα και εντεύθεν η βλάβη εκδηλώθηκε με παράλειψη η νομολογία εφαρμόζει την υποθετική αιτιώδη συνάφεια (ήτοι μη πραγματική), έτσι ώστε να μην μπορούμε να μιλούμε για βεβαιότητα, αλλά για μεγάλη πιθανότητα. Υφίσταται δηλαδή τούτος ο αιτιώδης σύνδεσμος όταν προκύπτει σε βαθμό μεγάλης πιθανότητας ότι δεν θα υπήρχε το αποτέλεσμα, αν δεν παραλειπόταν η οφειλόμενη ενέργεια⁵⁴.

2.5.7. Ιδιαίτερα ζητήματα αναδεικνύει η έρευνα της αιτιώδους συνάφειας στις περιπτώσεις συγκλίνουσας ιατρικής αμέλειας (περισσότερων δηλαδή ιατρών ή ιατρών και παραϊατρικού προσωπικού), είτε με ενέργεια είτε με παράλειψη. Η νομολογία και δη αυτή του Αρείου Πάγου, στο ζήτημα αυτό, έχει την πάγια και ορθή θέση , ότι για τον προσδιορισμό της ευθύνης καθενός ιατρού, κάθε ξεχωριστή ενέργεια η παράλειψη συνδέεται αιτιωδώς με το αποτέλεσμα , εφόσον , κατά την κοινή αντίληψη, τελεί , μόνη ή μαζί με ενέργεια ή παράλειψη άλλου προσώπου, σε σχέση άμεσης αιτιότητας με το αποτέλεσμα, δηλαδή η νομολογία δέχεται προσθήκη του αξιολογικού –δεοντολογικού στοιχείου της αμεσότητας της αιτίας προς το αποτέλεσμα⁵⁵.

---

⁵³ Συμβ. Πλημ. Μεσολ. 11/2006, ΠοινΔνη 2007 σελ. 955 : *«ο κατηγορούμενος ιατρός όχι μόνο δεν εμπόδισε την επέλευση του αξιοποιήσιμου αποτελέσματος, δηλαδή τη γέννηση θνησιγενούς νεογνού, αλλά αντίθετα τη διευκόλυνε με τη χορήγηση στην επίτοκο του σπασμολυτικού φαρμάκου πεθιδίνη, το οποίο, σύμφωνα με την ιατρική επιστήμη, επιταχύνει στις περισσότερες φορές τον τοκετό, με τη χαλάρωση του κατώτερου τμήματος της μήτρας που προκαλεί».*

⁵⁴ ΑΠ 809/2015 (όμοιες ΑΠ 230/2015, ΑΠ 1217/2014, ΑΠ 1304/2013) δημοσ. ΝΟΜΟΣ: *«αν γινόταν η επιβεβλημένη ενέργεια, η οποία τελικά δεν έγινε, τότε, με πιθανότητα που αγγίζει τα όρια της βεβαιότητας, το συγκεκριμένο εγκληματικό αποτέλεσμα δεν θα είχε επέλθει» και αφορά σε περιστατικό αποχώρησης αναισθησιολόγου από το χώρο του χειρουργείου, παρ ' ότι όφειλε να βρίσκεται εκεί αδιαλείπτως, προκειμένου να ελέγχει τη γενική κατάσταση της ασθενούς», την οποία μάλιστα χαρακτηρίζει ως μόνη ενεργό αιτία του θανάτου . Ενδεικτική είναι η περίπτωση της Εφ.Αθ 4549/2000 (Ποιν.Δνη 2002 σελ.130) περί μη συνδρομής της ως άνω υποθετικής αιτιότητας, *«δεδομένου ότι δεν εξακριβώθηκε το αίτιο του θανάτου του ασθενή και το Δικαστήριο δεν μπορεί να αχθεί σε πλήρη δικανική πεποίθηση ότι η παράλειψη του κατηγορουμένου ιατρού να προβεί σε άμεση χειρουργική επέμβαση του ασθενή, επέφερε το θάνατο αυτού, που με μεγάλη πιθανότητα θα επερχόταν και αν ακόμη ο ασθενής υποβαλλόταν σε άμεση χειρουργική επέμβαση».**

⁵⁵ ΑΠ 35/2016, ΑΠ 230/2015, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 183/2006, ΠοινΔνη 2007 σελ. 131. Η απόφαση ΑΠ

Στην περίπτωση αλληλοδιαδοχικής δράσης των ιατρών, κρίσιμο και πάλι είναι τι έκανε ή τι παρέλειψε να κάνει ο συγκεκριμένος ιατρός σε σχέση με τον συγκεκριμένο ασθενή και ιδίως σε ποιο χρονικό σημείο επιλαμβάνεται ο κάθε ιατρός. Όταν ο ιατρός επιλαμβάνεται σε χρονικό σημείο που είναι αργά για τον ασθενή, που να μην μπορεί πλέον να ανακόψει αυτός (ο ιατρός) την πορεία του προς το αποτέλεσμα (θάνατο ή σωματική του βλάβη), μπορεί η όποια παράλειψη του να μην θεωρηθεί ως αιτιακή συνθήκη του βλαπτικού αυτού αποτελέσματος, σύμφωνα με τη θεωρία της πρόσφορης αιτιότητας⁵⁶. Με βάση την ως άνω πάγια θέση του Αρείου Πάγου, λόγω έλλειψης αιτιώδους συνδέσμου, δεν ευθύνεται ο ιατρός εκείνος ο οποίος έχει επικουρικό ρόλο σε μία ομάδα (πχ κρατά απλά καθαρό το χειρουργικό πεδίο, δίνει τα συνδετικά υλικά ή βοηθά στη συρραφή του τραύματος), αν το βλαπτικό για τον ασθενή αποτέλεσμα προκύπτει από επικίνδυνη πράξη άλλου ιατρού που έχει τον κύριο ρόλο π.χ αυτού που προέβη στην κύρια χειρουργική

35/2016 δέχθηκε συγκλίνουσα αμέλεια του ιατρού – επίκουρου καθηγητή χειρουργού επιμελητή και του διευθυντή της κλινικής και καθηγητή χειρουργικής, «διότι ο μεν πρώτος δεν επανατοποθέτησε παροχέτευση, παρά το πόρισμα της εξέτασης ERCP που έδειχνε διαφυγή χολής, ο δε δεύτερος, παρά την πολυήμερη παραμονή του ασθενούς στην κλινική, λόγω μη ομαλής εξέλιξης της κατάστασής του, διότι δεν επέδειξε την οφειλόμενη επιμέλεια, ώστε να αποτρέψει το επελθόν αξιόποιο αποτέλεσμα του θανάτου του ασθενούς (μετεχειρική περιτονίτιδα ως μοναδική αιτία), το οποίο είχε τη δυνατότητα να προβλέψει, λόγω της πολυετούς εμπειρίας, παρέλειψε να ασκήσει την οφειλόμενη εποπτεία, που απέρρευε από την άνω θέση του, επί των ιατρικών πράξεων του πρώτου κατηγορουμένου και απείχε της παροχής προς αυτόν των απαραίτητων συστάσεων προς επιτυχή θεραπευτική έκβασή της, με βάση και την ως άνω υποθετική αιτιότητα για την επέλευση του αποτελέσματος (συνδυασμός παραλείψεων των δύο ιατρών)». Η ΑΠ 785/2015 (ΝΟΜΟΣ) δέχθηκε συγκλίνουσα αμέλεια από παράλειψη δύο ιατρών, «λόγω θανάτου ασθενούς κατά το χρονικό διάστημα της μεταφοράς της από το Νοσοκομείο Κατερίνης στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο Θεσ/κης, κατά τον οποίο επιβαρύνθηκε πολύ η υγεία της, με αποτέλεσμα το θάνατό της, αν και οι κατηγορούμενοι ιατροί μπορούσαν μετά βεβαιότητας να αποτρέψουν το αποτέλεσμα με την άμεση διενέργεια της ολικής υστερεκτομίας και να μην προχωρήσουν στη μεταφορά της ασθενούς, η οποία είχε έντονη αιμορραγία». Η ΑΠ 230/2015 (ΝΟΜΟΣ) δέχθηκε συγκλίνουσα αιτιότητα σε θάνατο επίτοκου που έπασχε από σοβαρή αορτική στένωση του ιατρού – γυναικολόγου, «ο οποίος δεν προέβη στη διενέργεια τοκετού σε νοσηλευτικό ίδρυμα που θα διέθετε μονάδα εντατικής θεραπείας ή και καρδιοχειρουργικό τμήμα και του ιατρού – αναισθησιολόγου, ο οποίος δεν ενήργησε γενική αναισθησία, αλλά επισκληρίδιο (συνδυασμός μη αμελούς ενέργειας και παράλειψης)».

⁵⁶ Συμβ.Πλημ.Θεσ. 69/1991, Υπερ. 1991 σελ. 460 «θάνατος κρατούμενου από γενικευμένη περιτονίτιδα, η οποία εκδηλώθηκε λόγω διάτρησης έλκους του δωδεκαδακτύλου, αμέλεια από πρόχειρη εξέταση και λάθος διάγνωση του από τους τρεις ιατρούς, σε χρονικά σημεία που μπορούσαν να ανακόψουν την πορεία του προς το θάνατο».

πράξη⁵⁷.

Επίσης, σαφώς, κατά τα ανωτέρω, δεν ευθύνεται εκείνος ο ιατρός, ο οποίος, σε περίπτωση εμπλοκής περισσότερων ιατρών ενήργησε *lege artis* και επομένως δεν συνέδραμε αιτιωδώς στο αποτέλεσμα⁵⁸.

Στην περίπτωση ιατρικής ευθύνης με τη συνδρομή ειδικών και ειδικευόμενων ιατρών, οι ειδικοί ιατροί ευθύνονται, αν αφήσουν τους ειδικευόμενους ιατρούς χωρίς την αναγκαία εποπτεία για τη διενέργεια πράξεων, τις οποίες δεν πρέπει να ενεργούν αυτόνομα, ακόμα και αν προηγουμένως τους έχουν δώσει σχετικές οδηγίες. Ειδικότερα, ο ειδικευόμενος ιατρός ενέχεται, όταν προχωρά στην αντιμετώπιση του περιστατικού, χωρίς να δηλώνει ότι δεν έχει τις σχετικές ικανότητες και χωρίς να ζητά την υποστήριξη ειδικού ιατρού.

2.5.8. Η διακοπή του αιτιώδους συνδέσμου αποτελεί συχνά, ισχυρισμό των ιατρών, προκειμένου να απαλλαγούν της ευθύνης τους. Για την κατάφαση του ισχυρισμού αυτού, πρέπει το αποτέλεσμα να μην συνιστά πραγμάτωση του κινδύνου που ο ιατρός έθεσε, αλλά ενός άλλου κινδύνου, παντελώς εκτός των δυνατοτήτων ελέγχου του, δηλαδή να πρόκειται για νέα αυτοτελή και μεταγενέστερη πράξη άλλου, που προκαλεί το αποτέλεσμα ανεξάρτητα από την πρώτη και πριν ακόμα αυτή προλάβει να παραγάγει τα αποτελέσματα της (π.χ διακοπή από τον ασθενή σε πρώιμο στάδιο αρχικής εσφαλμένης ιατρικής θεραπείας και επιλογή άλλης, εντελώς διαφορετικής και εσφαλμένης ιατρικής θεραπείας, μεταγενέστερα, από άλλον ιατρό, που αυτή τον οδήγησε τελικά στον θάνατο). Στην περίπτωση της διακοπής του αιτιώδους συνδέσμου που γίνεται δεκτή κατά τα ανωτέρω σε εξαιρετικές περιπτώσεις, βρίσκει εφαρμογή η αντικειμενική θεωρία, αφού το αποτέλεσμα (θάνατος ή σωματική βλάβη από αμέλεια) κείται εκτός του

---

⁵⁷ Εφ.Θρ. 1312/2016, δημοσ. ΝΟΜΟΣ «η συμβολή του δεύτερου ιατρού πρακτικά περιοριζόταν σε βοηθητικό ρόλο, στη χρήση των βάλβων-άγκιστρα, προκειμένου να παραμένουν ανοικτά τα κοιλιακά τοιχώματα».

⁵⁸ Συμβ.Πλ.Καλαμ. 996/2015, ΠοινΧρ 2016 σελ. 465 «καταδίκη μόνο του κατηγορουμένου χειρουργού για ανθρωποκτονία εξ αμελείας δι' ενέργειας και διά παραλείψεως, ο οποίος διενήργησε επικίνδυνη χειρουργική επέμβαση -*sleeve gastrectomy*-, η οποία όμως ήταν μη ενδεδειγμένη, εν όψει του βεβαρημένου ιστορικού της ασθενούς και επί πλέον παρέλειψε να ενεργήσει τις επιβαλλόμενες από τους κανόνες της ιατρικής επιστήμης ενέργειες για την αντιμετώπιση της μετεγχειρητικής κατάστασης της και αθώωση των λοιπών ιατρών που έπραξαν ό,τι ήταν επιβεβλημένο από τους στοιχειώδεις κανόνες της ιατρικής επιστήμης, χωρίς να διαπιστώνεται κάποια παράλειψη τους από αμέλεια».

κινδύνου που έθεσε ο ιατρός, δεν μπορεί να το ελέγξει αντικειμενικά , δεν είναι δικό του έργο και ουσιαστικά αποτελεί προϊόν τύχης⁵⁹ .

2.5.9. Στο πλαίσιο της γενικής προβληματικής του αιτιώδους συνδέσμου, προκύπτει το ακόλουθο ερώτημα: μπορούμε, με βάση την αρχή της ενότητας του δικαίου (που αφορά κυρίως στο ζήτημα του αδίκου και των λόγων άρσης αυτού) και ανεξάρτητα από τον διαφορετικό χαρακτήρα και σκοπό του ποινικού δικαίου (αποσπασματικός , επικουρικός χαρακτήρας , με σκοπό την τιμωρία του δράστη από την Πολιτεία για λόγους γενικής και ειδικής πρόληψης) και του αστικού δικαίου, στην ενοχή αποζημίωσης (αποκαταστατικός χαρακτήρας, ευρύ πεδίο εφαρμογής, χρήση γενικών διατάξεων και προϋποθέσεων, όπως π.χ στο άρθρο 914 ΑΚ, αρ. 8 ν 2251/94) να δεχθούμε την ενιαία αντιμετώπιση του ζητήματος του αιτιώδους συνδέσμου και την εφαρμογή των ίδιων κριτηρίων και αρχών και στους δύο αυτούς κλάδους του δικαίου; Στο ερώτημα αυτό προσήκει θετική απάντηση .Ο αιτιώδης σύνδεσμος (σχέση αιτίου –αιτιατού) έχει αντικειμενικό χαρακτήρα και στους δυο κλάδους του δικαίου και ανάγεται, στο μεν ποινικό δίκαιο στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος (ή κατ' άλλη άποψη στη λογική σύνδεση συμπεριφοράς -αποτελέσματος) , στο δε αστικό δίκαιο κείται εκτός υπαιτιότητας και αποτελεί προϋπόθεση της αξίωσης προς αποζημίωση (με τη ζημία και το νόμιμο λόγο ευθύνης), είτε αυτή συμβατική, είτε εξωσυμβατική, αδικοπρακτική, κατ'άρθρο 914 ΑΚ, αρ. 8 ν 2251/94. Γενικά, και στους δύο κλάδους του δικαίου, ενδιαφέρει η πρόσδεση του συγκεκριμένου αποτελέσματος (ζημίας στο αστικό δίκαιο, αξιόποινης πράξης στο ποινικό) στη συμπεριφορά του δράστη (στο ποινικό δίκαιο) ή στο νόμιμο λόγο ευθύνης (στο αστικό δίκαιο, ήτοι στη συμβατική ή εξωσυμβατική ευθύνη και ειδικότερα στη συμπεριφορά του υπόχρεου προς αποζημίωση). Η προσέγγιση στο ζήτημα της αιτιότητας και για τους δύο κλάδους, σαφώς και πρέπει να είναι αντικειμενική. Αφού διαπιστωθεί αντικειμενικά ο αιτιώδης σύνδεσμος και στους δύο κλάδους (αστικού και ποινικού δικαίου), αναγόμεστε σε περαιτέρω αξιολογική εκτίμηση , ούτως ώστε να

---

⁵⁹ Η ΑΠ 1114/2016 (ΝΟΜΟΣ) δεν δέχθηκε (ορθά) διακοπή του αιτιώδους συνδέσμου «στην περίπτωση σωματικής βλάβης ασθενούς (εγκεφαλοπάθεια, αναπηρία κατά 80%) από τη διοχέτευση αναισθητικών φαρμάκων στον υποσκληρίδιο χώρο, αντί του επισκληρίδιου χώρου, ούτε από τη μεσολάβηση πολλών ωρών από την έναρξη της σχετικής ιατρικής πράξης ούτε από την παρέμβαση της νοσοκόμας η οποία χορήγησε την τρίτη αναμνηστική δόση αναλγησίας». Ομοίως η ΑΠ 182/2015 (ΝΟΜΟΣ) δεν δέχθηκε (ορθά) διακοπή αιτιώδους συνδέσμου «στην περίπτωση σωματικής βλάβης λεχώνας ασθενούς (έπαθε νεφρωσικό σύνδρομο) από τη λήψη αντιφλεγμονωδών φαρμάκων λόγω αυχεναλγίας, κατά σύσταση ορθοπαιδικού ιατρού, προς αντιμετώπιση της κεφαλαλγίας της».

μην είναι το αποτέλεσμα «έργο» της τύχης, αλλά «έργο» του συγκεκριμένου δράστη, να μπορεί δηλαδή αυτό να αναχθεί στην ελεγχόμενη συμπεριφορά του, στη δική του σφαίρα ευθύνης. Η θεωρία της πρόσφορης αιτίας που στοχεύει στον αποκλεισμό των τυχαίων συμβάντων μπορεί να εφαρμοστεί και στους δύο κλάδους δικαίου και να επιτελέσει τη διορθωτική λειτουργία στα ανεπιεική αποτελέσματα της αρχής του ισοδυνάμου των όρων (ΠΚ), δεδομένου ότι η διαφοροποίηση των σκοπών που οι κλάδοι του δικαίου αυτοί επιτελούν, δεν επιτάσσει τη διαφοροποίηση τους στο ζήτημα του αιτιώδους συνδέσμου.

2.6. Συνυπαιτιότητα καταναλωτή. Απαλλακτικές ρήτρες

2.6.1. Είναι χαρακτηριστικό ότι για την συνυπαιτιότητα του καταναλωτή, καθώς και την απαγόρευση απαλλακτικών ρητρών ο ν. 2251/1994 δεν περιλαμβάνει ιδιαίτερη ρύθμιση, αλλά παραπέμπει σε αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για την ευθύνη (αντικειμενική) του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων (αρ. 6 ν. 2251/94). Έτσι, αν συντρέχει πταίσμα του ζημιωθέντος ή προσώπου για το οποίο ευθύνεται ο ζημιωθείς, η ευθύνη μπορεί ανάλογα με τις περιστάσεις να μειωθεί ή να αρθεί (άρθρο 6παρ11 - που εφαρμόζεται αναλογικά , αρ. 300 ΑΚ).

2.6.2. Κάθε συμφωνία με την οποία απαλλάσσεται ή περιορίζεται η ευθύνη του παρέχοντος τη υπηρεσία, είναι άκυρη (παρ. 12 άρθρο 6 - που εφαρμόζεται αναλογικά). Έτσι, είναι άκυρη κάθε συμφωνία που έχει ως περιεχόμενο τον αποκλεισμό ή τον περιορισμό της ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες ή ακόμα και των βοηθών εκπληρώσεών τους τόσο ως προς το ύψος όσο και ως προς την έκταση της ευθύνης τους, είτε αυτή περιλαμβάνεται σε προκαθορισμένους ΓΟΣ είτε αποτελεί προϊόν ατομικής διαπραγμάτευσης. Επίσης η ακυρότητα πλήττει όχι μόνο όσες ρήτρες έχουν τεθεί εκ των προτέρων αλλά και όσες καταρτίζονται μετά την επέλευση της ζημίας, δεδομένου ότι ο καταναλωτής χρήζει αυξημένης προστασίας και ως εκ τούτου μια τελεολογική ερμηνεία του άρθρου 332 ΑΚ, το οποίο προβλέπει μόνο την ακυρότητα των a priori συμφωνιών, είναι απαραίτητη. Ο ζημιωθείς μπορεί να την επικαλεσθεί έναντι του παρέχοντος υπηρεσίες και βάση μόνο της αξίωσης που θεμελιώνεται στο άρθρο 8 ν. 2251/1994, όχι βάση άλλων αξιώσεων που προβλέπονται σε ειδικές διατάξεις του συμβατικού δικαίου ή ειδικών νόμων. Με τον τρόπο αυτό ο νομοθέτης αποτρέπει οποιαδήποτε καταχρηστική ενέργεια του παρέχοντος υπηρεσίες ο οποίος μπορεί να εκμεταλλεύεται την θέση του και τις γνώσεις του εις βάρος του λήπτη και ενισχύει τη θέση του τελευταίου⁶⁰. Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με τη ρύθμιση της παρ. 11 του άρθρου 6 του ν.

---

⁶⁰ Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 245. Σ. Γεωργουλέας, η αστική ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες, ΚριτΕ 1998/107, σελ. 143. Κ. Παντελίδου, η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες και οι Γενικοί Όροι των Συναλλαγών, ΕλλΔ/νη

2251/1994, το οποίο εφαρμόζεται κατά παραπομπή της παρ. 6 του άρθρου 8 του ίδιου νόμου, η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες δεν περιορίζεται, αν η ζημία οφείλεται σωρευτικώς τόσο στην πλημμελή υπηρεσία όσο και σε πράξη ή παράλειψη τρίτου. Στην τελευταία περίπτωση δημιουργείται απλώς εις ολόκληρον ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες και του τρίτου (παθητική εις ολόκληρον ενοχή, βλ. άρθρα 481 επ. ΑΚ), σύμφωνα με παρ. 10 αρ. 6 ν. 2251/1994, στο οποίο επίσης παραπέμπει η παρ. 6 αρ. 8 του ίδιου νόμου⁶¹.

2.7. Παραγραφή

Σε αντίθεση με τη συνυπαιτιότητα, του συντρέχοντος πταίσματος και της απαγόρευσης των απαλλακτικών ρητρών, ο Έλληνας νομοθέτης δεν προέβη σε αναλογική εφαρμογή της παρ. 13 του αρ. 6 ν. 2251/94 η οποία προβλέπει την τριετή παραγραφή των αξιώσεων του λήπτη της υπηρεσίας. Πρόκειται για μια συνειδητή επιλογή καθώς αν ο νομοθέτης ήθελε να κάνει χρήση της αναλογικής εφαρμογής θα το έκανε είτε ακολουθώντας το πρότυπο της Πρότασης Οδηγίας, όπως έκανε σχεδόν στο σύνολο του άρθρου 8, είτε τροποποιώντας το εν λόγω άρθρο με τους ν. 3587/2007 και 4512/2018, περιλαμβάνοντας στην ρύθμισή του και διατάξεις ή παραπομπές για την παραγραφή ή την αποσβεστική προθεσμία των αξιώσεων του λήπτη. Επομένως, δεν χωρεί αναλογική εφαρμογή της παρ. 13 του άρθρου 6 ν. 2251/94 (τριετής παραγραφή). Οι αξιώσεις του καταναλωτή θα παραγραφούν σύμφωνα με τις διατάξεις περί παραγραφής που διέπουν τη συγκεκριμένη σύμβαση, σε περίπτωση που η υπηρεσία παρέχεται στο πλαίσιο σύμβασης ή κατ' αρ. 937 ΑΚ (κατά κανόνα πενταετής)⁶².

2011, σελ. 8 σύμφωνα με τη νομοπείρα αντίθεση του ΑΚ332 με το αρ. 8 ν. 2251/94 δε θα πρέπει να επιλύεται μόνο με τον κανόνα ότι επικρατεί η ειδικότερη ρύθμιση και άρα καμιά απαλλαγή επί επαγγελματικής ευθύνης δεν είναι δυνατή, αλλά θα πρέπει να δεχτούμε μια υποχώρηση της πλήρους απαγόρευσης με προσαρμογή στις ιδιαιτερότητες της ευθύνης του παρέχοντος. Καράκωστας, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή ΝΒ 2016 σελ. 298.

⁶¹ Καράκωστας, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, ΝΒ 2016 σελ. 330, 332,· Κ.Φουντεδάκη, σε Ε. Αλεξανδρίδου (επιμ.), Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, ΝΒ 2018, σελ. 560, 2. ΑΠ 1227/2007 ΧρΙΔ 2008 σελ 332.

⁶² Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή-Ενωσιακό και Ελληνικό, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014, σελ. 246.

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

3.1. Συρροή νομικών βάσεων ενδοσυμβατικής και αδικοπρακτικής

3.1.1 Μεταξύ του ανεξάρτητου ελεύθερου επαγγελματία παρέχοντος υπηρεσίες και του αντισυμβαλλόμενου καταναλωτή συνάπτεται σύμβαση (πχ. ανεξάρτητων υπηρεσιών αρ. 950 ΑΚ, έργου αρ. 681 ΑΚ, εντολής αρ. 713 ΑΚ ή διοίκηση αλλοτρίων αρ. 730 ΑΚ). Η υπαίτια ζημιογόνος πράξη ή παράλειψη με την οποία παραβιάζεται κάποια σύμβαση μπορεί, πέραν της αξίωσης από τη σύμβαση, να θεμελιώσει και αξίωση από αδικοπραξία όταν και χωρίς τη συμβατική σχέση διαπραττομένη θα ήταν παράνομη, ως αντικείμενη στο επιβαλλόμενο από το άρθρο 914 του ΑΚ γενικό καθήκον να μην ζημιώνει κανείς τον άλλο υπαίτιως ή από το αρ. 8 ν .2251/1994.⁶³ Στην περίπτωση αυτή, υπάρχει συρροή συμβατικής και αδικοπρακτικής ευθύνης και ο δικαιούχος έχει δικαίωμα να στηρίζει τη σχετική αξίωσή του για αποζημίωση είτε στη σύμβαση είτε στην αδικοπραξία είτε επιβοηθητικά και στις δύο όταν ζητεί κάτι περισσότερο, όπως λ.χ. απαγγελία προσωπικής κράτησης ως μέσον εκτέλεσεως της αποφάσεως, αρ. 932 ΑΚ⁶⁴. Πιο συγκεκριμένα, η υπαίτια ζημιογόνος πράξη ή παράλειψη, με την οποία παραβιάζεται σύμβαση παροχής υπηρεσιών υπό την έννοια της μη εκτέλεσης ή πλημμελούς εκτέλεσης (και υπαναχώρησης) , μπορεί, πέρα από τη συμβατική αξίωση για αποκατάσταση της ζημίας, να θεμελιώνει και αξίωση από αδικοπραξία, αν και χωρίς τη συμβατική σχέση, αυτή η πράξη ή παράλειψη θα ήταν παράνομη με την αντίθεση της στο γενικό καθήκον που επιβάλλεται από τη διάταξη του άρθρου 914 ΑΚ. Αντίθετα, αν επιδιώκεται η εκτέλεση της σύμβασης (πχ η επανάληψη ιατρικής εξέτασης) δεν μπορεί να σωρευθεί και αξίωση αδικοπραξίας. Δηλαδή, η αθέτηση της συμβατικής υποχρέωσης αποτελεί πράξη παράνομη ή άδικη, όμως δεν συνιστά αδικοπραξία και επομένως, οι έννομες συνέπειες της ρυθμίζονται από τις διατάξεις για τη μη εκπλήρωση της σύμβασης (αδυναμία παροχής, υπερημερία του οφειλέτη, πλημμελής εκπλήρωση) και όχι από τις διατάξεις περί αδικοπραξίας. Υπάρχουν βέβαια περιπτώσεις, που το ίδιο βιοτικό γεγονός αποτελεί παράλληλα αθέτηση σύμβασης και αδικοπραξία, υπάρχει δηλαδή συνδρομή αδικοπρακτικής και δικαιοπρακτικής ευθύνης, οπότε υφίστανται δύο αυτοτελείς αξιώσεις που μπορούν να ασκηθούν και να κριθούν ανεξάρτητα η μία από την άλλη, κατά την επιλογή του δανειστή, αλλά η ικανοποίηση της μιας επιφέρει τη απόσβεση της άλλης, εκτός αν η τελευταία έχει

---

⁶³ Καράκωστας, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, ΝΒ 2016 σελ.374.

⁶⁴ ΑΠ 555/99 Δνη 2000 σελ.87, ΕφΑθ 520/2002 Δνη 2002 σελ.1495, 6026/2001 Δνη 2004 σελ.817, ΕφΠειρ. 198/98 Δνη 98 σελ. 931 , ΕφΠατρ 330/2006 δημ. ΝΟΜΟΣ.

μεγαλύτερο αντικείμενο, οπότε σώζεται για το επιπλέον⁶⁵. Επιπλέον, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 932 ΑΚ, χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης οφείλεται μόνο σε περίπτωση αδικοπραξίας και, επομένως, για την ψυχική στενοχώρια και ταλαιπωρία που δοκιμάζει ο συμβαλλόμενος εξαιτίας της αθέτησης σύμβασης από αντισυμβαλλόμενο του, δεν είναι δυνατή η επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης, εκτός αν η αθέτηση αυτή αποτελεί ταυτόχρονα και αδικοπραξία .

3.1.2. Στο πλαίσιο της ενδοσυμβατικής ευθύνης, στις περιπτώσεις της υπαίτιας αθέτησης υποχρέωσης αμφοτεροβαρούς σύμβασης (αδυναμία παροχής, υπερημερία οφειλέτη, πλημμελής ή μη εκπλήρωση) ο νομοθέτης έχει επιλέξει κατά κανόνα το διαζευκτικό σύστημα δίνοντας τη δυνατότητα στο δανειστή να επιλέξει την υπαναχώρηση ή την αποζημίωση. Εξαιρετικά και προκειμένου ο νομοθέτης να μετριάσει τις συνέπειες για το δανειστή από την εφαρμογή της διάζευξης , προέβλεψε στην ΑΚ 387 το δικαίωμα του δανειστή να ζητήσει και εύλογη αποζημίωση (μειωμένη αποζημίωση) . Σχετικές είναι και οι διατάξεις αρ. 686 ΑΚ, 690 ΑΚ⁶⁶. Εξαιρετικά επίσης στο νέο άρθρο 543 ΑΚ (Ν. 3043/2002) πρόβλεψε σώρευση των δικαιωμάτων υπαναχώρησης και αποζημίωσης . Στην περίπτωση αυτή η αποζημίωση θα καλύπτει τη ζημία που δεν δύναται να καλυφθεί από την άσκηση των προηγούμενων δικαιωμάτων (θετικό διαφέρον).

3.2. Συλλογικά μέτρα προστασίας με βάση το αρ. 10 ν. 2251/94

3.2.1. Η αναγκαιότητα ουσιαστικής προστασίας του καταναλωτή ως του ασθενέστερου μέρους στη σύμβαση με επαγγελματία , ειδικά στις περιπτώσεις μαζικής προσβολής, καταναλωτών, αποτελεί μέλημα και σκοπό της πολιτείας. Ο μεμονωμένος καταναλωτής στέκει κατά κανόνα αδύναμος να ανταχθεί σε μαζικές προσβολές βλαπτικές των συμφερόντων του. Την αδυναμία του, μάλιστα, επιτείνει το κόστος της εναντιώσεώς του και συνακόλουθα της δικαστικής διαμάχης. Στην περίπτωση αυτή, το βάρος της ασκήσεως της αγωγής είναι ανάγκη να μετατοπίζεται σε συλλογικά μορφώματα, τα οποία έχουν ως σκοπό τους να λειτουργούν υπέρ του καταναλωτικού κοινού συνολικώς. Η συλλογική αγωγή συνιστά, σε εσωτερικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, το ισχυρότερο αμυντικό όπλο για την προστασία του καταναλωτή και ως τέτοιο αποκτά βαρύνουσα σημασία. Στην

---

⁶⁵ ΟΛΑΠ 967/1973 ΝοΒ 22.505, ΑΠ 555/1999 ΕλΔνη 2000.87, ΑΠ 1268/1994, ΕλΔνη 37.1360, Απ. Γεωργιάδης - Μιχ. Σταθόπουλος Κατ' άρθρο ερμηνεία Αστικού Κώδικα, έκδοση ΠΝ Σάκκουλας 2016, σελ. 681-682, 816. Β. Βαθρακοκοίλης "Αναλυτική Ερμηνεία - Νομολογία Αστικού Κώδικα", τόμος πρώτος, έκδοση 1994, σελ. 1209, ΕφΑθ 2875/2006 ΝΟΜΟΣ.

⁶⁶ ΑΠ 1113/2017 ΝΟΜΟΣ.

περίπτωση της συλλογικής αγωγής η νομιμοποίηση των ενώσεων καταναλωτών αποβλέπει στην προστασία του συλλογικού συμφέροντος των καταναλωτών κινούμενη προς τον προσανατολισμό της οικονομικής πολιτικής του κράτους σε στόχους κοινωνικού χαρακτήρα.

3.2.2. Σύμφωνα με το άρθρο 10 του ν. 2251/1994 οι ενώσεις των καταναλωτών συγκροτούνται ως σωματεία. Ενώ όμως στο σωματείο του Αστικού Κώδικα αρκεί η ύπαρξη μη κερδοσκοπικού σκοπού, οι ενώσεις καταναλωτών αποκλειστικό σκοπό έχουν την προστασία των συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού (άρθρο 10παρ1). Μέλη της ένωσης μπορεί να είναι μόνο φυσικά πρόσωπα - αποκλείοντας έτσι την δυνατότητα συμμετοχής σ' αυτήν νομικών προσώπων-, ενώ απαιτείται η ύπαρξη τουλάχιστον εκατό προσώπων για την σύσταση της (άρθρο 10παρ2). Προκειμένου η ένωση καταναλωτών να αποκτήσει νομική προσωπικότητα θα πρέπει να εγγραφεί στο μητρώο ενώσεων καταναλωτών το οποίο τηρείται στην νομαρχία (άρθρο 10παρ 5, 6). Οι αυξημένες προϋποθέσεις που προβλέπονται για την νόμιμη σύσταση των ενώσεων των καταναλωτών επιβάλλονται από τον σκοπό στον οποίο αποβλέπουν. Οι ενώσεις θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από αντιπροσωπευτικότητα, με σκοπό να προστατεύσουν συστηματικά και ανιδιοτελώς τα συμφέροντα των καταναλωτών, εκφράζοντας την πραγματική βούληση τους, έτσι ώστε να οδηγούμαστε σε ουσιαστική προστασία του καταναλωτικού κοινού. Σε διαφορετική περίπτωση οι ενώσεις, στις οποίες ο νόμος αναγνωρίζει αυξημένα προνόμια, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από ομάδες ατόμων προς επίτευξη σκοπών ξένων προς το καταναλωτικό κίνημα, που θα συνδέονται περισσότερο με τις προσωπικές ή πολιτικές επιδιώξεις αυτών. Σύμφωνα με το διάταξη της παρ. 2 άρθρου 10 - η οποία έχει δημιουργήσει προβληματισμούς για την συνταγματικότητα της- κάθε καταναλωτής δικαιούται να συμμετάσχει σε μία μόνο ένωση καταναλωτών.

3.2.3. Σύμφωνα με την παράγραφο 8 του άρθρου 10 κάθε ένωση καταναλωτών νομιμοποιείται, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη έγκριση των μελών της, να ζητεί για τα δικαιώματα αυτών έννομη προστασία, δικαστικώς ή διοικητικώς, οποιασδήποτε μορφής (ιδίως να ασκεί αγωγή, αίτηση κατά διοικητικών πράξεων και παράσταση πολιτικής αγωγής). Η ένωση καταναλωτών νομιμοποιείται ως μη δικαιούχος διάδικος σε περίπτωση που ανακύπτει θέμα προστασίας ατομικών δικαιωμάτων των μελών της, δηλ. έχουμε περίπτωση κατ' εξαίρεσης νομιμοποίησης, όπου η ένωση καταναλωτών αποκτά την εξουσία να διεξάγει την δίκη χωρίς να είναι φορέας της συγκεκριμένης ουσιαστικής έννομης σχέσης, όπως ισχύει στο άρθρο 68 ΚΠολΔ. Πρόκειται για ατομικές αξιώσεις των καταναλωτών, οι οποίες προβλέπονται στον ν. 2251/1994 ή και στον Α.Κ.. Βέβαια ο κάθε καταναλωτής ατομικά μπορεί να στραφεί κατά του προμηθευτή εξώδικα ή δικαστικά, αφού προσβάλλεται από την συμπεριφορά αυτού. Η πρόβλεψη του νόμου περί της δυνατότητας των ενώσεων να ασκήσουν την ατομική αξίωση του καταναλωτή, προήλθε από την ανάγκη υποστήριξης αυτού, η οποία είναι απολύτως αναγκαία προκειμένου να πετύχει ισότιμη και αποτελεσματική

δικαστική προστασία έναντι των προμηθευτών, ειδικά σε υποθέσεις μαζικής προσβολής καταναλωτών. Περαιτέρω, σύμφωνα με ρητή πρόβλεψη του νόμου (παρ8 αρ.10) δικαιούται η ένωση καταναλωτών να παρεμβαίνει προσθέτως σε εκκρεμείς δίκες μελών της για υποστήριξη των δικαιωμάτων τους ως καταναλωτών. Η πρόβλεψη αυτή ήταν απαραίτητη προκειμένου να είναι δυνατή η πρόσθετη παρέμβαση της ενώσεως καταναλωτών, αφού στην περίπτωση ατομικών αξιώσεων των μελών δύσκολα μπορούμε να θεμελιώσουμε την ύπαρξη εννόμου συμφέροντος με την παραδοσιακή έννοια, δηλ. της εξαρτήσεως της έννομης θέσης του παρεμβαίνοντος κατά νομική αναγκαιότητα από την έκβαση της αρχικής δίκης, ενώ το ηθικής φύσεως συμφέρον που πιθανόν προκύπτει από τον σκοπό τους, δεν θα επαρκούσε για την άσκηση πρόσθετης παρέμβασης.

3.2.4. Αντίθετα από την περίπτωση της ατομικής αγωγής όπου έχουμε αξίωση για ατομική προστασία σε περίπτωση ατομικής προσβολής, στον ν. 2251/1994 «περί προστασίας των καταναλωτών» έχουμε διατάξεις, οι οποίες σαφώς είναι προσανατολισμένες προς την προστασία του γενικότερου συμφέροντος των καταναλωτών, δηλ. της μεγαλύτερης οικονομικής ομάδας, η οποία επηρεάζεται από κάθε δημοσίας ή ιδιωτικής φύσεως οικονομική απόφαση, χωρίς να αφορούν ατομικά ορισμένο καταναλωτή αλλά το σύνολο αυτών. Έτσι στην προστασία του γενικότερου συμφέροντος εμπίπτει η προστασία της υγείας, της ασφάλειας, αλλά και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών.

3.2.5. Ο νόμος (παρ. 9, άρθρο 10) παρέχει την δυνατότητα στις ενώσεις καταναλωτών να ασκήσουν συλλογική αγωγή. Προκειμένου να ασκήσουν το δικαίωμα αυτό οι ενώσεις, θα πρέπει να έχουν συσταθεί σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζει ο αυτός νόμος, και συγκεκριμένα: α) να έχουν τουλάχιστον πεντακόσια ενεργά -δηλ. με τακτοποιημένες τις ταμειακές τους υποχρεώσεις- μέλη, β) να έχουν εγγραφεί στο μητρώο των ενώσεων καταναλωτών πριν από δύο τουλάχιστον έτη, γ) και οι οποίες έχουν ως σκοπό έχουν τη προστασία των συλλογικών καταναλωτικών συμφερόντων. Συλλογική αγωγή μπορεί επίσης να ασκηθεί από εμπορικά, βιομηχανικά, βιοτεχνικά και επαγγελματικά επιμελητήρια. Βέβαια είναι μάλλον αμφίβολη η επίκληση αυτής της τελευταίας δυνατότητας από τα επαγγελματικά επιμελητήρια προκειμένου να στραφούν εναντίον κάποιου από τα μέλη τους, προκειμένου να προστατευτούν οι καταναλωτές. Περαιτέρω μπορεί να ασκηθεί από περισσότερες ενώσεις καταναλωτών από κοινού, σε περίπτωση που η καθεμία από αυτές δεν έχει το απαιτούμενο κατώτατο όριο των πεντακοσίων μελών.

3.2.6. Σε κάθε περίπτωση η συλλογική αγωγή πρέπει να ασκηθεί εντός της αποκλειστικής προθεσμίας των 6 μηνών «από την τελευταία εκδήλωση της παράνομης συμπεριφοράς που αποτελεί τη βάση της» (παρ 10, άρθρο 10). Αν περάσει άπρακτη η παραπάνω οριζόμενη προθεσμία -η οποία αρχίζει με την εκάστοτε εκδήλωση της παράνομης συμπεριφοράς- οδηγούμαστε σε απόσβεση του

δικαιώματος, με αποτέλεσμα η συλλογική αγωγή που έχει ασκηθεί εκτός της προθεσμίας, να απορριφθεί από το δικαστήριο ως νομικά αβάσιμη.

3.2.7. Προκειμένου να ασκηθεί η συλλογική αγωγή απαιτείται απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της ενώσεως, σε περίπτωση δε που ασκείται από περισσότερες ενώσεις απαιτείται απόφαση των διοικητικών συμβουλίων κάθε ένωσης. Η συνδρομή των προαναφερομένων διαδικαστικών προϋποθέσεων ελέγχεται αυτεπαγγέλτως σε κάθε στάση της δίκης από το δικαστήριο το οποίο θα πρέπει να την απορρίψει ως απαράδεκτη αν διαπιστώσει ότι δεν συντρέχει κάποια από αυτές.

3.2.8. Η νομολογία προσπαθεί να εντάξει την συλλογική αγωγή στο σύστημα της πολιτικής δικονομίας και αναφέρει ότι οι ενώσεις καταναλωτών ενεργούν ως εκφραστές του κοινού καταναλωτικού συμφέροντος⁶⁷ και περαιτέρω ότι «.....με την συλλογική αγωγή ασκείται αξίωση του ουσιαστικού δικαίου. Η αξίωση αυτή δεν πηγάζει από την εκ μέρους της επιχείρησης ή του προμηθευτή προσβολή κάποιας ενοχικής υποχρεώσεως του έναντι της ενώσεως αλλά πηγάζει από την προσβολή ενός εννόμου προστατευμένου συμφέροντος της ενώσεως έναντι οποιουδήποτε προμηθευτή. Το συμφέρον αυτό είναι συμφέρον της ίδιας της ενώσεως, δηλαδή συλλογικό συμφέρον που έχει ως φορέα του την ένωση, και δεν πρόκειται για δικαίωμα ή ατομική αξίωση ατομικά ορισμένων καταναλωτών- μελών της ένωσης⁶⁸. Πρόκειται επομένως για συμφέρον αυτοτελές και ανεξάρτητο από το ατομικό συμφέρον του καταναλωτή και από τα ατομικά συμφέροντα των κατ'ιδίαν φυσικών προσώπων που είναι μέλη της ενώσεως⁶⁹. Τα ατομικά συμφέροντα των κατ'ιδίαν μελών της ενώσεως έχουν αναχθεί δυνάμει του καταστατικού της ένωσης σε συλλογικό συμφέρον της ενώσεως ως νομικού προσώπου, δηλαδή πρόκειται για καταστατικό σκοπό με νομιμοποιητική λειτουργία⁷⁰».

«Η συλλογική αγωγή δεν προϋποθέτει ατομική προσβολή, αλλά προσβολή συλλογικού έννομου συμφέροντος⁷¹, και δεν αποβλέπει στην προστασία ατομικού αλλά συλλογικού συμφέροντος. Οι καταναλωτές ως σύνολο αποτελούν φορείς συλλογικών έννομων αγαθών ή συμφερόντων, που είναι τα οικονομικά τους συμφέροντα. Οι ενώσεις καταναλωτών νομιμοποιούνται λοιπόν βάσει του

---

⁶⁷ ΜΠρωτΑθ 2772/2002 ΝοΒ 2002 σελ.1298

⁶⁸ ΠΠρωτΑθ 2438/1997, ΕλλΔνη 1998 σ.938, ΠολΠρωτΑθ 2411/1997, ΕλλΔνη39(1998) σ.936

⁶⁹ ΠΠρΑθ3356/1997, ΔΕΕ1998 σελ.1111, με σχόλιο Τ. Τσιρακοπούλου.

⁷⁰ ΠΠΑθ 3229/1996, ΕλλΔνη (1998)39 σ.940, ΠΠΑθ2960/1996, ΔΕΕ1997 σ.71 με σχόλιο Ε. Περάκη.

⁷¹ ΑΠ 589/2001 ΕλλΔνη43(2002) σελ.419επ.

καταστατικού τους σκοπού να ασκούν την συλλογική αγωγή»⁷². Έτσι η Ένωση ως ίδιο, ανεξάρτητο πρόσωπο, είναι φορέας ίδιου, ανεξαρτοποιημένου συμφέροντος, που συνίσταται στην προστασία των μελών της και κατ' αντανάκλαστική συνέπεια, στην προστασία του συλλογικού συμφέροντος των καταναλωτών έναντι οιασδήποτε προμηθευτή. Κατά τα παραπάνω η ένωση δεν είναι φορέας μόνο ίδιας αξίωσης αλλά και φορέας ίδιου εννόμως προστατευτέου συμφέροντος με την παραπάνω έννοια⁷³, εντάσσεται στο δικανικό σύστημα που διαγράφει ο ΚΠολΔ, ενώ τονίζεται ότι «η συλλογική αγωγή αποτελεί το κατάλληλο δικονομικό μέσο για την δικαστική πραγμάτωση του διάχυτου καταναλωτικού συμφέροντος, χωρίς να φέρεται προς δικαστική διάγνωση «δικαίωμα» ή «έννομη σχέση» μεταξύ ορισμένων διαδίκων ως φορέων της⁷⁴. Αντικείμενο δε τη συλλογικής αγωγής είναι η δικαστική βεβαίωση γενικότερης αντικαταναλωτικής συμπεριφοράς και η απαγόρευση της ή η ρύθμιση κατάστασης κατά τρόπο που να μην προσβάλλεται το συμφέρον των καταναλωτών»⁷⁵.

3.3. Δίκαιη ικανοποίηση από καθυστέρηση δίκης (αρ. 1, 4, 5 ν. 4239/2014 καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης)

3.3.1. Στη παρούσα παράγραφο επισημαίνεται νομοθετημένη μορφή πλημμελούς εκπλήρωσης δημόσιας υπηρεσίας προς καταναλωτές-πολίτες (καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης). Το θέμα αυτό δεν εμπίπτει στην εφαρμογή του αρ. 8 ν. 2251/94 αλλά απηχεί το πνεύμα και το σκοπό του νόμου αυτού ώστε να επεκταθεί μελλοντικά και στις δημόσιες υπηρεσίες.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) με πάγια νομολογία έχει επισημάνει ότι ο μεγάλος όγκος προσφυγών που ασκούνται ενώπιόν του με αντικείμενο την καθυστέρηση των δικών στα εθνικά δικαστήρια βάζει κατά της δικής του αποτελεσματικής λειτουργίας και ενδέχεται να υπονομεύσει το κύρος του. Τα κράτη - μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης καλούνται να αντιμετωπίσουν τις καθυστερήσεις ενώπιον των εθνικών τους δικαστηρίων με εθνικά μέσα, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, η οποία επιβάλλει η προστασία των

---

⁷² ΠΠΑθ 1119/2002 ΕΤραΞΧρΔ2003 σελ.904, ΠΠρωτΑθ528/2002 ΕΕμπΔ2002 σελ.622

⁷³ ΜΠΑθ 335/1995 ΔΕΕ1996 σ.15, ΠΠΑθ1114/1996 ΔΕΕ1996.σ.519, ΠΠΑθ 3229/1996, ΕλλΔνη 39.σ.940

⁷⁴ ΕφΑθ 3285/1998 ΕλλΔνη1998 σελ.1335

⁷⁵ ΠΠρωτΑθ 528/2002 ΕεμπΔ 2002.σ.622, ΑΠ 296/2001 ΔΕΕ2001.σ. 112 με σχόλιο Α. ΔΕΛΗΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ : «Η παρέμβαση στην αρχή της ελευθερίας των συναλλαγών νομιμοποιείται μόνο στην περίπτωση που έχουμε , καθοδηγητικές, θεμελιώδεις εκτιμήσεις του νομοθέτη για την εξισορρόπηση των εκατέρωθεν συμφερόντων», Γ. Δέλλιος «Προστασία Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, τ. ΙΙ, Δικαστικός Έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όρια του», σελ. 448..

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου να εξασφαλίζεται καταρχάς σε εθνικό επίπεδο και να ελέγχεται επικουρικά από το ΕΔΔΑ. Είναι γνωστό ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα καθυστέρησης των δικών στη χώρα μας είχε παρατηρηθεί στις υποθέσεις που εκδικάζονται από τα πολιτικά και ποινικά δικαστήρια. Το γεγονός αυτό είχε ως συνέπεια την καταδίκη της Ελλάδος. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) με πιλοτικές αποφάσεις του (arrêts pilotes), που εκδόθηκαν επί προσφυγών κατά της Ελλάδας, έκρινε ότι οι μεγάλες καθυστερήσεις τόσο στις διαδικασίες ενώπιον των ποινικών (απόφαση Μιχελιουδάκη της 3.4.2012) όσο και ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων (απόφαση Γλύκαντζη της 30.10.2012), αποκαλύπτουν την ύπαρξη προβλήματος συστημικού χαρακτήρα. Ειδικότερα, όπως παρατηρεί το ΕΔΔΑ και στις δύο προαναφερθείσες πιλοτικές αποφάσεις του, οι σοβαρές καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης είναι ένα φαινόμενο που προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία και μπορεί να θέσει σε διακινδύνευση την εμπιστοσύνη του κοινού στην αποτελεσματικότητα του δικαστικού συστήματος, σε ακραίες δε περιπτώσεις να θεωρηθεί ότι συνιστά εμπόδιο στην πρόσβαση σε δικαστήριο, καθώς επίσης ότι ισοδυναμεί με αρνησιδικία (απόφαση Μιχελιουδάκη παρ. 72, απόφαση Γλύκαντζη παρ.75). Το ΕΔΔΑ με αποφάσεις του έχει νομολογήσει ότι το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ εγγυάται την ύπαρξη στο εσωτερικό δίκαιο προσφυγής η οποία εξασφαλίζει στον ενδιαφερόμενο την πραγματική άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση. Η προσφυγή αυτή πρέπει να είναι αποτελεσματική, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι η έκβασή της πρέπει να είναι πάντοτε ευνοϊκή για τον προσφεύγοντα, η «αρχή» δε από την οποία εξετάζεται η προσφυγή δεν απαιτείται να είναι δικαστήριο αλλά μπορεί να είναι διοικητικό όργανο υπό την προϋπόθεση ότι οι εγγυήσεις που το περιβάλλουν και οι εξουσίες που του έχουν ανατεθεί εξασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα της προσφυγής. Όπως διαπιστώνει το ΕΔΔΑ στις προαναφερθείσες πιλοτικές αποφάσεις (Μιχελιουδάκη για τα ποινικά και Γλύκαντζη για το πολιτικά δικαστήρια), από το έτος 2007 μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί πάνω από 40 αποφάσεις κατά της Ελλάδας που διαπιστώνουν παραβιάσεις των άρθρων 6 παράγραφοι 1 και 13 της ΕΣΔΑ στις ποινικές δίκες και πάνω από 30 αποφάσεις που διαπιστώνουν παραβιάσεις των ίδιων άρθρων στις πολιτικές δίκες. Η πολιτεία έχει καταβάλει ήδη σημαντικά ποσά που έχουν επιδικασθεί από το ΕΔΔΑ επί προσφυγών που ασκήθηκαν ενώπιόν του για δίκαιη ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης των προσφευγόντων από την καθυστέρηση της εκδίκασης των υποθέσεών τους.

3.3.2. Εν όψει των ανωτέρω, ο νομοθέτης, σε συμμόρφωση με τις προαναφερθείσες αποφάσεις, θέσπισε τον ν. 4239/2014 με τον οποίο καθιερώθηκε αίτηση δίκαιης ικανοποίησης (εύλογης χρηματικής αποκατάστασης) των διαδίκων για υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της πολιτικής και ποινικής δίκης, καθώς επίσης και της δίκης ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου⁷⁶. Την αίτηση

---

⁷⁶ Σχετικός είναι ο ν. 4055/2012 αρ. 53-59 για τη καθυστέρηση απονομής στα διοικητικά δικαστήρια.

μπορούν να ασκήσουν, σύμφωνα με το άρθρο 1, όλοι οι διάδικοι που έλαβαν μέρος στη δίκη, εξαιρουμένων του Δημοσίου, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των δημοσίων νομικών προσώπων, τα οποία δεν είναι φορείς δικαιώματος άσκησης προσφυγής, κατά το άρθρο 34 της ΕΣΔΑ, λόγω του ότι πρόκειται για οργανισμούς που ασκούν δημόσια εξουσία. Με την αίτηση οι διάδικοι προβάλλουν ότι η διαδικασία καθυστέρησε αδικαιολόγητα και συγκεκριμένα ότι διήρκεσε πέραν του ευλόγου χρόνου που απαιτείται για τη διάγνωση των πραγματικών και νομικών ζητημάτων που ανέκυψαν στη δίκη και ζητούν δίκαιη ικανοποίηση της ηθικής βλάβης.

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

4.1. Η αστική ευθύνη των νομικών. Αγωγή κακοδικίας

Ορισμένοι επαγγελματικοί κλάδοι ελεύθερων και ανεξάρτητων επαγγελματιών παροχής ιδιωτικών υπηρεσιών, εξαιρούνται της εφαρμογής του αρ. 8 ν. 2251/1994 και υπάγονται με προγενέστερη (σε ισχύ) ή νεότερη νομοθεσία σε ειδικό καθεστώς αστικής ευθύνης του οικείου κλάδου («lex specialis lege generali derogat»).

4.1.1. Ειδικότερα στον κλάδο παροχής ανεξάρτητων νομικών υπηρεσιών υπό αμίσθων ελεύθερων και ανεξάρτητων δικηγόρων⁷⁷, συμβολαιογράφων, δικαστικών επιμελητών, διαιτητών, ισχύουν τα ακόλουθα.

Σχετικά με τους άμισθους, ελεύθερους και ανεξάρτητους δικηγόρους⁷⁸. Με την αιτιολογία της παροχής « δημοσίου λειτουργήματος» και όχι ιδιωτικής υπηρεσίας (οι δικηγόροι εκδίδουν δημόσια έγγραφα) με τον ν. 4194/2013 αρ. 160-164 (Κώδικας δικηγόρων) εισήχθη εξαίρεση εφαρμογής του αρ. 8 ν. 2251/1994 (αγωγή κακοδικίας). Υπό το προηγούμενο νομικό καθεστώς ευθύνης δικηγόρων (αγωγή κακοδικίας), σύμφωνα με αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ, ΝΔ 3026/1954 ο.τ (Κώδικας περί δικηγόρων), εκδόθηκε η απόφαση ΟΛΑΠ 18/1999⁷⁹ - σχετική και ΑΠ 1444/2017 (ΝΟΜΟΣ)- που

---

⁷⁷ Οι έμμισθοι δικηγόροι που παρέχουν νομικές υπηρεσίες υπό το καθεστώς εξαρτημένης σύμβασης εργασίας, δεν έχουν ατομική ευθύνη έναντι του καταναλωτή και τρίτου ζημιωθέντος, δεν υπάγονται στο αρ. 8 ν. 2251/1994 εκτός αν είναι ατομικά υπαίτιοι. Αν διατηρούν παράλληλα και την ιδιότητα του ελεύθερου, ανεξάρτητου επαγγελματία υπάγονται στο αρ. 8 ν. 2251/94 για τις ανεξάρτητες υπηρεσίες σε καταναλωτές. Οι δικηγόροι του δημοσίου, ΟΤΑ, νπδδ δεν υπάγονται στο αρ. 8 ν. 2251/1994 ως δημόσιοι υπάλληλοι αρ. 38 ΥΚ.

⁷⁸ Χρυσανθάκης-Σπινθουράκης-Κατσέτου, Συλλογή νομοθεσίας και νομολογίας περί δικηγόρων, εκδ. Α.Σάκκουλα 1987.

⁷⁹ ΝοΒ 2000 σελ. 465. Γ. Δέλλιος, σελ. 259. Γ. Αρνόκουρος, Ευθύνη του παρέχοντος νομικές υπηρεσίες. Σκέψεις σχετικά με την ΑΠΟΛ 18/1999 για την ευθύνη των δικηγόρων και το νόμο για την προστασία του καταναλωτή, ΔΕΕ 2001, σελ. 472-473. Καράκωστας, Δικαιο προστασίας καταναλωτή, ΝΒ 2016, σελ.350-354. Κ. Φουντεδάκη, σε Ε. Αλεξανδρίδου (επιμ.) Δικ. Προστ.κατ. ΝΒ 208 σελ. 544. ⁷⁹ Τριανταφυλλάκης Γ. Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, ΝΒ, 2018, σελ. 167, υποσημ.460.

δέχθηκε με ισχυρή μειοψηφία, του προέδρου ΑΠ, Σ. Ματθία, του Γ. Βελλή και άλλων δικαστών, ότι, «...τα άρθρα 1 παρ. 4 περ. β' και 8 παρ. 2 εδαφ. β' του ν. 2251/1994 καθορίζουν με ευρύτητα την έννοια του παρέχοντος υπηρεσίες, αφού σ' αυτήν εμπίπτει κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που παρέχει υπηρεσίες κατά τρόπο ανεξάρτητο, στο πλαίσιο της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας. Η ρύθμιση όμως της συλλογικής προστασίας των καταναλωτών περιορίζει την ίδια έννοια. Ειδικότερα, η άσκηση του δικηγορικού λειτουργήματος ανάγεται στην οργάνωση της απονομής της δικαιοσύνης και στην εμπέδωση της έννομης τάξης με παράλληλη διασφάλιση των δικαιωμάτων και ελευθεριών του ανθρώπου. Για το λόγο αυτό, η μεν είσοδος στο δικηγορικό σώμα ακολουθεί το πρότυπο της εισόδου σε δημόσια υπηρεσία (διαγωνισμός, ορκωμοσία, προαγωγή), η δε άσκηση της δικηγορίας διέπεται από ειδικούς κανόνες (ασυμβίβαστα, πειθαρχική ευθύνη, εκπτώσεις, αμοιβές). Το σύστημα συλλογικής προστασίας των καταναλωτών που θεσπίζει ο νόμος 2251/1994, είτε με τη μορφή του φιλικού διακανονισμού των διαφορών από τις επιτροπές που συγκροτεί ο Νομάρχης, είτε με την επιβολή διοικητικών κυρώσεων από τον Υπουργό Εμπορίου, είναι ασυμβίβαστο προς την ιδιότητα του δικηγόρου. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η παροχή των δικηγορικών υπηρεσιών, εκτιμώμενη τόσο από την πλευρά των σκοπών που επιδιώκει ο νόμος περί προστασίας των καταναλωτών, όσο και από την άποψη της ειδικής φύσης του δικηγορικού λειτουργήματος, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του νόμου 2251/94, από τον οποίο και δεν καταργήθηκε η ειδική για τους δικηγόρους ρύθμιση της ευθύνης τους κατά το άρθρο 73 του ΕισΝ.Κ.Πολ.Δ.

Εννέα όμως μέλη του Δικαστηρίου, έχουν τη γνώμη ότι από την αδιάστικτη διατύπωση των άρθρων 1 παρ. 4 περ. β' και 8 παρ. 2 εδ. β' του ν. 2251/94 προκύπτει ότι οι δικηγόροι εμπίπτουν στο ν. 2251/94, αφού παρέχουν υπηρεσίες κατά τρόπο ανεξάρτητο, στο πλαίσιο της άσκησης της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Η ιδιότητά τους ως δημοσίων λειτουργών αναφέρεται μόνο στην ενώπιον των δικαστηρίων και των αρχών εν γένει παράσταση κατά την άσκηση του έργου τους, όχι δε και στην εσωτερική με τους πελάτες τους σχέση, στα πλαίσια της οποίας είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, που παρέχουν υπηρεσίες υπό την ανωτέρω έννοια. Όσες δε από τις οργανωτικές ρυθμίσεις του νόμου αυτού δεν εναρμονίζονται προς την επαγγελματική κατάσταση των δικηγόρων, θα παραμείνουν, έναντι αυτών, ανεφάρμοστες.

Πέντε όμως μέλη του Δικαστηρίου τούτου, ήτοι (.....), έχουν τη γνώμη ότι η ως άνω διάταξη του άρθρου 73 ΕισΝΚΠολΔ, είναι στο σύνολό της αντισυνταγματική, διότι εισάγει αδικαιολογήτως προνομιακή μεταχείριση των δικηγόρων έναντι των άλλων κατηγοριών ελεύθερων επαγγελματιών.

Δύο μέλη επίσης, ήτοι ο (.....) έχουν τη γνώμη ότι η διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 73 ΕισΝΚΠολΔ, θεσπίζοντας εξαιρετικώς βραχεία αποκλειστική προθεσμία για την άσκηση της

αγωγής κακοδικίας κατά δικηγόρων, συνιστά κατά τούτο προνομιακή μεταχείριση αυτών έναντι των λοιπών πολιτών, η οποία δεν δικαιολογείται από λόγους γενικότερου κοινωνικού ή δημοσίου συμφέροντος, εντεύθεν δε αντίκειται στο άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος.

4.1.2. Με τον ν. 4194/2013 (Κώδικας δικηγόρων) αρ. 160-164 εισήχθη το ισχύον νέο δίκαιο ευθύνης των άμισθων δικηγόρων με νομοθετική απόκλιση από το αρ. 8 ν. 2251/1994 (αγωγή κακοδικίας). Οι νέες διατάξεις επαναλαμβάνουν τις διατάξεις του προϊσχύσαντος ειδικού καθεστώτος (αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ)⁸⁰. Σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο αρ. 166 παρ 1 ν. 4194/2013 οι άμισθοι ελεύθεροι και ανεξάρτητοι δικηγόροι προκύπτει ότι εξαιρούνται της εφαρμογής αρ. 8 ν. 2251/1994 υπαγόμενοι στο ειδικό δίκαιο του Κώδικα δικηγόρων (αρ. 160-164 αγωγή κακοδικίας)⁸¹. Οι νέες διατάξεις αρ. 160-164 ν. 4194/2013 εισάγουν δίκαιο ειδικής μεταχείρισης υπέρ δικηγόρων σε βάρος του ζημιωθέντος πελάτη (εντολέα- καταναλωτή). Ενδεικτικά, προβλέπουν υποκειμενική ευθύνη του δικηγόρου αποδεικτέα από τον εντολέα (μόνο για δόλο και βαριά αμέλεια), διαφορετικό χρόνο παραγραφής, δικονομικά κωλύματα όπως απαγόρευση συμβατικής δικαιοδοσίας και δικαίου, όρια δεδουλευμένων.

Η άποψή μας είναι ότι οι νέες διατάξεις ν. 4194/2013 αρ. 160-164 είναι αντίθετες στο Σύνταγμα (αρ. 4παρ1 και 20παρ1 Σ) όπως εξάλλου δέχθηκε η μειοψηφία ΟλΑΠ 18/1999⁸². Η άποψή μας ενδυναμώνεται με ένα επιπλέον επιχείρημα . Από το γεγονός ότι επετράπη η σύσταση δικηγορικών εταιρειών, δηλ. νομικών προσώπων για τα οποία δεν μπορεί να ισχύσει το επιχείρημα παροχής « δημοσίου λειτουργήματος». Περαιτέρω, κατά την άποψή μας , η διάταξη αρ. 160 παρ1 ν. 4194/2013 προβλέπει ενδοσυμβατική ευθύνη του υπαίτιου ελεύθερου ανεξάρτητου δικηγόρου έναντι του «εντολέα αντισυμβαλλόμενου» που ζημιώθηκε από τη μη εκπλήρωση ή πλημμελή εκπλήρωση της σύμβασης δικηγορικής εντολής. Ο ν. 2251/94 προβλέπει ειδική ευθύνη του παρέχοντος ιδιωτικές υπηρεσίες ελεύθερου ανεξάρτητου επαγγελματία έναντι του ζημιωθέντος εντολέα (καταναλωτή) και τρίτων ζημιωθέντων. Υπό την θεώρηση αυτή

---

⁸⁰ ΑΠ 1444/2017 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1892/2014 ΝΟΜΟΣ , ΑΠ 191/2013 ΝΟΜΟΣ.

⁸¹ Αστ. Γεωργιάδης, σε Νομικά Χρονικά, εκδ. Σάκκουλας, 2005 τευχ. 32, επαγγελματιζτική ευθύνη δικηγόρων, Αρνόκουρος, σε ΔΕΕ 2001, σελ. 467 επ. Επίσης δεν υπάγονται στην ευθύνη αρ. 8 ν. 2251/1994, οι συμβολαιογράφοι (ν. 2830/2000) ,οι δικαστικοί επιμελητές (ν. 2318/1995), οι διαιτητές, οι δικαστικοί γραμματείς σύμφωνα με αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ, Γ. Σταθείας Αγωγή κακοδικίας αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ, Δίκη 2005 (36) σελ. 279.

⁸² Τριανταφυλλάκης Γ. Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, ΝΒ, 2018, σελ. 167, υποσημ. 460..

δεχόμαστε ότι ο ν. 4194/2013 (αρ. 160-164) προβλέπει και περιορίζεται (συσταλτική ερμηνεία) στην ενδοσυμβατική ευθύνη του δικηγόρου έναντι του αντισυμβαλλόμενου εντολέα. Για την ευθύνη του δικηγόρου ως παρέχοντος υπηρεσίες έναντι του ζημιωθέντος εντολέα και τρίτου πρέπει να εφαρμοστεί η διάταξη αρ. 8 ν 2251/94 .⁸³ .

4.1.3. Αγωγή κακοδικίας (αστική ευθύνη) κατά δικηγόρου

Οι διατάξεις αρ. 160-164, 166 ν. 4194/2013 έχουν ως εξής:

Άρθρο 160

Υποχρέωση αποζημίωσης

από δικηγόρο

1. Ο δικηγόρος, ο οποίος με πράξη, ενέργεια ή παράλειψη του προκάλεσε ζημία στον εντολέα του παράνομα, από δόλο ή βαριά αμέλεια, έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει.

2. Οι διατάξεις του δευτέρου και τρίτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του ν. 3094/2003 (Α' 10) εφαρμόζονται και για τους δικηγόρους που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στα νομικά πρόσωπα του ευρύτερου δημόσιου τομέα και κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Άρθρο 161

Παραγραφή

1. Οι αξιώσεις του προηγούμενου άρθρου παραγράφονται μετά τρία (3) έτη από την πράξη, ενέργεια ή παράλειψη που επικαλείται ο ενάγων.

2. Η παραγραφή των αξιώσεων του προηγούμενου άρθρου αναστέλλεται ή διακόπτεται για όσο

---

⁸³ Αντίθετα δεν μπορεί να εφαρμοστεί αρ. 11 ν. 2251/94 , Φουντεδάκη σε Ε. Αλεξανδρίδου (επιμ.) ,Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018 σελ. 557.

χρόνο προβλέπεται στα άρθρα 255 επ. και 260 του Αστικού Κώδικα.

Άρθρο 162

Αρμόδιο δικαστήριο

Η αγωγή κακοδικίας κατά δικηγόρου υπάγεται στο κατά τόπο αρμόδιο πολυμελές πρωτοδικείο που δικάζει κατά την τακτική διαδικασία. Σε κάθε περίπτωση, τα ελληνικά δικαστήρια έχουν διεθνή δικαιοδοσία για υποθέσεις αγωγών κακοδικίας κατά δικηγόρων που εδρεύουν στην Ελλάδα, εφαρμοστέο δε είναι το ελληνικό δίκαιο.

Άρθρο 163

Περιεχόμενο αγωγής

1. Το δικόγραφο της αγωγής:

α) συντάσσεται σύμφωνα με τα όσα ορίζονται στα άρθρα 118 και 216 εδάφιο 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας,

β) περιέχει όλους τους λόγους, στους οποίους ο ενάγων στηρίζει την αγωγή κακοδικίας και

γ) αναγράφει με ακρίβεια όλα τα αποδεικτικά μέσα που επικαλείται για να αποδείξει τους λόγους.

2. Στην αγωγή επισυνάπτονται:

α) τα αποδεικτικά έγγραφα που ο ενάγων επικαλείται για να υποστηρίξει τους λόγους της αγωγής, σε πρωτότυπα ή επικυρωμένα αντίγραφα,

β) ειδικό πληρεξούσιο στον δικηγόρο που υπογράφει την αγωγή, η έλλειψη του οποίου την καθιστά απαράδεκτη.

Άρθρο 164

Συνέπειες απόρριψης

Αν η αγωγή κακοδικίας απορριφθεί για οποιονδήποτε λόγο δεν επιτρέπεται να ασκηθεί νέα αγωγή για την ίδια υπόθεση, για τους ίδιους ή άλλους λόγους, και ο ενάγων καταδικάζεται να πληρώσει τα έξοδα ενώ μπορεί να καταδικαστεί και σε χρηματική ποινή κατά το άρθρο 205 του Κώδικα

Πολιτικής Δικονομίας.

Άρθρο 166

Τελικές διατάξεις

1. Οι διατάξεις του Κώδικα είναι ειδικές έναντι κάθε άλλης διάταξης.

(Η αληθής έννοια της παρ. 1 του άρθρου 166 του Ν. 4194/2013 είναι ότι αυτή δεν κατ'εξουσιοδότηση καταργεί τη διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 20 του Ν. 3832/2010, όπως η παράγραφος αυτή τροποποιήθηκε με την παρ. 17 του άρθρου 323 του Ν. 4072/2012, με την οποία καταργήθηκε η προγενεστερώς προβλεπόμενη υπαγωγή της πρόσληψης του Νομικού Συμβούλου της ΕΛ.ΣΤΑΤ. στη διαδικασία πρόσληψης δικηγόρων του άρθρου 11 του Ν. 1649/1986 και η οποία θεσπίστηκε, ειδικώς προς κατάργηση της υπαγωγής αυτής, σε συμμόρφωση προς τη «Δέσμευση για την Εμπιστοσύνη στα Στατιστικά Στοιχεία», η οποία κυρώθηκε με το Ν. 4051/2012 (άρθρο 8 και Παράρτημα, αριθμός 1, περίπτωση μ' των ενεργειών για βελτίωση. άρθρο 1 παρ.23 β'Ν.4334/2015, ΦΕΚ Α 80/16.7.2015).

2. Από τη δημοσίευση του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, καταργείται ο Κώδικας περί Δικηγόρων, όπως αυτός έχει κυρωθεί με το ν.δ. 3026/1954 (Α' 235).

3. Ο νόμος αυτός, με την επιφύλαξη του άρθρου 165 του Κώδικα, ισχύει από τη δημοσίευση του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

4.1.4. Αγωγή (αστική ευθύνη) κατά συμβολαιογράφου

Σχετικά με την αστική ευθύνη των συμβολαιογράφου έναντι ζημιωθέντων εντολέων και τρίτων ισχύει εξαίρεση υπαγωγής στην ευθύνη αρ. 8 ν 2251/94 και ισχύει η υπαγωγή τους στο αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ . Διατηρούμε ανάλογες αντιρρήσεις για την συνταγματικότητα του αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ όπως προεκτέθηκε⁸⁴.

4.1.5. Αγωγή (αστική ευθύνη) κατά δικαστικού επιμελητή και διαιτητή

---

⁸⁴ Γ. Σταθείας Αγωγή κακοδικίας αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ, Δίκη 2005 (36) σελ. 279. Διαμαντόπουλος Αγωγή κακοδικίας σε βάρος συμ/φου ΕλλΔνη 2012 σελ. 935.

Σχετικά με την αστική ευθύνη δικαστικού επιμελητή και διαιτητή (όχι διαμεσολαβητή) έναντι ζημιωθέντων εντολέων και τρίτων ισχύει εξαίρεση υπαγωγής στην ευθύνη αρ. 8 ν 2251/94 και ισχύει η υπαγωγή τους στο αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ⁸⁵. Διατηρούμε ανάλογες αντιρρήσεις για την συνταγματικότητα του αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ όπως προεκτέθηκε. Ειδικότερα.

Αρ. 73 ΕισΝΚΠολΔ

Αγωγή κακοδικίας κατά, συμβολαιογράφου, διαιτητή και δικαστικού επιμελητή.

Άρθρο 73.

1. Αγωγή κακοδικίας κατά δικηγόρου, συμβολαιογράφου, διαιτητή, δικαστικού γραμματέα και δικαστικού επιμελητή, υπάγεται στο κατά τόπο αρμόδιο, κατά τις διατάξεις του ΚΠολΔ, πολυμελές πρωτοδικείο, που δικάζει κατά την τακτική διαδικασία.

2. Η αγωγή, που συντάσσεται σύμφωνα με τα άρθρα 118 και 216 εδαφ. 1 του ΚΠολΔ, πρέπει α) να περιέχει όλους τους λόγους, στους οποίους ο ενάγων στηρίζει την αγωγή κακοδικίας, και β) να αναγράφει με ακρίβεια όλα τα αποδεικτικά μέσα που επικαλείται για να αποδείξει τους λόγους, διαφορετικά επέρχεται ακυρότητα.

3. Στη αγωγή επισυνάπτονται:

α) τα αποδεικτικά έγγραφα που ο ενάγων επικαλείται για να υποστηρίξει τους λόγους της αγωγής, σε πρωτότυπα ή επικυρωμένα αντίγραφα,

β) ειδικό πληρεξούσιο στο δικηγόρο που υπογράφει την αγωγή, αλλιώς είναι απαράδεκτη.

4. Αγωγή κακοδικίας επιτρέπεται μόνο αν στηρίζεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια ή αρνησιδικία και ο ενάγων ζημιώθηκε από τις τέτοιες πράξεις ή παραλείψεις.

5. Δεν επιτρέπεται αγωγή κακοδικίας όταν περάσουν έξι μήνες από την πράξη ή παράλειψη που επικαλείται ο ενάγων.

6. Αν η αγωγή κακοδικίας απορριφθεί για οποιονδήποτε λόγο, δεν επιτρέπεται να ασκηθεί νέα αγωγή για την ίδια υπόθεση, για τους ίδιους ή άλλους λόγους, και ο ενάγων καταδικάζεται να πληρώσει τα

---

⁸⁵ ΠΠρΘεσσαλ 3691/2017 ΕλλΔνη 2017 σελ. 1166.

έξοδα, και μπορεί να καταδικαστεί και σε χρηματική ποινή κατά το άρθρο 205 του ΚΠολΔ.

4.2. Η αστική ευθύνη των ιατρών

4.2.1. Σύμφωνα με το αρ. 341 ν. 4512/2018 καταργήθηκε ο ΑΝ 1565/1939 «περί κωδικός ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος» που διατηρήθηκε σε ισχύ κατά το άρθρο 47 ΕισΝΑΚ και ισχύει πλέον ο ΚΙΔ ν. 3418/2005 (σε συνδυασμό με το ν. 2619/1998 σύμβαση Oniedo, πδ 216/2001, 39/2009, 340/1992) . Σύμφωνα με το αρ. 2 του ΚΙΔ ισχύουν τα ακόλουθα σχετικά με την άσκηση της ιατρικής ως λειτουργήματα.

1. Η άσκηση της ιατρικής είναι λειτουργήματα που αποσκοπεί στη διατήρηση, βελτίωση και αποκατάσταση της σωματικής, πνευματικής και ψυχικής υγείας του ανθρώπου, καθώς και στην ανακούφισή του από τον πόνο.

2. Ο ιατρός τηρεί τον όρκο του Ιπποκράτη, ασκεί το έργο του σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και πρέπει, κατά την άσκηση του επαγγέλματός του, να αποφεύγει κάθε πράξη ή παράλειψη η οποία μπορεί να βλάψει την τιμή και την αξιοπρέπεια του ιατρού και να κλονίσει την πίστη του κοινού προς το ιατρικό επάγγελμα. Οφείλει, επίσης, να διατηρεί σε υψηλό επίπεδο την επαγγελματική του συμπεριφορά, ώστε να καταξιώνεται στη συνείδηση του κοινωνικού συνόλου και να προάγει το κύρος και την αξιοπιστία του ιατρικού σώματος. Ο ιατρός πρέπει να επιδεικνύει τη συμπεριφορά αυτή όχι μόνον κατά την άσκηση του επαγγέλματός του, αλλά και στο πλαίσιο της γενικότερης κοινωνικής έκφρασης της προσωπικότητάς του.

3. Το ιατρικό λειτουργήματα ασκείται σύμφωνα με τους γενικά αποδεκτούς και ισχύοντες κανόνες της ιατρικής επιστήμης. Διέπεται από απόλυτο σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους χωρίς διάκριση φύλου, φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, ηλικίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, κοινωνικής θέσης ή πολιτικής ιδεολογίας.

4. Ο ιατρός σέβεται την ανθρώπινη ζωή ακόμη και κάτω από απειλή και δεν χρησιμοποιεί τις γνώσεις του ενάντια στις αρχές του ανθρωπισμού. Δεν συντρέχει ούτε παρέχει υποστήριξη σε βασανιστήρια ή άλλες μορφές εξευτελιστικής και απάνθρωπης συμπεριφοράς, οποιαδήποτε και αν είναι η πράξη για την οποία κατηγορείται ή θεωρείται ένοχο ή ύποπτο το θύμα αυτών των διαδικασιών, σε καιρό ειρήνης ή πολέμου.

5. Ο ιατρός, επικαλούμενος λόγους συνείδησης, έχει δικαίωμα να μη μετέχει σε νόμιμες ιατρικές επεμβάσεις στις οποίες αντιτίθεται συνειδησιακά, εκτός από επείγουσες περιπτώσεις.

6. Αν η κρίση του ιατρού ενδέχεται να επηρεασθεί από μία ιατρική κατάσταση από την οποία υποφέρει, καθώς και εάν ο ιατρός πάσχει ή είναι φορέας ενός μεταδοτικού νοσήματος, πρέπει να αναζητήσει συμβουλή από ιατρό εργασίας ή κατάλληλα καταρτισμένους συναδέλφους σχετικά με την αναγκαιότητα ή τον τρόπο αλλαγής παροχής των υπηρεσιών του. Στις περιπτώσεις αυτές, ο ιατρός δεν πρέπει να επαφίεται στην αποκλειστική προσωπική του εκτίμηση σχετικά με την ύπαρξη κινδύνου.

Επίσης, στις διατάξεις αρ. 11,12,13 ΚΙΔ προβλέπονται τα καθήκοντα των ιατρών όπως της αλήθειας, της πλήρους ενημέρωσης, της πληροφορημένης συναίνεσης και τους ιατρικού απορρήτου.

4.2.2. Από τις διατάξεις αυτές σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 330,914 ΑΚ, αρ. 8 ν. 2251/94 προκύπτει, ότι ο ιατρός, επιπλέον της συμβατικής ευθύνης, ευθύνεται σε αποζημίωση, εάν ενεργήσει από δόλο ή αμέλεια, η δε τελευταία συντρέχει, εάν ο ιατρός προβεί σε ενέργεια ή παράλειψη κατά παράβαση των διδαγμάτων της ιατρικής επιστήμης, έστω και αν είναι ελαφρά, ενώ ουδεμία ευθύνη φέρει αν ενήργησε κατά τους πιο πάνω κανόνες (lege artis-ιατρικό σφάλμα) και ειδικότερα όπως θα ενεργούσε κάτω από τις ίδιες συνθήκες και περιστάσεις και με τα ίδια στην διάθεση του μέσα, ο μέσος συνετός και επιμελής ιατρός. Λαμβάνεται υπ' όψιν ιδίως η συνδρομή ειδικότητας στο πρόσωπο του ιατρού, η οποία συνιστά το λόγο της βαρύτερης ευθύνης του ειδικού, διότι ο ασθενής προσφεύγει στις υπηρεσίες του συνήθως με βαρύτερη οικονομική επιβάρυνση λόγω της ειδικότητας του αυτής. Η αμέλεια του ιατρού δύναται να θεμελιωθεί σε σφάλμα περί την επιλογή της θεραπείας, λόγω της οποίας επιδεινώνεται η κατάσταση του ασθενούς, είτε αυτό οφείλεται σε άγνοια της προσήκουσας για την περίπτωση θεραπείας ή γενικά ενεργείας ή σε επιλογή μεθόδου και θεραπείας, η οποία κατά τις γενικά κρατούσες αρχές της ιατρικής επιστήμης, δεν ήταν η ενδεδειγμένη για την περίπτωση ⁸⁶. Επίσης ευθύνεται για παράβαση των καθηκόντων του (αρ. 11,12,13 ΚΙΔ καθήκοντα αλήθειας-πλήρους ενημέρωσης- πληροφορημένης συναίνεσης, ιατρικό απόρρητο) άσχετα ύπαρξης ιατρικού σφάλματος (προσβολή προσωπικότητας αρ. 57-59 ΑΚ).

4.2.3. Η ευθύνη του ιατρού ως παρέχοντος υπηρεσίες ρυθμίζεται από το άρθρο 8 του ν. 2251/1994 ο.τ για την «προστασία των καταναλωτών», το οποίο ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι «ο παρέχων υπηρεσίες ευθύνεται για κάθε περιουσιακή ή ηθική βλάβη που προκάλεσε παράνομα και υπαίτια, με πράξη ή παράλειψη του κατά την παροχή αυτών στον καταναλωτή» (παρ 1), «ως παρέχων υπηρεσίες θεωρείται όποιος παρέχει κατά τρόπο ανεξάρτητο υπηρεσία στο πλαίσιο της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας» (παρ 2 εδ, β'), ότι «ο ζημιωθείς υποχρεούται να αποδείξει τη ζημία και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της παροχής της υπηρεσίας και της ζημίας» (παρ 3), ότι «ο

---

⁸⁶ ΕΦΑΘ 4964/2006, ΕΦΑΘ 4495/2002, ΕΦΘΕΣ 2384/2005 ΝΟΜΟΣ.

παρέχων τις υπηρεσίες φέρει το βάρος της απόδειξης της έλλειψης παρανομίας και υπαιτιότητας» (παρ 4 εδ α'), ότι «για την εκτίμηση της έλλειψης υπαιτιότητας λαμβάνονται υπόψη η ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια και το σύνολο των ειδικών συνθηκών και ιδιαίτερα; α) η φύση και το αντικείμενο της υπηρεσίας, ιδίως σε σχέση με τον βαθμό επικινδυνότητάς της, β) η παρουσίαση και ο τρόπος παροχής της, γ) ο χρόνος παροχής της, δ) η ελευθερία δράσης που αφήνεται στον ζημιωθέντα στο πλαίσιο της υπηρεσίας, ε) το αν ο ζημιωθείς ανήκει σε κατηγορία μειονεκτούντων ή ευπρόσβλητων προσώπων και στ) το αν η παρεχόμενη υπηρεσία αποτελεί εθελοντική προσφορά του παρέχοντος» (παρ 4 εδ. β) και ότι «μόνη η ύπαρξη ή δυνατότητα τελειότερης υπηρεσίας κατά τον χρόνο παροχής της συγκεκριμένης υπηρεσίας ή μεταγενέστερα δεν συνιστά υπαιτιότητα» (παρ5). Από τις διατάξεις αυτού του άρθρου προκύπτει ότι στο πεδίο εφαρμογής του εμπίπτουν και οι ιατρικές υπηρεσίες, διότι ο παρέχων αυτές ιατρός ενεργεί κατά τρόπο ανεξάρτητο, δεν υπόκειται δηλαδή σε συγκεκριμένες υποδείξεις ή οδηγίες του αποδέκτη των υπηρεσιών (ασθενούς), αλλά έχει την πρωτοβουλία και την ευχέρεια να προσδιορίζει τον τρόπο παροχής των υπηρεσιών του. Για τη θεμελίωση της ιατρικής ευθύνης βάσει αρ. 8 ν. 2251/94 απαιτείται παράνομη και υπαίτια πρόκληση ζημίας.

4.2.4. Αμφότερες οι προϋποθέσεις αυτές (παρανομία και υπαιτιότητα) συντρέχουν ταυτοχρόνως, με βάση τη θεώρηση της αμέλειας ως μορφής πταίσματος και ως μορφής παρανομίας («διπλή λειτουργία της αμέλειας»). *«Έτσι, αν στο πλαίσιο μιας ιατρικής πράξεως, παραβιασθούν οι κανόνες και αρχές της ιατρικής επιστήμης και εμπειρίας ή (και) οι εκ του γενικού καθήκοντος πρόνοιας και ασφάλειας απορρέουσες υποχρεώσεις επιμέλειας του μέσου συνετού ιατρού της ειδικότητας του ζημιώσαντος, τότε η συμπεριφορά αυτή είναι παράνομη και, συγχρόνως, υπαίτια. Ενόψει δε της καθιερούμενης, συναφώς, νόθου αντικειμενικής ευθύνης, με την έννοια της αντιστροφής του βάρους αποδείξεις τόσο ως προς την υπαιτιότητα όσο και ως προς την παρανομία, ο ζημιωθείς φέρει το βάρος να αποδείξει την παροχή των υπηρεσιών, τη ζημία του και τον αιτιώδη σύνδεσμο της ζημίας με την εν γένει παροχή των υπηρεσιών, όχι όμως και τη συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη που επέφερε το ζημιολόγο αποτέλεσμα, ενώ ο παρέχων τις υπηρεσίες ιατρός, προκειμένου να απαλλαγεί από την ευθύνη, πρέπει να αποδείξει είτε την ανυπαρξία παράνομης και υπαίτιας πράξεως του, είτε την έλλειψη αιτιώδους συνδέσμου της ζημίας με την παράνομη και υπαίτια πράξη του, είτε τη συνδρομή κάποιου λόγου επαγόμενου την άρση ή τη μείωση της ευθύνης του»⁸⁷. Εξάλλου, κατά τις διατάξεις του άρθρου 5 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ατόμου σε σχέση με τις εφαρμογές της βιολογίας και της ιατρικής και της*

---

⁸⁷ ΑΠ 1227/2007, ΠΠΡΑΘ 189/2010 ΕΕΔ 2010.583, ΠΠΡΘΕΣ 24772/2010 ΧρΙΔ 2010,775, ΠΠΡΘΕΣ 24582/2008 ΝΟΜΟΣ.

σύμβασης που υπογράφηκε στις 4 Απριλίου 1997 στο Oviedo της Ισπανίας, η οποία κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2619/1998, επέμβαση σε θέματα υγείας μπορεί να υπάρξει μόνον εφόσον το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δώσει την ελεύθερη συναίνεσή του, κατόπιν σχετικής εκ των προτέρων ενημέρωσής του ως προς το σκοπό και τη φύση της επέμβασης, καθώς και ως προς τα επακόλουθα και τους κινδύνους που αυτή συνεπάγεται, μπορεί δε το ενδιαφερόμενο πρόσωπο να ανακαλέσει ελεύθερα και οποτεδήποτε τη συναίνεσή του. *«Από τις διατάξεις αυτές σαφώς συνάγεται ότι η διενέργεια ιατρικών πράξεων, ανεξάρτητα αν αυτές είναι απλές διαγνωστικές ή θεραπευτικές, προϋποθέτει την ελεύθερη συναίνεση του ασθενούς, που πρέπει να δίνεται εκ των προτέρων και αφού ο ασθενής έχει κατάλληλα ενημερωθεί ως προς το σκοπό και τη φύση της ιατρικής πράξης, καθώς και ως προς τα επακόλουθα και τους κινδύνους που αυτή ενδεχομένως συνεπάγεται. Η ύπαρξη, δηλαδή, έγκυρης συναίνεσης του ασθενούς προϋποθέτει την προηγούμενη πλήρη ενημέρωσή του κατά την παραπάνω έννοια από τον ιατρό που πρόκειται να ενεργήσει την ιατρική πράξη, αλλά και απ' αυτόν που διέγνωσε προηγουμένως την ανάγκη διενέργειας της ιατρικής πράξης και τη συνέστησε στον ασθενή, αφού και στις δυο περιπτώσεις είναι όμοιοι οι κίνδυνοι που δημιουργούνται για τον ασθενή και οι οποίοι πρέπει να καλυφθούν με τη συναίνεσή του»⁸⁸.* Έτσι, πέραν των παραπάνω υποχρεώσεων του ιατρού προς αποφυγή αμιγώς ιατρογενών σφαλμάτων, κατά την άσκηση οποιοσδήποτε φύσης ιατρικής πράξης, υφίσταται υποχρέωσή του να ενημερώνει τον ασθενή ως προς το είδος, τους κινδύνους και τις πιθανότητες αποτυχίας της θεραπείας, που επιλέγει, και αυτό, προκειμένου ο ασθενής, ενημερωμένος πλέον, να καταλήξει σε έγκυρη συναίνεση ως προς τη διενέργεια της ιατρικής πράξης. Κατά την έννοια των παραπάνω διατάξεων, η ενημέρωση του ασθενούς από τον ιατρό σχετικά με τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των θεραπευτικών μεθόδων και πρακτικών και τους πιθανούς κινδύνους επιλοκών, συνιστά δικαίωμα αυτού και αντίστοιχη υποχρέωση του ιατρού, ώστε να μπορεί να λαμβάνει ελεύθερα τις αποφάσεις του για την υποβολή του στις μεθόδους και πρακτικές αυτές ή όχι. Παραβίαση δε του δικαιώματος αυτού και της αντίστοιχης υποχρέωσης του ιατρού, συνιστά νόμιμο λόγο ευθύνης προς αποζημίωση του ασθενούς, σε περίπτωση επέλευσης βλάβης στη σωματική και ψυχική υγεία του ασθενούς από επιλοκές, σχετιζόμενες με την εφαρμογή των πιο πάνω θεραπευτικών και ιατρικών μεθόδων και πρακτικών, κατ' εφαρμογή των άρθρων 330, 914 επ του ΑΚ. Ο ήδη ισχύων Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας (ν.3418/2005), επανέλαβε ουσιαστικά τις προαναφερόμενες ρυθμίσεις της Σύμβασης του Οβιέδο και ρύθμισε διεξοδικότερα τα θέματα της συναίνεσης και της ενημέρωσης του ασθενούς, στα άρθρα 11 (για την ενημέρωση) και 12 (για τη συναίνεση), εκ των οποίων το τελευταίο προβλέπει ειδικότερα τα εξής: «1.Ο ιατρός δεν επιτρέπεται να προβεί στην εκτέλεση οποιοσδήποτε ιατρικής πράξης, χωρίς την προηγούμενη συναίνεση του ασθενή. 2. Προϋποθέσεις της έγκυρης συναίνεσης του ασθενή είναι οι ακόλουθες: α)

---

⁸⁸ ΑΠ 424/2012, ΑΠ 687/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΠΠΑΘ 260/2014 ΝΟΜΟΣ.

Να παρέχεται μετά από πλήρη, σαφή και κατανοητή ενημέρωση, σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο, β) Ο ασθενής να έχει ικανότητα για συναίνεση, γ) η συναίνεση να μην είναι αποτέλεσμα πλάνης, απάτης ή απειλής και να μην έρχεται σε σύγκρουση με τα χρηστά ήθη και δ) η συναίνεση να καλύπτει πλήρως την ιατρική πράξη και κατά το συγκεκριμένο περιεχόμενό της και κατά το χρόνο της εκτέλεσής της. Υπό το πρίσμα αυτών, η ιατρική πράξη που διενεργείται χωρίς την έγκυρη συναίνεση του ασθενούς, ακόμα και αν εκτελείται σύμφωνα με όλους τους κανόνες της ιατρικής παραβιάζει τις προαναφερόμενες διατάξεις του νόμου, καθώς και την τυχόν υπάρχουσα, μεταξύ του γιατρού και του ασθενούς, σύμβαση ιατρικής αγωγής. Ενεργοποιεί, λοιπόν, η αυθαίρετη ιατρική πράξη, την ενδοσυμβατική ευθύνη του ιατρού, ανεξάρτητα αν συνιστά παράβαση κύριας ή παρεπόμενης συμβατικής υποχρέωσης. Επιπλέον, συνιστά και παράνομη προσβολή της προσωπικότητας (ΑΚ 57), στην ειδικότερη έκφασή της του δικαιώματος κάθε προσώπου να αυτοκαθορίζεται (και δικαίωμα αυτοδιάθεσης) σε σχέση με τη σωματική ακεραιότητα και την υγεία του. Στο πλαίσιο αυτής της άποψης ο ασθενής έχει αξίωση αποκατάστασης της ζημίας από κάθε βλάβη στο σώμα και στην υγεία του που συνδέεται αιτιωδώς με την αυθαίρετη ιατρική πράξη, χωρίς να έχει νομική σημασία το γεγονός ότι η πράξη αυτή εκτελέστηκε σύμφωνα με τους κανόνες της ιατρικής (de lege artis).

4.2.5. Η παρανομία της πράξης έγκειται στην έλλειψη της συναίνεσης (ενημέρωσης) του ασθενούς (εντολέα) και όχι στην ύπαρξη ιατρικού σφάλματος. Οι σχετικές ζημίες καταρχήν καλύπτονται τόσο από την προϋπόθεση της ύπαρξης πρόσφορης αιτίας, όσο και από τον προστατευτικό σκοπό των κανόνων δικαίου που ιδρύουν την ευθύνη. Οι διατάξεις που επιβάλλουν τη συναίνεση και την ενημέρωση του ασθενούς αποσκοπούν να προστατεύσουν τον ασθενή όχι μόνο από την προσβολή της προσωπικότητάς του, στην ειδικότερη έκφραση της ελευθερίας του να αποφασίζει σχετικά με το σώμα και την υγεία του, αλλά και από τους ίδιους τους κινδύνους για την υγεία του, όταν αυτοί «ενεργοποιούνται» κατά παράβαση ή παράκαμψη της βούλησής του. Από την άλλη πλευρά, ο ασθενής έχει ορισμένες αποδεικτικές επιβαρύνσεις και δη είναι αυτός που βαρύνεται με την απόδειξη της έλλειψης έγκυρης συναίνεσης, ή επαρκούς ενημέρωσης, η οποία αντιστοιχεί στην προϋπόθεση του παρανόμου της προσβολής κατά το άρθρο 57 του ΑΚ, Επίσης, ο ασθενής βαρύνεται με την απόδειξη του ισχυρισμού ότι, αν είχε ενημερωθεί επαρκώς, δεν θα είχε υποβληθεί στην ιατρική πράξη που επέφερε τη ζημία, καθώς ο ισχυρισμός αυτός ουσιαστικά εντάσσεται στη στοιχειοθέτηση αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ των παραλείψεων που αφορούν τη συναίνεση και την

ενημέρωση και της ζημίας από την ιατρική πράξη⁸⁹. Ορθότερα, δηλαδή, ο παράνομος χαρακτήρας μιας ιατρικής πράξης που έχει θεραπευτικό σκοπό προκύπτει, είτε όταν διαπιστώνεται κάποιο ιατρικό σφάλμα κατά τη διενέργειά της, είτε όταν αυτή διενεργείται χωρίς την έγκυρη συναίνεση του ασθενούς και μάλιστα ανεξάρτητα από την επιτυχή έκβασή της⁹⁰.

4.2.6. Κατά το άρθρο 932 ΑΚ, σε περίπτωση θανάτωσης προσώπου, η χρηματική ικανοποίηση μπορεί να επιδικαστεί στην οικογένεια του θύματος ως ψυχική οδύνη. Στη διάταξη αυτή δεν γίνεται προσδιορισμός της έννοιας του όρου "οικογένεια του θύματος", προφανώς γιατί ο νομοθέτης δεν θέλησε να διαγράψει δεσμευτικώς τα όρια ενός θεσμού, ο οποίος, λόγω της φύσης του, υφίσταται αναγκαία τις επιδράσεις από τις κοινωνικές διαφοροποιήσεις, κατά τη διαδρομή του χρόνου. Κατά την αληθή, όμως έννοια της διάταξης αυτής, που απορρέει από το σκοπό της θέσπισής της, στην οικογένεια του θύματος, ως αόριστης νομικής έννοιας, περιλαμβάνονται οι εγγύτεροι και στενά συνδεδεμένοι συγγενείς του θανόντος, που δοκιμάστηκαν ψυχικά από την απώλειά του και για την ανακούφιση του ηθικού πόνου των οποίων στοχεύει η διάταξη αυτή ανεξάρτητα από το αν συζούσαν μαζί του ή διέμεναν χωριστά. Υπό την έννοια αυτή, μεταξύ των προσώπων τούτων περιλαμβάνονται ο σύζυγος, οι κατιόντες, οι ανιόντες, οι αδελφοί του θανόντος, καθώς και οι αγχιστείς πρώτου βαθμού, ήτοι πεθερός, πεθερά, γαμπρός και νύφη. Επιπλέον, κατά το άρθρο 928 εδ, 1 Α.Κ. Σε περίπτωση θανάτωσης προσώπου ο υπόχρεος οφείλει να καταβάλει τα νοσήλια και τα έξοδα της κηδείας σε εκείνον που κατά το νόμο βαρύνεται με αυτά». Η διάταξη δεν καθορίζει το πρόσωπο το οποίο δικαιούται να αξιώσει νοσήλια και έξοδα κηδείας του θανατωθέντος. Κατά την κρατούσα στη νομολογία άποψη, το πρόσωπο που βαρύνεται με νοσήλια είναι αυτό που είχε υποχρέωση να διατρέφει το θανατωθέντα. Διαφορετικά, είναι ο κληρονόμος του στην περίπτωση που ο θανατωθείς διατρεφόταν από τα εισοδήματα της εργασίας ή της περιουσίας του. Στην περίπτωση που υπόχρεοι είναι περισσότεροι κληρονόμοι και τα νοσήλια καταβάλει ένας από αυτούς τότε δικαιούται να ζητήσει από τον ευθυνόμενο τρίτο, όλο το ποσό και όχι μόνο το ποσό που αντιστοιχεί στην κληρονομική του μερίδα στρεφόμενος κατά το υπόλοιπο κατά των άλλων κληρονόμων.

4.2.7. Εξάλλου, από τη διάταξη του άρθρου 922 ΑΚ, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 299, 330 εδ, β', 914 και 932 του ίδιου Κώδικα, προκύπτει ότι σε περίπτωση πρόκλησης σωματικής

---

⁸⁹ Κ. Φουντεδάκη, «Η συναίνεση του ενημερωμένου ασθενούς», σε Ερευνητικό Δίκτυο Α.Π.Θ, (επιμ.), Ιατρική Ευθύνη από Αμέλεια (Αστική - Ποινική) - Ειδικά Θέματα Ιατρικού Δικαίου, 2013, εκδ. Σάκκουλα, σελ. 19 – 21.

⁹⁰ Α. Γσαλαπώρας, σελ. 8 και Β. Σακελλαροπούλος, Η ποινική αντιμετώπιση του ιατρικού σφάλματος και η σημασία της συναίνεσης του ασθενούς, εκδ. 2007, σελ. 45. ΠΠΘεσσ 12941/2014 ΤΝΠ ΔΣΑ.

βλάβης προσώπου από αδικοπρακτική συμπεριφορά του προστηθέντος, η ευθύνη του πραστήσαντος προς αποκατάσταση της ζημίας και της τυχόν ηθικής βλάβης του πιο πάνω προσώπου προϋποθέτει:

α) σχέση πρόσκτησης, β) παράνομη και υπαίτια (άρα και αμελή) συμπεριφορά του προστηθέντος, τελούσα σε πρόσφορο αιτιώδη σύνδεσμο με την επέλευση της βλάβης και γ) εσωτερική αιτιώδη σχέση μεταξύ της εν λόγω συμπεριφοράς και της εκτέλεσης της ανατεθειμένης στον προστηθέντα υπηρεσίας. Σχέση πρόσκτησης υπάρχει όταν, στο πλαίσιο υφιστάμενης μεταξύ δύο προσώπων (φυσικών ή νομικών) δικαιοπρακτικής ή οποιασδήποτε άλλης βιοτικής σχέσης, διαρκούς ή ευκαιριακής, το ένα από τα πρόσωπα αυτά (προστήσας) αναθέτει στο άλλο (προστηθέντα), με ή χωρίς αμοιβή, την εκτέλεση ορισμένης υπηρεσίας, υλικής ή νομικής φύσης, η οποία αποβλέπει στη διεκπεραίωση υποθέσεων και γενικότερα στην εξυπηρέτηση των επαγγελματικών, οικονομικών ή άλλων συμφερόντων του πρώτου και κατά την οποία ο δεύτερος υπόκειται στον έλεγχο ή έστω στις γενικές οδηγίες και εντολές ή μόνο στην επίβλεψη του πρώτου. Έτσι, πρόσκτηση μπορεί να υπάρχει και σε περίπτωση σύμβασης παροχής ανεξαρτήτων υπηρεσιών. Πάντως, όταν η εκτέλεση μιας υπηρεσίας έχει ανατεθεί σε πρόσωπα με εξειδικευμένες επιστημονικές ή τεχνικές γνώσεις, ο άνω έλεγχος δεν είναι απαραίτητο να εκτείνεται στον τρόπο εργασίας των εν λόγω προσώπων, ως προς τον οποίο άλλωστε ο κύριος της υπόθεσης, ελλείψει των σχετικών γνώσεων, δεν είναι σε θέση να τα ελέγξει, αλλά μπορεί και αρκεί (ο έλεγχος) να αφορά στην παροχή οδηγιών γενικού περιεχομένου, ως προς τον τόπο, τον χρόνο και τους λοιπούς όρους εργασίας των ειδικευμένων προσώπων. Ειδικότερα, στην περίπτωση νοσηλείας ασθενούς από ιατρό σε ιδιωτική κλινική αρκεί, για το χαρακτηρισμό της κλινικής ως προστήσασας, η εκ μέρους της παροχή γενικών μόνο οδηγιών στον ιατρό ως προς τον τόπο, τον χρόνο και τους όρους εργασίας του τελευταίου. Και τούτο, γιατί η παροχή ειδικών οδηγιών στον ιατρό για τον τρόπο διενέργειας των ιατρικών πράξεων (διαγνωστικών ή θεραπευτικών) δεν είναι δυνατή. αφού, όπως προκύπτει από το ΚΙΔ ο ιατρός είναι υποχρεωμένος, κατά την εκτέλεση καθηκόντων του, να ενεργήσει όχι σύμφωνα με τις τυχόν ειδικές αυτές οδηγίες, αλλά σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές της ιατρικής επιστήμης, ήτοι τα διδάγματα της εν λόγω επιστήμης και την αποκτηθείσα συναφή ειδική πείρα.

Επομένως, αν από αμελή, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, συμπεριφορά του προστηθέντος ιατρού επήλθε η σωματική βλάβη προσώπου νοσηλεύομένου σε ιδιωτική κλινική η προστήσασα τον ιατρό κλινική ευθύνεται για την αποκατάσταση της περιουσιακής ζημίας και της ηθικής βλάβης που υπέστη το πιο πάνω πρόσωπο. Εξάλλου, στο πλαίσιο αυτό η ευθύνη του επιχειρηματία της κλινικής από τη σχέση της πρόσκτησης με συνεργαζόμενο με την κλινική ιατρό δημιουργείται από την αμελή συμπεριφορά του ιατρού, τόσο κατά την παροχή του ιατρικού του έργου εντός της κλινικής, όσο και εκτός αυτής, εφόσον πρόκειται για ιατρικές οδηγίες συναφείς και αμέσως συνεχόμενες με επέμβαση ή θεραπεία που προηγήθηκαν στο χώρο της κλινικής, δηλαδή η ευθύνη από την πρόσκτηση καλύπτει και το απόλυτα αναγκαίο στάδιο της αποθεραπείας, όπως είναι και το μετεγχειρητικό στάδιο

χειρουργικής επέμβασης.⁹¹ Πρόκειται για γνήσια αντικειμενική ευθύνη, δικαιολογητικό λόγο της οποίας αποτελεί το γεγονός ότι ο προστήσας ωφελείται από τις υπηρεσίες του προστηθέντος, διευρύνοντας το πεδίο της επιχειρηματικής του δραστηριότητας, και ως εκ τούτου είναι εύλογο να φέρει την ευθύνη για τους κινδύνους που προκύπτουν από τη δραστηριότητα του προστηθέντος.

4.2.8. Περαιτέρω, επιπλέον της αντικειμενικής ευθύνης του προστήσαντος, συνευθύνεται -με υποκειμενική ευθύνη- εις ολόκληρο και ο υπαίτιος ιατρός (προσθηθείς) με βάση την γενική από αδικοπραξία ή ειδική ευθύνη (και αναγωγικά έναντι του προστήσαντος) κατά τους όρους των αρ. 914, 926, 927, 932, 487, 488 ΑΚ, καθώς και αρ. 8 ν. 2251/1994.

4.2.9. Η αστική ευθύνη των ιατρών που παρέχουν υπηρεσίες ως δημόσιοι υπάλληλοι στο Κράτος (ΕΣΥ), νπδδ, ΟΤΑ και υπαίτια και παράνομα έπραξαν ή παρέλειψαν κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, προβλέπεται από τις διατάξεις αρ. 105, 106 ΕισΝΑΚ αρ. 24 ν 3663/2008 και αρ. 38 ΥΚ/1951/2007 ν. 3528/2007 (αντικειμενική ευθύνη Δημοσίου). Επισημαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ιατρικών σφαλμάτων λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο νοσηλείας εντός των δημοσίων νοσηλευτικών ιδρυμάτων. Σύμφωνα με έρευνα του τμήματος Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς⁹², το 64,86% των ιατρικών σφαλμάτων έλαβαν χώρα στο πλαίσιο νοσηλείας σε δημόσια νοσοκομεία και μόνο το 20,08% στο πλαίσιο νοσηλείας σε ιδιωτικές κλινικές και ιατρικά κέντρα. Ειδικότερα δεν επιτρέπεται απευθείας αγωγή του ζημιωθέντος τρίτου κατά του υπαιτίου δημοσίου υπαλλήλου-ιατρού αλλά μόνο κατά του δημοσίου αρ. 38 ν. 3528/2007 ΥΚ (αντικειμενική ευθύνη Δημοσίου). Το Ελεγκτικό Συνέδριο στρέφεται αναγωγικά (αρ. 927, 487, 488 ΑΚ, 98παρ1 ζ Σ, αρ. 38 ν. 3528/2007 ΥΚ) κατά του υπαιτίου δημοσίου υπαλλήλου-ιατρού σε περίπτωση ζημίας από δόλο ή βαριά αμέλεια (μόνο), εντός πενταετίας, καταλογίζοντας όλο το ποσό (υποχρεωτικά σε περίπτωση ζημίας από δόλο ή μέρος αυτού (δυνητικά σε περίπτωση ζημίας από

---

⁹¹ ΑΠ 1227/2007 ΝΟΜΟΣ (απόφαση σημαντική στην εξέλιξη του δικαίου της ιατρικής ευθύνης, παρατ. Φουνταδάκη σε ΠΠρΛαρ. 191/2012, ΕφΑΔ 8-9/2012), ΑΠ 427/2015, ΑΠ 181/2011 ΝΟΜΟΣ, ΜΠΘεσσ 2839/2008 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσσ. 1725/2003 ΝΟΜΟΣ., ΠΠΘεσσ 33096/2007 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΛαρ. 191/2012 παρατ. Φουνταδάκη ΕφΑΔ 8-9/2012, ΠΠρΑθ 453/2015, ΕφΛαρ 73/2010, ΣτΕ 1018/2008, ΣτΕ 1221/2002, 2818/2005, ΔΠρΑθ 12979/2004 ΝΟΜΟΣ.

⁹² Των ερευνητών καθηγητών του πανεπιστημίου Πειραιώς *Πολλάλη Ιωάννη, Βοζίκη Αθανασίου, Ρήγα Μαρίνας, με τίτλο: «Ποιοτικά Χαρακτηριστικά των Ιατρικών Σφαλμάτων: Ερευνητικά ευρήματα από την Ελλάδα», έρευνα του τμήματος Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιά, δημοσιευμένη στον 11^ο Τόμο, 4^ο Τεύχος Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου 2012 του επιστημονικού περιοδικού «Το Βήμα του Ασκληπιού», που βρίσκεται και σε ηλεκτρονική μορφή (www.vima-asklipiou.gr).*

βαριά αμέλεια)⁹³. Επίσης προβλέπονται και πειθαρχικές ποινές κατά των δημοσίων υπαλλήλων-ιατρών.

4.2.10. Ιατρική αμέλεια ως προϋπόθεση του ιατρικού σφάλματος και ευθύνης

Η ιατρική αμέλεια ως γενεσιουργός του ιατρικού σφάλματος και περαιτέρω της ευθύνης σύμφωνα με αρ. 8 ν. 2251/94, υπό την έννοια της «διπλής ενέργειας» (υπαιτιότητα και παρανομία) μπορεί να εμφανίζεται υπό τις εξής μορφές:

α) είτε ως εσφαλμένη διάγνωση ή μη διάγνωση μιας νόσου που οφείλεται στη μη συμμόρφωση προς τους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης και έχει ως συνέπεια τη μη αντίληψη και μη κοινοποίηση του κινδύνου που απειλεί το έννομο αγαθό της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας και υγείας (ως επί το πλείστον η ορθή διάγνωση προϋποθέτει τη λήψη του ιστορικού του ασθενούς, εξέταση του ασθενούς, εργαστηριακές εξετάσεις, ακτινογραφίες και συμβουλή άλλων ιατρών),

β) είτε ως εσφαλμένη ή πλημμελής εκτέλεση ή θεραπευτική αγωγή (φαρμακευτική, διαιτητική, εγχειρητική ή μετεγχειρητική), διαδικασία δηλαδή που αποσκοπεί στην ίαση του ασθενούς κατά τρόπο που παρακάμπτει τους κοινώς αναγνωρισμένους κανόνες της ιατρικής επιστήμης (π.χ. μετάγγιση αίματος χωρίς έλεγχο της συμβατότητας των ομάδων αίματος, εγκατάλειψη εργαλείων ή άλλων αντικειμένων στο σώμα του ασθενούς μετά την εγχείρηση, λανθασμένη αφαίρεση οργάνου, μη έγκαιρη επέμβαση, χορήγηση υπερβολικής δόσης φαρμάκου), δηλαδή συγκεκριμένα η αμέλεια του ιατρού μπορεί να θεμελιωθεί σε σφάλμα περί την εκτέλεση ή την επιλογή της θεραπείας, λόγω της οποίας και επέρχεται κακό στον ασθενή, είτε αυτό οφείλεται σε άγνοια της προσήκουσας για την περίπτωση θεραπείας ή ενέργειας, είτε γιατί επέλεξε μέθοδο και θεραπεία, η οποία, κατά τις γενικά κρατούσες αρχές της ιατρικής επιστήμης, ήταν για την περίπτωση εσφαλμένη,

γ) είτε ως μη παραπομπή του ασθενούς σε ειδικό θάλαμο και την ανάληψη της διεξαγωγής ενός

---

⁹³ ΣτΕ 717/2018, ΑΠ 9/2009 ΝΟΜΟΣ. Η αστική ευθύνη του Δημοσίου ,ΟΤΑ, νπδδ, προβλέπεται από τις διατάξεις αρ. 105, 106 ΕισΝΑΚ αρ. 24 ν 3663/2008 και αρ. 38 ΥΚ/1951/2007 ν. 3528/2007 (αντικειμενική ευθύνη Δημοσίου) . Δεν επιτρέπεται απευθείας αγωγή κατά του δημοσίου υπαλλήλου. Το Ελεγκτικό Συνέδριο στρέφεται αναγωγικά κατά του υπαιτίου δημοσίου υπαλλήλου για βλάβη που προκάλεσε από δόλο ή βαριά αμέλεια αρ. 98παρ1 ζ Σ. Αρμοδιότητα αγωγών, διοικητικά δικαστήρια και Ελεγκτικό Συνέδριο. Πρ. Παυλόπουλος «Η αστική ευθύνη του Δημοσίου» εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1982. Κ.Φουντεδάκη, σε Ε.Αλεξανδρίδου (επιμ.) Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018 σ. 559.

διαγνωστικού ή θεραπευτικού εγχειρήματος, χωρίς να υπάρχουν οι απαραίτητες ειδικές γνώσεις και ικανότητες ή τα κατάλληλα διαγνωστικά μέσα και

δ), είτε ως μη εκπλήρωση καθήκοντος ιατρικής μέριμνας και επιμέλειας , όπως η παραχώρηση της εκτέλεσης της ιατρικής υπηρεσίας σε αναρμόδιο , σε μη εξειδικευμένο (ανειδίκευτο).

4.2.11. Το ιατρικό απόρρητο σε σχέση με ουσιαστικές και δικονομικές συνέπειες

4.2.11.1. Η παράβαση του ιατρικού απορρήτου αποτελεί επίσης γενεσιουργό αιτία παράνομης συμπεριφοράς και περαιτέρω της αδικοπρακτικής ευθύνης του ιατρού . Σύμφωνα με αρ. 13 ΚΙΔ για το ιατρικό απόρρητο ισχύουν τα ακόλουθα:

1.Ο ιατρός οφείλει να τηρεί αυστηρά απόλυτη εχεμύθεια για οποιοδήποτε στοιχείο υποπίπτει στην αντίληψή του ή του αποκαλύπτει ο ασθενής ή τρίτοι, στο πλαίσιο της άσκησης των καθηκόντων του, και το οποίο αφορά στον ασθενή ή τους οικείους του.

2.Για την αυστηρή και αποτελεσματική τήρηση του ιατρικού απορρήτου, ο ιατρός οφείλει:

α) να ασκεί την αναγκαία εποπτεία στους βοηθούς, στους συνεργάτες ή στα άλλα

πρόσωπα που συμπράττουν ή συμμετέχουν ή τον στηρίζουν με οποιονδήποτε τρόπο κατά την άσκηση του λειτουργήματός του και

β) να λαμβάνει κάθε μέτρο διαφύλαξης του απορρήτου και για το χρόνο μετά τη

με οποιονδήποτε τρόπο παύση ή λήξη άσκησης του λειτουργήματός του.

3.Η άρση του ιατρικού απορρήτου επιτρέπεται όταν:

α) Ο ιατρός αποβλέπει στην εκπλήρωση νομικού καθήκοντος. Νομικό καθήκον συντρέχει, όταν η αποκάλυψη επιβάλλεται από ειδικό νόμο, όπως στις περιπτώσεις γέννησης, θανάτου, μολυσματικών νόσων και άλλες, ή από γενικό νόμο, όπως στην υποχρέωση έγκαιρης αναγγελίας στην αρχή, όταν ο ιατρός μαθαίνει με τρόπο αξιόπιστο ότι μελετάται κακούργημα ή ότι άρχισε ήδη η εκτέλεσή του και, μάλιστα, σε χρόνο τέτοιο, ώστε να μπορεί ακόμα να προληφθεί η τέλεση ή το αποτέλεσμα του.

β) Ο ιατρός αποβλέπει στη διαφύλαξη έννομου ή άλλου δικαιολογημένου, ουσιώδους δημοσίου συμφέροντος ή συμφέροντος του ίδιου του ιατρού ή κάποιου άλλου, το οποίο δεν μπορεί να διαφυλαχθεί διαφορετικά.

γ) Όταν συντρέχει κατάσταση ανάγκης ή άμυνας.

4. Η υποχρέωση τήρησης ιατρικού απορρήτου αίρεται, εάν συναινεί σε αυτό εκείνος στον οποίο αφορά, εκτός εάν η σχετική δήλωσή του δεν είναι έγκυρη, όπως στην περίπτωση, που αυτή είναι προϊόν πλάνης, απάτης, απειλής, σωματικής ή ψυχολογικής βίας, ή εάν η άρση του απορρήτου συνιστά προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

5. Οι ιατροί που ασκούν δημόσια υπηρεσία ελέγχου, επιθεώρησης ή πραγματογνωμοσύνης απαλλάσσονται από την υποχρέωση τήρησης του ιατρικού απορρήτου μόνο έναντι των εντολέων τους και μόνο ως προς το αντικείμενο της εντολής και τους λοιπούς όρους χορήγησής της.

6. Η υποχρέωση τήρησης και διαφύλαξης του ιατρικού απορρήτου δεν παύει να ισχύει με το θάνατο του ασθενή.

4.2.11.2. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 400 ΚΠολΔ, ως ισχύει, *«Δεν εξετάζονται, όταν κληθούν ως μάρτυρες, 1) οι κληρικοί, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, γιατροί, φαρμακοποιοί, νοσοκόμοι μαιέες, οι βοηθοί τους, καθώς και οι σύμβουλοι των διαδίκων, για τα πραγματικά γεγονότα που τους εμπιστεύτηκαν ή που διαπίστωσαν κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους για τα οποία έχουν καθήκον εχεμύθειας, εκτός αν το επιτρέψει εκείνος που τους τα εμπιστεύθηκε και εκείνος τον οποίο αφορά το απόρρητο. Το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του τις μαρτυρίες ιατρών μαρτύρων για γεγονότα που διαπίστωσαν κατά την άσκηση του επαγγέλματός τους για τα οποία έχουν καθήκον εχεμύθειας, και χωρίς την άδεια του ασθενούς ή των οικείων του ασθενούς που απεβίωσε, διότι με την κατάθεση της αγωγής δημοσιοποίησαν οι ίδιοι τα δεδομένα την προστασία των οποίων επικαλούνται»*⁹⁴. *«Επίσης το ιατρικό απόρρητο ισχύει και μετά το θάνατο του ασθενούς. Η προστασία του ιατρικού απορρήτου δεν είναι απόλυτη, αλλά υποχωρεί όταν συντρέχουν λόγοι υπέρτερου δημοσίου ή ατομικού συμφέροντος. Νόμιμα ο ιατρός προσκομίζει στο Δικαστήριο στοιχεία του ιατρικού φακέλου του ασθενούς ασκώντας το δικαίωμα δικαστικής προστασίας που του παρέχει το άρθρο 20 του Συντάγματος και χωρίς άδεια των συγγενών του. Το ίδιο και έγγραφα από ιατρικό φάκελο τρίτου νοσηλευτικού ιδρύματος»*⁹⁵.

---

⁹⁴ ΕφΘεσς 5413/2018 ΝΟΜΟΣ

⁹⁵ Σχετικά και αρ. 371 ΠΚ, αρ. 212 ΚΠΔ.

4.3. Η αστική ευθύνη πιστωτικών ιδρυμάτων (ΤΡΑΠΕΖΕΣ), ΑΕΠΕΥ

4.3.1. Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (ομολογίες υψηλού κινδύνου)

Η ύπαρξη και ο ρόλος των πιστωτικών ιδρυμάτων (τραπεζών) στην σημερινή οικονομία είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο. Οι τράπεζες παρέχουν σήμερα τις παραδοσιακές τραπεζικές υπηρεσίες λιανικής (εμπορικές τράπεζες) επιπλέον όμως έχουν επεκταθεί σε επενδυτικές υπηρεσίες είτε διαμεσολαβούσες σε προϊόντα τρίτων είτε παρέχοντας δικά τους (επενδυτικές τράπεζες). Στις σχέσεις των τραπεζών με τους πελάτες (καταναλωτές, φυσικά πρόσωπα⁹⁶) παρατηρούνται εκ μέρους των τραπεζών καταχρηστικές συμπεριφορές σε βάρος των καταναλωτών που δημιουργούνται κυρίως εξαιτίας της ανισότητας των συμβαλλομένων μερών, της «ασύμμετρης πληροφόρησης» και του «ηθικού κινδύνου (moral hazard)». Αποτέλεσμα των αιτιών αυτών είναι η πρόκληση ζημιών στους καταναλωτές και μάλιστα δυσανάλογης βαρύτητας, αν υπολογίσουμε ότι πρόκειται συνήθως για αδύναμους οικονομικά καταθέτες (επενδυτές) που επισημαίνεται ότι αποφάσισαν και τελικά διαψεύστηκαν με βάση την προσδοκώμενη ασφάλεια που παρείχε η εικόνα των τραπεζών και όχι την ικανότητα γνώσεων δεδομένης της πολυπλοκότητας των επενδυτικών προϊόντων.

Πέραν από τη συρροή των νομίμων βάσεων για ενδοσυμβατική (713 επ, 650επ ΑΚ) και εξωσυμβατική ευθύνη (914,919,932 ΑΚ), ο νομοθέτης χορήγησε στον καταναλωτή μια επιπλέον νομική βάση που πλεονεκτεί σε σύγκριση με τις προηγούμενες στα θέματα απόδειξης (νόθος αντικειμενική). Η εφαρμογή του αρ. 8 ν. 2251/1994 στους παρέχοντες τραπεζικές και επενδυτικές υπηρεσίες έχει επικρατήσει όπως αποδεικνύεται από τις δικαστικές αποφάσεις που ενδεικτικά παρατίθενται⁹⁷.

---

⁹⁶ Ωστόσο είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι, πλέον, σύμφωνα με την παρ. 9 αρ. 2 του ν.2251/94 ο.τ, η ισχύς των παρ. 1 έως 8 (προστασία καταναλωτή εν ευρεία εννοία από καταχρηστικούς όρους ΓΟΣ) επεκτείνεται και στις συμβάσεις, εφόσον σωρευτικά, οι όροι αυτών δεν υπήρξαν αποτέλεσμα ατομικής διαπραγμάτευσης, ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή αποτελεί τον τελικό αποδέκτη των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών και εμπίπτει στην κατηγορία της πολύ μικρής επιχείρησης (νπ), σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα. Σ' αυτά προβλέπεται ότι πολύ μικρές επιχειρήσεις είναι οι ΑΕ, οι ΕΠΕ, οι ΙΚΕ, οι ΟΕ και ΕΕ, οι ατομικές επιχειρήσεις καθώς και οι φορείς του δημοσίου τομέα που πληρούν δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα κριτήρια: α) σύνολο ενεργητικού έως 350.000 ευρώ, β) καθαρό ύψος κύκλου εργασιών έως 700.000 ευρώ, γ) μέσος όρος απασχολούμενων έως 10 άτομα. Τριανταφυλλάκης Γ. Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, ΝΒ, 2018, σελ. 156, υποσημ. 422.

⁹⁷ Τριανταφυλλάκης Γ. Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, ΝΒ, 2018, σελ. 167, υποσημ.461.

Ειδικότερα, από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 713 και 714 ΑΚ προκύπτει ότι ο εντολοδόχος οφείλει να διεξάγει την ανατεθείσα σ' αυτόν υπόθεση, να πράξει δηλαδή για λογαριασμό του εντολέα του κάθε τι που υποσχέθηκε και επιβάλλει η φύση της υπόθεσης, ευθυνόμενος έναντι του εντολέα για κάθε πταίσμα. Έτσι, σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της σύμβασης ή πλημμελούς εκπλήρωσης ή παράβασης των νομίμων υποχρεώσεων αξιώνεται, όχι ο μειωμένος βαθμός επιμέλειας των λοιπών χαριστικών συμβάσεων (δόλος ή βαριά αμέλεια), αλλά, λόγω του εμπιστευτικού χαρακτήρα της εντολής, η αυξημένη επιμέλεια κοινού οφειλέτη και υποχρεούται ο εντολοδόχος να ανορθώσει την οφειλόμενη σε πταίσμα του θετική ή αποθετική ζημία του εντολέα, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 297, 298, 330 και 335 ΑΚ. Η σύμβαση εντολής μπορεί να συναφθεί και σιωπηρώς (ΑΚ 158, 713), λόγω δε του προσωπικού και εμπιστευτικού χαρακτήρα της, ο εντολοδόχος μπορεί να αναλάβει τη διεξαγωγή της υπόθεσης του εντολέα, είτε ύστερα από παράκληση του, είτε ακόμη και από δική του πρωτοβουλία, εφόσον ο εντολέας γνωρίζει τούτο και δεν αντιλέγει. Περαιτέρω, από τις διατάξεις των άρθρων 298, 330 και 914 επ ΑΚ προκύπτει ότι η πρόκληση βλάβης στην περιουσία ορισμένου προσώπου, η οποία συνδέεται προς τις παρεχόμενες από την τράπεζα επενδυτικές υπηρεσίες, συνιστά όρο θεμελίωσης της αστικής ευθύνης της τελευταίας σε καταβολή αποζημίωση λόγω αδικοπραξίας, εφόσον επιπλέον υφίστανται και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις υπαγωγής της συγκεκριμένης βιοτικής σχέσης, στους κανόνες των ως άνω διατάξεων.

Οι προϋποθέσεις θεμελίωσης της ανωτέρω μορφής ευθύνης απαιτούν την ύπαρξη σχέσης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των παρεχομένων υπηρεσιών με το επελθόν ζημιόγono αποτέλεσμα, καθώς και υπαίτια εκδήλωση παράνομης συμπεριφοράς, μέσω της οποίας εκ μέρους της τράπεζας, που παρέχει τις υπηρεσίες, παραβιάζονται οι συναλλακτικές της υποχρεώσεις, όπως το ειδικότερο περιεχόμενο αυτών στην συγκεκριμένη περίπτωση, προσδιορίζεται σύμφωνα με τους κανόνες των άρθρων 281, 288 ΑΚ. Ειδικότερη μορφή παραβίαση των κανόνων αυτών αποτελεί η εκ μέρους της τράπεζας παράλειψη εκπληρώσεως των υποχρεώσεων εκτίμησης των συμφερόντων του πελάτη, διαφώτισης, παροχής συμβουλευτικής καθοδήγησης και προειδοποίησης αυτού. Υπό την έννοια αυτή οι συγκεκριμένες συναλλακτικές υποχρεώσεις παραβιάζονται, μεταξύ άλλων, και στις περιπτώσεις που παραλείπεται η παροχή όσων πληροφοριών είναι απαραίτητες στον συγκεκριμένο αποδέκτη των επενδυτικών υπηρεσιών, προκειμένου αυτός να είναι σε θέση να αντιληφθεί την μορφή της προτεινόμενης σε αυτόν τοποθέτησης, των κεφαλαίων του και κυρίως να κατανοήσει όσους κινδύνους συνδέονται με την, ζημιόγono για τον ίδιο εξέλιξη αυτής, ώστε, έχοντας ενημερωθεί σχετικώς, ακολούθως να αξιολογήσει ο ίδιος τις επιβλαβείς συνέπειες της συγκεκριμένης επενδυτικής επιλογής και ο ίδιος επίσης να αποφασίσει εάν θα την επιχειρήσει, παρέχοντας την σχετική εντολή στην αντισυμβαλλομένη αυτού τράπεζα,

«Οι ως άνω προϋποθέσεις, στις οποίες θεμελιώνεται αστική ευθύνη σε αποζημίωση λόγω

αδικοπραξίας, δεν διαφέρουν από εκείνες, η συνδρομή των οποίων επάγεται την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 8 Ν 2251/1994, που, μεταξύ άλλων, ρυθμίζει και τις περιπτώσεις ευθύνης λόγω παροχής τραπεζικών επενδυτικών υπηρεσιών, εφόσον ο αντισυμβαλλόμενος της τράπεζας χαρακτηρίζεται ως καταναλωτής, σύμφωνα με τη ρύθμιση του άρθρου 1 παρ 3 Ν 2251/1994, όπως δεν αμφισβητείται ότι συμβαίνει, με το πρόσωπο που μετέχει στην συγκεκριμένη σχέση ως αποδέκτης των υπηρεσιών, χωρίς να διαθέτει οποιουδήποτε είδους εξειδίκευση, επιχειρώντας να καλύψει προεχόντως ανάγκες ασφαλούς τοποθέτησης του κεφαλαίου του»⁹⁸. Η διάταξη του άρθρου 8 ν. 2251/1994 περιέχει ειδικότερο κανόνα, ο οποίος εντασσόμενος στο γενικότερο σύστημα θεμελίωσης αστικής ευθύνης διαμορφώνει την ενοχή που καταλαμβάνεται από αυτόν κατά τρόπο, ώστε κύριο χαρακτηριστικό της να είναι η απομάκρυνση από την αρχή της υποκειμενικής ευθύνης μέσω της αντιστροφής του σχετικού βάρους απόδειξης. Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 4 ν. 2251/1994, όπως ισχύει, η αντιστροφή αυτή του αποδεικτικού βάρους επεκτείνεται αναγκαίως και στο μέγεθος της παρανομίας, διότι παραλλήλως των εννοιολογικών διακρίσεων μεταξύ αυτής και του πταίσματος, που δεν αμφισβητούνται και εξακολουθούν να υφίστανται, η προσέγγιση των σχετικών όρων θεμελίωσης της ευθύνης από την οπτική της αμέλειας επιδρά στη συγκρότηση του περιεχομένου της τελευταίας, κατά τρόπο ώστε, μέσω της χρήσης της συγκεκριμένης έννοιας, να αποτυπώνεται και η εκδήλωση μιας μορφής παράνομης συμπεριφοράς. Εξαιτίας της διαλαμβανόμενης στον προαναφερόμενο κανόνα κατανομής του βάρους απόδειξης, στην περίπτωση που η ευθύνη του υπόχρεου αποζημίωσης θεμελιώνεται στη συγκεκριμένη ρύθμιση, ο δικαιούχος επιβάλλεται να αποδεικνύει τη ζημία, την παροχή των υπηρεσιών προς τον ίδιο και τον υφιστάμενο μεταξύ τους αιτιώδη σύνδεσμο, ενώ ο οφειλέτης την εκ μέρους του έλλειψη εκδήλωσης παράνομης και υπαίτιας συμπεριφοράς, την έλλειψη συνδρομής αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της τελευταίας και της ζημίας ή την εμφάνιση κάποιου λόγου άρσης ή μείωσης της ευθύνης του. "

«Ο πρώτος πόλος στον οποίο οφείλει να προσαρμόζεται η διαδικασία της επενδυτικής συμβουλής είναι οι αρχές του Κώδικα Δεοντολογίας των ΑΕΠΕΥ (οι αρχές αυτές σχετίζονται με την ευθύνη και αφορούν το ερευνώμενο θέμα ευθύνης αρ. 8 ν. 2251/94) που κινώθηκε με την υπ αριθ. 12263/β.500/11-4-1997 απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 7 παρ. 1 του ν. 2896/1996 (τα άρθρα 1-31 του οποίου καταργήθηκαν από 1-11-2007 με το άρθρο 85 Ν. 3606/2007 ο.τ με Ν. 3756/2009, Ν. 4514/2018) και τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες MifID-I, MifID-II , ορίσθηκαν τα ακόλουθα: α) οι εταιρείες και τα καλυπτόμενα πρόσωπα θα λαμβάνουν κάθε ενδεικνυόμενο μέτρο και θα ενεργούν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους έτσι

---

⁹⁸ Καρακώστας, Οι γενικοί όροι των τραπεζικών συναλλαγών, εκδ. 2001, σελ. 28-35, ιδίου: Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής ΧρΙΔ 2003 σελ 97 επ., Αυγητίδης: Ο αποδέκτης των επενδυτικών υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΕπισκΕΔ 2001 σελ.286, Εφαθ 787/2013 ΔΕΕ 2014 σελ.251.

ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντα των πελατών τους και να διασφαλίζεται η εύρυθμη λειτουργία της αγοράς , β) οι εταιρείες που κατά το νόμο παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες και τα απασχολούμενα από αυτές φυσικά και νομικά πρόσωπα οφείλουν να ενημερώνονται σχετικά με την οικονομική κατάσταση, τους στόχους και την εμπειρία των πελατών τους στον τομέα των επενδύσεων ούτως ώστε να παρέχουν τις κατάλληλες επενδυτικές συμβουλές, γ) οι εταιρείες και τα απασχολούμενα από αυτές φυσικά και νομικά πρόσωπα θα γνωστοποιούν στους πελάτες τους όλες τις απαραίτητες και χρήσιμες πληροφορίες στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων τους με αυτούς, δ) οι εταιρείες και τα απασχολούμενα από αυτές φυσικά και νομικά πρόσωπα, οφείλουν να λειτουργούν μέσα στα πλαίσια της νομοθεσίας που ρυθμίζει την άσκηση των δραστηριοτήτων τους, έτσι ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντα των πελατών τους και να εξασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία της αγοράς. Σύμφωνα με τις διατάξεις του ως άνω Κανονισμού Δεοντολογίας των Εταιριών Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (ΚΔΕΠΕΥ), ο οποίος τύγγανε εφαρμοστέος κατά τον χρόνο συνολόγησης της σύμβασης, κύρια υποχρέωση της τράπεζας, κατά την παροχή επενδυτικών συμβουλών, είναι, (εκτός όσων προεκτέθηκαν), κατ' αρχήν, η παροχή ορθών και πλήρων συμβουλών. Η ενημέρωση του καταναλωτή θα πρέπει να γίνεται με τρόπο εύλογα κατανοητό και με τη μέγιστη δυνατή σαφήνεια, πράγμα που σημαίνει ότι η τράπεζα οφείλει να λαμβάνει υπόψη της, την οικονομική κατάσταση, τους στόχους, τη μόρφωση, τις γνώσεις και την εμπειρία του επενδυτή για το αντικείμενο της επένδυσης (άρθρο 8 ΚΔΕΠΕΥ). Επίσης, οι συμβουλές θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες τόσο στο πρόσωπο του πελάτη όσο και στο αντικείμενο της επένδυσης (άρθρο 6.1 ΚΔΕΠΕΥ). Σύμφωνα με την αρχή της καταλληλότητας η τράπεζα οφείλει να παρέχει προσαρμοσμένες στο πρόσωπο του πελάτη (κατάλληλες) συμβουλές. Η έκταση του καθήκοντος παροχής συμβουλών συμπροσδιορίζεται και από τα προσωπικά στοιχεία του πελάτη, ώστε θα πρέπει στο πλαίσιο της παροχής της συμβουλής να ληφθούν υπόψη το επίπεδο γνώσης, η ηλικία, το επάγγελμα, η οικογενειακή, οικονομική και περιουσιακή κατάσταση, η επενδυτική του εμπειρία, ο επενδυτικός στόχος και η προθυμία διακινδύνευση (άρθρο 6.2 ΚΔΕΠΕΥ).

Ο δεύτερος πόλος στον οποίο οφείλει να προσαρμόζεται η διαδικασία της επενδυτικής συμβουλής είναι το αντικείμενο της επένδυσης. Εδώ εντάσσονται πληροφορίες που αφορούν γενικά την αγορά, πληροφορίες για το αντικείμενο της επένδυσης για την οικονομική κατάσταση και την φερεγγυότητα του εκδότη των προτεινόμενων τίτλων. Οι συμβουλές του παρέχοντος επενδυτικές υπηρεσίες θα πρέπει να είναι θεμελιωμένες σε επιμελή έρευνα. Η τράπεζα και κάθε ΑΕΠΕΥ οφείλει να προμηθεύεται τις πλέον επίκαιρες πληροφορίες για την απόδοση, τη ρευστότητα και την ασφάλεια της προτεινόμενης επένδυσης. Ιδιαίτερα αυξημένο είναι το καθήκον της τράπεζας ή της ΑΕΠΕΥ για έρευνα ή ενημέρωση στις περιπτώσεις ιδιαίτερα επικίνδυνων ή πολύπλοκων επενδύσεων. Αυτό δεν σημαίνει ότι η τράπεζα πρέπει να αποτρέψει τον επενδυτή από μία επικίνδυνη, επένδυση αλλά οφείλει να καταστήσει σε αυτόν συνειδητό τον κίνδυνο στον οποίο εκτίθεται. Στόχος, των εν λόγω υποχρεώσεων που βαραίνουν τις τράπεζες ή τις ΑΕΠΕΥ δεν είναι η επιτυχία της επένδυσης, αλλά η εκ μέρους τους καταβολή κάθε

δυνατής επιμέλειας για την εκπλήρωση της υποχρέωσης ενημέρωσης, διαφώτισης, έρευνας και παροχής κατάλληλης συμβουλής. Με βάση, λοιπόν, τις διατάξεις του εν λόγω νόμου, δημιουργούνται ενδεικτικά, ζητήματα ευθύνης μιας τράπεζας, αν δεν εφιστά εγγράφως την προσοχή του επενδυτή στους κινδύνους συγκεκριμένων επενδυτικών επιλογών του, αν δεν πραγματοποιεί με την κατάλληλη υποστήριξη των εξειδικευμένων συμβούλων της τεχνική ανάλυση της μελλοντικής κίνησης των κινητών αξιών που περιλαμβάνει στο προτεινόμενο επενδυτικό πρόγραμμα, αν δεν ενημερώνει με απολύτως σαφή τρόπο τον επενδυτή ως προς τις αποδόσεις των προτεινόμενων για επένδυση τίτλων (άρθρο 6 ΚΔΕΠΕΥ). Η παράβαση των προβλεπόμενων στις διατάξεις του εν λόγω Κανονισμού Δεοντολογίας ΑΕΠΕΥ συνιστά παρανομία υπό την έννοια της διάταξης του άρθρου 914 ΑΚ καθώς και αρ. 8 ν. 2251/94. Εφόσον η εν λόγω παρανομία, διαπραχθείσα με υπαιτιότητα, επιφέρει αιτιωδώς ζημία στον επενδυτή, υποχρεώνει την παρανομούσα τράπεζα σε αποζημίωση»⁹⁹.

4.3.2. Νομολογιακό παράδειγμα: Perpetual bonds (υβριδικά ομόλογα). Συμβάσεις αγοράς Μετατρέψιμων Αξιόγραφων Ενισχυμένου Κεφαλαίου (Μ.Α.Ε.Κ.). Bail in. ΕΟ 2004/39/ΕΚ MiFID. ΟΕΔ.

Σύμφωνα με το ιστορικό¹⁰⁰, «τράπεζα η οποία εδρεύει στην Κύπρο και ήταν εγκατεστημένη στην Ελλάδα, όπου διατηρούσε υποκαταστήματα έως το έτος 2013, καταδικάστηκε σε αποζημίωση καταναλωτών (μικροεπενδυτών- καταθετών) σύμφωνα με αρ. 8 ν. 2251/94. Η τράπεζα συναλλάχθηκε με ιδιώτες μικροεπενδυτές και καταθέτες οι οποίοι επεδίωκαν την ασφαλή τοποθέτηση των χρημάτων τους, τα οποία και αποτελούσαν προϊόν αποταμίευσης, όσοι δε εξ αυτών επένδυναν και σε μετοχές, το έκαναν σε μικρό βαθμό και με περιορισμένο αριθμό, ήτοι ήταν μικροεπενδυτές. Ουδείς εξ αυτών ήταν επαγγελματίας πελάτης διαθέτων την αναγκαία πείρα και γνώση, ώστε να είναι σε θέση να κατανοεί τους κινδύνους που ενέχουν οι επενδυτικές υπηρεσίες και τα χρηματοπιστωτικά μέσα. Τον Μάιο του έτους 2011, η τράπεζα εξέδωσε ένα νέο επενδυτικό προϊόν, υπό την ονομασία «Μετατρέψιμα Αξιόγραφα Ενισχυμένου Κεφαλαίου (Μ.Α.Ε.Κ.)». Τα εκδοθέντα ΜΑΕΚ αποτελούσαν άυλες ομολογίες της εναγόμενης τραπεζικής εταιρείας στο άρτιο, διαπραγματεύσιμες στο Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου και στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, ονομαστικής αξίας 1,00 ευρώ εκάστης, είχαν σταθερό επιτόκιο 6,5 % ετησίως για τις πρώτες 10 περιόδους τόκων και δη μέχρι τις 30-6-2016, το οποίο για τον επόμενον χρόνο μετατρέπονταν σε κυμαινόμενο, ίσο με το εκάστοτε euribor 6 μηνών που θα ίσχυε στην

---

⁹⁹ ΑΠ 1738/2013 ΤΝΠ ΔΣΑ.

¹⁰⁰ ΕφαΘ 2365/2018 ΝΟΜΟΣ, Σ. Ψυχομάνης ΔΕΕ 2018 σελ. 21 (Μ.Α.Ε.Κ.).

αρχή κάθε περιόδου τόκου, πλέον 3 %. Επιπρόσθετα το εν λόγω προϊόν, σύμφωνα με τους περιληπτικούς όρους έκδοσης του, όπως διαλαμβάνονται στο από 5-4-2011 Ενημερωτικό Δελτίο που εξέδωσε η τράπεζα, αφορούσε σε αξίες αόριστης διάρκειας και δη χωρίς ημερομηνία λήξης, ελάσσοнос προτεραιότητας προς τις αξιώσεις πιστωτών της τράπεζας, μεταξύ των οποίων και των καταθετών και ίσης προτεραιότητας προς τις αξιώσεις των κατόχων μετατρέψιμων αξιόγραφων κεφαλαίου και αξιόγραφων κεφαλαίου, δυνάμενες κατ' επιλογή του κατόχου τους να μετατραπούν σε συνήθεις μετοχές της Τράπεζας κατά τις περιόδους μετατροπής στην καθορισθείσα τιμή μετατροπής, ενώ μπορούσαν κατ' επιλογή της τράπεζας να εξαγοραστούν στο σύνολό τους στην ονομαστική τους αξία μαζί με τους δεδουλευμένους τόκους στις 30-6-2016 ή σε οποιαδήποτε ημερομηνία πληρωμής τόκου που έπεται. Προέβλεπαν, επιπλέον, την προαιρετική, κατά την κρίση της Τράπεζας, επιλογή ακύρωσης πληρωμής τόκων, λαμβάνοντας υπόψη τη φερεγγυότητα και την οικονομική της κατάσταση και την υποχρεωτική ακύρωση πληρωμής τόκων σε περίπτωση που η τράπεζα δεν πληρούσε τις ελάχιστες απαιτήσεις φερεγγυότητας ως ορίζονται από την Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου. Ακόμη προέβλεπαν όρους υποχρεωτικής μετατροπής του προϊόντος σε συνήθεις μετοχές (Bail in), σε περίπτωση «γεγονότος έκτακτης ανάγκης κεφαλαίου» ή «γεγονότος βιωσιμότητας». Γεγονός έκτακτης ανάγκης κεφαλαίου εθεωρείτο ότι είχε επισυμβεί (i) όταν η τράπεζα δώσει σχετική ειδοποίηση είτε πριν από την ημερομηνία εφαρμογής του συστήματος κεφαλαιακής μέτρησης (Basel Capital accord) Βασιλείας III, όπου παρουσιάζονται κανονιστικά πρότυπα, που αφορούν την κεφαλαιακή επάρκεια και ρευστότητα των τραπεζών, ως αυτή θα υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου το ύψος των βασικών πρωτοβάθμιων κεφαλαίων της είναι χαμηλότερο του 5 % ή κατά ή μετά την ημερομηνία εφαρμογής της Βασιλείας III, το ύψος των κοινών πρωτοβαθμίων κεφαλαίων είναι χαμηλότερο από το ελάχιστο ποσοστό που θα καθοριστεί είτε (ii) όταν η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου καθορίσει ότι η τράπεζα βρίσκεται σε μη συμμόρφωση με τα απαιτούμενα κανονιστικά όρια του Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας ως καθορίζονται στους Σχετικούς Εφαρμοστέους Τραπεζικούς Κανονισμούς, ενώ γεγονός βιωσιμότητας ορίζεται (i) οποτεδήποτε η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου κρίνει ότι η υποχρεωτική μετατροπή των ΜΑΕΚ και άλλων αξιών, που με βάση τους όρους του δυνατόν να μετατραπούν σε συνήθεις μετοχές σε γεγονός βιωσιμότητας, είναι αναγκαία για βελτίωση της κεφαλαιακής επάρκειας της Τράπεζας και θα συμβάλει στη διατήρηση της φερεγγυότητας της ή (ii) η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου κρίνει ότι η τράπεζα θα χρειαστεί έκτακτη κρατική βοήθεια για τη διατήρηση της φερεγγυότητάς της ή την αποφυγή ενδεχομένου πτώχευσης της ή δεν είναι σε θέση να αποπληρώσει σημαντικό μέρος των υποχρεώσεων της ή σε άλλες παρόμοιες καταστάσεις. Επομένως, επί προαιρετικής ή υποχρεωτικής ακύρωσης της πληρωμής τόκων, η τραπεζική εταιρεία δεν θα προέβαινε στην καταβολή μερίσματος ή σε οποιαδήποτε άλλη πληρωμή σχετικά με τις συνήθεις μετοχές ή άλλες αξίες της που θα λογίζονταν ως πρωτοβάθμιο κεφάλαιο. Τα ως άνω προϊόντα, τα οποία ονομάστηκαν ομόλογα ατελεύτητης ή αόριστης διάρκειας (perpetual bonds), έχρηζαν ιδιαίτερης προσοχής ως προς

τον τρόπο, με τον οποίο θα προωθούνταν από την εναγομένη, ώστε να εξασφαλιζόνταν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Είναι γεγονός αποδεδειγμένο πλήρως ότι η τράπεζα παρά την τεταμένη -οικονομικά και πολιτικά- κατάσταση στην Ελλάδα, την συνεχή υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδος και των ομολόγων της από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης ήδη από τα τέλη του έτους 2009, παρά τις ανησυχίες των οίκων αξιολόγησης για τη μετάσταση της κρίσης και στις κυπριακές τράπεζες, που κατείχαν ομόλογα της Ελληνικού Δημοσίου (ΟΕΔ) και τις δημοσιευμένες δηλώσεις της τράπεζας στις οικονομικές καταστάσεις της του 2010 μέχρι και τον Ιούνιο του 2011 ότι είναι κεφαλαιακά επαρκής, με πολύ ισχυρό δείκτη *core tier 1*, άνω του 8%, επιδόθηκε σε μια επιθετική-κερδοσκοπική επιχειρηματική πολιτική σε σχέση με το επενδυτικό της χαρτοφυλάκιο και από τον Δεκέμβριο του 2009 μέχρι τον Απρίλιο του 2010 αύξησε την έκθεσή της σε ΟΕΔ (2,4 δις ευρώ), την στιγμή που τα ίδια κεφάλαιά της ήταν 2,5 δις ευρώ (συγκέντρωση πραγματικού κινδύνου σε ποσοστό 80% δίχως λήψη μέτρου μετριασμού του).

Λόγω αυτής ακριβώς της άκρως επιθετικής επενδυτικής στρατηγικής, υπέστη ζημία στα ίδια κεφάλαια από την απομείωση της αξίας των ΟΕΔ (2010) ύψους 529.513.000 ευρώ. Επειδή όμως η λογιστική αναγνώριση- αποτύπωση της ζημίας αυτής θα είχε ευθεία επίπτωση στην κεφαλαιακή της επάρκεια και στον δείκτη *core tier 1*, αφενός δεν αποτύπωσε λογιστικά τις οικονομικές της καταστάσεις τη ζημία αυτή (προέβη σε επαναταξινόμηση του χαρτοφυλακίου της χωρίς τις απαιτούμενες προϋποθέσεις), παραπλανώντας τους καταναλωτές, μέσω των υπαλλήλων των καταστημάτων της στην Ελλάδα ως προς τις προοπτικές και την πραγματική της αξία, την πραγματική της οικονομική κατάσταση και φερεγγυότητα, αφετέρου σχεδίασε και προώθησε, μέσω των ως άνω υπαλλήλων της τα ΜΑΕΚ, τα οποία πέραν των λοιπών δυσμενών όρων, περιείχαν και ρήτρες υποχρεωτικής μετατροπής σε μετοχές και υποχρεωτικής αναστολής τόκων, που της παρείχαν ιδιαίτερες αυξημένες εξουσίες δηλαδή να καθορίζει μονομερώς τις συνθήκες εκείνες που θα οδηγούσαν είτε σε ακύρωση πληρωμής των συμφωνηθέντων τόκων είτε σε μετατροπή των προϊόντων σε συνήθεις μετοχές. Γνώριζε δε ότι το πολύπλοκο αυτό χρηματοοικονομικό προϊόν θα ήταν το «μαξιλάρι» που θα απορροφούσε τις ζημιές από τα ΟΕΔ, που είχαν ήδη πραγματοποιηθεί, αλλά δεν είχαν αποτυπωθεί, όπως προεκτέθηκε. Στη συνέχεια αντιλαμβανόμενη την εξαιρετική σπουδαιότητα και σημασία επιτυχούς κάλυψης της έκδοσης των ΜΑΕΚ στο σύνολό τους, εκμεταλλεύτηκε την ασύμμετρη και προνομιακή αυτή πληροφόρηση που είχε σε σχέση με τους ενάγοντες επενδυτές, την ισχυρή οργανωτική και λειτουργική της υποδομή και την εκτεταμένη δυνατότητα διείσδυσης στην περιουσιακή τους σφαίρα, αφού γνώριζε τις καταθέσεις των πελατών της και με ελλιπή και παραπλανητική ενημέρωση και σύσταση, τους έπεισε δολίως να τοποθετήσουν τις αποταμιεύσεις τους σε αυτά, χωρίς όμως να προβεί στο αναγκαίο έλεγχο συμβατότητας αυτών με τα συγκεκριμένα προϊόντα..

Συγκεκριμένα, η διοίκηση της τράπεζας συνέστησε στους αρμοδίους για την προώθηση των εν λόγω

προϊόντων υπαλλήλους της να απευθυνθούν σε πελάτες των καταστημάτων, μετόχους της τράπεζας ή μη αλλά και στους προθεσμιακούς καταθέτες. Ακολούθησε η αποστολή στα κατά τόπους καταστήματα κάποιων απαραίτητων ενημερωτικών εγγράφων με συχνές ερωτήσεις και απαντήσεις σε σχέση με την έκδοση του μετατρέψιμου ομολόγου καθώς και με τα επιχειρήματα πώλησης αυτού, ενώ ταυτόχρονα προγραμματίστηκαν συναντήσεις και ενημερώσεις με τηλεδιάσκεψη μέσω της εφαρμογής Centra, που επιτρέπει τη σύγχρονη διάδραση των συμμετεχόντων με ήχο και βίντεο. Στις ενημερώσεις αυτές δινόταν έμφαση στα πλεονεκτήματα του συγκεκριμένου προϊόντος για τους πελάτες, καθώς και στο προφίλ των πελατών που θα έπρεπε να προσεγγίσουν, όπως επενδυτές και καταθέτες, μεσαίου και υψηλού οικονομικού επιπέδου με μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επενδυτικό ορίζοντα, που θα δέχονταν να δεσμεύσουν τα χρήματά τους για κάποια χρόνια, προκειμένου να έχουν μεγαλύτερες αποδόσεις, από τις συνήθεις καταθέσεις, όπως για παράδειγμα επιτόκιο 6,5%. Επιπλέον αναφέρθηκε στους αρμοδίους υπαλλήλους της τράπεζας ότι αυτοί θα έπρεπε να τονίζουν στους υποψήφιους αγοραστές εκείνα τα χαρακτηριστικά και τα πλεονεκτήματα του προϊόντος που θα τους οδηγούσαν στην αγορά του, όπως λ.χ. το γεγονός ότι αυτοί θα απολάμβαναν την ασφάλεια της προθεσμιακής κατάθεσης, με υψηλό επιτόκιο και την εξάμηνη απόληψη των τόκων. Ακόμη τους είχαν δώσει σαφείς οδηγίες να «σπάζουν» τις προθεσμιακές καταθέσεις χωρίς ποινή για όσους ήθελαν να συμμετάσχουν και δεν είχε λήξει η προθεσμιακή τους κατάθεση. Στα πλαίσια της ανωτέρω ακολουθούμενης πολιτικής, τον Μάιο του 2011 όλοι οι καταθέτες (καταναλωτές) προσεγγίστηκαν από τους αρμοδίους υπαλλήλους της εναγομένης, με τους οποίους έκαστος εξ αυτών συναλασσόταν μέχρι τότε, προκειμένου να επενδύσουν τα χρήματά τους στο ανωτέρω προϊόν.

Σύμφωνα με τα παραπάνω οι ζημιωθέντες καταναλωτές που δικαιώθηκαν ισχυρίστηκαν ότι οι υπάλληλοι-προσθηθέντες της νομίμως εγκατεστημένης στην Ελλάδα κυπριακής τραπεζικής εταιρείας, με την οποία συναλλάσσονταν στο πλαίσιο της συνάψεως συμβάσεων τραπεζικών καταθέσεων χρημάτων και δη προθεσμιακών καταθέσεων, έχοντας αναπτύξει πολυετή σχέση εμπιστοσύνης, τους συνέστησαν κατά το Μάιο του 2011, παρέχοντας σ' αυτούς προφορική, συνοπτική, αποσπασματική, μονομερή και μη αντικειμενική ενημέρωση καθώς και σχετική επενδυτική συμβουλή, να καταθέσουν τα αναφερόμενα στην αγωγή ποσά σε τραπεζικό προϊόν (Μ.Α.Ε.Κ.), το οποίο τους παρέστησαν ως όμοιο με προθεσμιακή κατάθεση, διάρκειας πέντε ετών, σταθερού επιτοκίου ύψους 6,5%, περιοδικής αποδόσεως τόκων ανά εξάμηνο και εγγυημένης επιστροφής του κεφαλαίου. Ότι πεισθέντες από τις διαβεβαιώσεις των εν λόγω υπαλλήλων προέβησαν στην κατάρτιση το Μάιο του 2011 συμβάσεως παροχής επενδυτικών υπηρεσιών και συμβάσεως αγοράς Μετατρέψιμων Αξιόγραφων Ενισχυμένου Κεφαλαίου (Μ.Α.Ε.Κ.) εκδόσεως της τράπεζας. Τα ανωτέρω αξιόγραφα δε λειτουργούσαν σαν προθεσμιακή κατάθεση με ορισμένη διάρκεια, σταθερό επιτόκιο, περιοδική απόδοση τόκων και εγγυημένη επιστροφή του κεφαλαίου, αλλά στην πραγματικότητα δεν ανταποκρίνονταν στο συντηρητικό επενδυτικό τους προφίλ, ενώ χαρακτηρίζονταν από τους μνημονευόμενους στην αγωγή υψηλούς κινδύνους, τους

οποίους οι καταναλωτές αγνοούσαν κατά τον ως άνω χρόνο αγοράς των επίμαχων ομολογιών, λόγω ελλείψεως κατάλληλης ενημέρωσης τους από τους προαναφερθέντες μη εξειδικευμένους υπαλλήλους της εναγομένης, οι οποίοι παράλληλα τους εξαπάτησαν, με απώτερο σκοπό την εκ μέρους της τράπεζας άντληση όσο το δυνατόν περισσότερων κεφαλαίων. Περί το μέσον του μηνός Ιουνίου του έτους 2012 οι καταναλωτές ενημερώθηκαν από την τράπεζα ότι αυτή θα ακύρωνε και δε θα κατέβαλε τον τόκο του πρώτου εξαμήνου του ίδιου έτους, επικαλούμενη προβλήματα κεφαλαιακής επάρκειας και περιορισμένης ρευστότητας. Ότι εξαιτίας της οικονομικής καταστάσεως της τράπεζας, μετατράπηκαν εν συνεχεία τα Μ.Α.Ε.Κ. σε μετοχές, στερούμενες οποιοσδήποτε αξίας, με συνέπεια οι καταναλωτές αυτοί να απολέσουν το κεφάλαιο αυτών και να υποστούν εξ αυτού του λόγου περιουσιακή και ηθική βλάβη.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι με βάση τις διατάξεις του άρθρου 25 Ν. 3606/2007 ο.τ με το Ν. 3756/2009, Ν. 4514/2018 (με τον οποίο μεταφέρθηκε στο ελληνικό νομικό σύστημα η κοινοτική Οδηγία 2004/39/EK, γνωστή ως MiFID I-II, η οποία αντικατέστησε την Οδηγία 93/22/EOK), κατά την παροχή επενδυτικών συμβουλών, (ως τέτοιας δε νοούμενης της παροχής προσωπικών συμβουλών σε πελάτη, είτε κατόπιν αιτήσεώς του, είτε με πρωτοβουλία της ΑΕΠΕΥ σχετικά με μία ή με περισσότερες συναλλαγές που αφορούν χρηματοπιστωτικά μέσα, κατ' άρθρο 4 παρ. 1 εδ. ε ν. 3606/2007) και παρεπόμενων υπηρεσιών σε πελάτες, οι ΑΕΠΕΥ, όπως και οι τράπεζες κατ' άρθρο 3 παρ 2 Ν. 3606/2007 ο.τ οφείλουν να ενεργούν με εντιμότητα, αμεροληψία και επαγγελματισμό, και να λαμβάνουν κάθε ενδεικνύόμενο μέτρο έτσι ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντα των πελατών τους. Οι πληροφορίες που παρέχουν σε πελάτες ή σε δυνητικούς πελάτες, συμπεριλαμβανομένων και των διαφημιστικών ανακοινώσεων, πρέπει να είναι ακριβείς, σαφείς και μη παραπλανητικές. Περαιτέρω, πρέπει να τους παρέχουν κατάλληλη πληροφόρηση σε κατανοητή μορφή, ώστε αυτοί να είναι ευλόγως σε θέση να κατανοούν τη φύση και τους κινδύνους της προσφερόμενης επενδυτικής ή παρεπόμενης υπηρεσίας και της συγκεκριμένης κατηγορίας του προτεινόμενου χρηματοπιστωτικού μέσου και ως εκ τούτου να λαμβάνουν επενδυτικές αποφάσεις επί τη βάσει αντικειμενικής πληροφόρησης. Η πληροφόρηση αυτή περιλαμβάνει μεταξύ άλλων στοιχεία και κατάλληλη καθοδήγηση και προειδοποιήσεις σχετικά με τους κινδύνους που συνδέονται με τις επενδύσεις. Όταν οι ΑΕΠΕΥ παρέχουν επενδυτικές συμβουλές ή προβαίνουν σε διαχείριση χαρτοφυλακίου, οφείλουν να αντλούν τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τη γνώση και την εμπειρία του πελάτη ή του δυνητικού πελάτη στον επενδυτικό τομέα που σχετίζεται με τη συγκεκριμένη κατηγορία χρηματοπιστωτικού μέσου ή υπηρεσίας, καθώς και σχετικά με τη χρηματοοικονομική κατάσταση και τους επενδυτικούς στόχους του, ώστε να μπορούν να τους συστήσουν τις επενδυτικές υπηρεσίες και τα χρηματοπιστωτικά μέσα που είναι κατάλληλα για την περίπτωση τους (έλεγχος καταλληλότητας). Όταν οι ΑΕΠΕΥ παρέχουν άλλες επενδυτικές υπηρεσίες εκτός από αυτές που αναφέρονται στην παράγραφο 4, ζητούν από τον πελάτη ή το δυνητικό πελάτη να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις γνώσεις και την εμπειρία του στον

επενδυτικό τομέα που σχετίζεται με τη συγκεκριμένη κατηγορία του προσφερόμενου ή ζητούμενου χρηματοπιστωτικού μέσου ή υπηρεσίας, ώστε να μπορούν οι ΑΕΠΕΥ να εκτιμήσουν, κατά πόσον η σχεδιαζόμενη επενδυτική υπηρεσία ή το χρηματοπιστωτικό μέσο είναι κατάλληλο για τον πελάτη (έλεγχος συμβατότητας, άρθρ. 25 παρ 5 ν.3606/2007 και 13 Απόφασης 1/452/2007 ΕΚ). Εφόσον οι ΑΕΠΕΥ κρίνουν, βάσει των πληροφοριών που έχουν λάβει σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο, ότι το χρηματοπιστωτικό μέσο ή η υπηρεσία δεν είναι κατάλληλα για τον πελάτη ή το δυνητικό πελάτη, οφείλουν να τον προειδοποιήσουν σχετικά. Η προειδοποίηση αυτή μπορεί να παρέχεται σε τυποποιημένη μορφή. Εάν ο πελάτης ή ο δυνητικός πελάτης δεν παράσχει τις κατά το πρώτο εδάφιο πληροφορίες σχετικά με τις γνώσεις και την εμπειρία του ή αν παράσχει ανεπαρκείς πληροφορίες σχετικά με τα ζητήματα αυτά, οι ΑΕΠΕΥ οφείλουν να τον προειδοποιήσουν, ότι η απόφαση του αυτή δεν τους επιτρέπει να κρίνουν πόσον η προσφερόμενη ή ζητούμενη επενδυτική υπηρεσία ή το προσφερόμενο ή ζητούμενο χρηματοπιστωτικό μέσο είναι κατάλληλα γι' αυτόν. Η προειδοποίηση αυτή μπορεί να παρέχεται σε τυποποιημένη μορφή. Από τα ανωτέρω και σύμφωνα με την αρχή της καταλληλότητας προκύπτει ότι, η τράπεζα οφείλει να παρέχει προσαρμοσμένες στο πρόσωπο του πελάτη (κατάλληλες) συμβουλές. Η έκταση του καθήκοντος παροχής συμβουλών προσδιορίζεται και από τα προσωπικά στοιχεία του πελάτη, έτσι ώστε θα πρέπει στο πλαίσιο της παροχής της συμβουλής να ληφθούν υπόψη, το επίπεδο γνώσης, η ηλικία, το επάγγελμα, η οικογενειακή, οικονομική και περιουσιακή κατάσταση, η επενδυτική του εμπειρία, ο επενδυτικός στόχος και η προθυμία διακινδυνεύσεως. Με βάση, λοιπόν, τις διατάξεις του εν λόγω νόμου, δημιουργούνται ενδεικτικά, ζητήματα ευθύνης μιας τράπεζας, αν δεν εφιστά εγγράφως την προσοχή του επενδυτή στους κινδύνους συγκεκριμένων επενδυτικών επιλογών του, αν δεν πραγματοποιεί με την κατάλληλη υποστήριξη των εξειδικευμένων συμβούλων της τεχνική ανάλυση της μελλοντικής κινήσεως των κινητών αξιών που περιλαμβάνει στο προτεινόμενο επενδυτικό πρόγραμμα, αν δεν ενημερώνει με απολύτως σαφή τρόπο τον επενδυτή ως προς τις αποδόσεις των προτεινόμενων για επένδυση τίτλων. Η παράβαση των διατάξεων αυτών συνιστά παρανομία υπό την έννοια της διατάξεως του άρθρου 91 ΑΚ και αρ. 8 ν.2251/94. Εφόσον, λοιπόν, η εν λόγω παρανομία, διαπραχθείσα με υπαιτιότητα, επιφέρει αιτιωδώς ζημία στον επενδυτή, υποχρεώνει την παρανομούσα τράπεζα σε αποζημίωση.

Περαιτέρω κατά την ευρέως διαδεδομένη αντίληψη, τα λεγόμενα *perpetual bonds*, δηλαδή «ομόλογα ατελεύτητης διάρκειας», άλλως, «διηνεκή» ή «αιώνια» ή «αόριστης διάρκειας», ομόλογα, συνιστούν ομολογίες, οι οποίες εκδίδονται ως ονομαστικά ή ανώνυμα αξιόγραφα (χρεώγραφα, τίτλοι παραστατικοί αξίας) στο πλαίσιο συνάψεως ομολογιακού δανείου από μία ανώνυμη εταιρεία ή ένα κράτος, παρέχονται στον κομιστή, ο οποίος καταβάλλει στον εκδότη κατά την απόκτηση των αξιόγραφων την ονομαστική τους αξία, δικαιώματα απολήψεως των συμφωνημένων, σε υψηλά συνήθως επίπεδα, τόκων, όχι, όμως, και το βασικό δικαίωμα να ζητήσει από τον εκδότη την επιστροφή της καταβεβλημένης αξίας τους σε κάποιο απώτερο χρόνο λήξης τους. Ο κομιστής, δηλαδή, ενός

τέτοιου ομολόγου δεν δικαιούται σε παράδοση - επιστροφή του ομολόγου στον εκδότη του προς τον σκοπό είσπραξης της ονομαστικής του αξία μετά την λήξη μιας συμφωνηθείσας διάρκειας ή οποτεδήποτε. Ο εκδότης αντιθέτως, διατηρεί το δικαίωμα της μονομερούς ανακλήσεως του ομολόγου, κατ' ελεύθερη αυτού βούληση. Οι τίτλοι αυτοί χαρακτηρίζονται ως υβριδικοί, καθώς παρουσιάζουν ομοιότητες τόσο με τα ομόλογα των ομολογιακών δανείων, όσο και με τις προνομιούχες μετοχές χωρίς δικαίωμα ψήφου, χωρίς, ωστόσο, να ταυτίζονται με κανένα εκ των δύο. Συνεπώς, είναι προφανές, ότι τα ομόλογα ατελεύτητης ή αόριστης διάρκειας (*perpetual bonds*) δεν είναι απλά στην σύλληψη και στην λειτουργία τους επενδυτικά προϊόντα, με αποτέλεσμα οι παρέχουσες επενδυτικές υπηρεσίες ανώνυμες εταιρίες και ιδία οι τράπεζες να υπέχουν ιδιαίτερος αυξημένη υποχρέωση ενημερώσεως του εκάστοτε πελάτη τους επενδυτή, όταν ιδίως αυτός ανήκει στην κατηγορία του ιδιώτη επενδυτή, δεδομένου ότι η χρήση και κυκλοφορία των *perpetual bonds* ως ομολόγων, ομολογιακού δανείου, αποδίδει μια ψευδή, εικονική εικόνα, ικανή να παραπλανήσει τον οποιονδήποτε, ακόμη και τον πιο εξοικειωμένο επενδυτή, ως προς τη νομική φύση και την λειτουργία τους. Αυτή καθεαυτή η ονομασία τους, υποδηλούσα αξιολογική παράσταση δανειακής υποχρέωσης του εκδότη- ομολογία, αναγνώριση χρέους- δημιουργεί, κατά τα απολύτως κρατούντα συναλλακτικά ήθη και την καλή πίστη, σταθερή πεποίθηση περί συνάψεως δανειακής σχέσεως και υπάρξεως συνακόλουθα αδιαμφισβήτητης αξίωσης του δανειστή-κομιστή της ομολογίας- κατά του εκδότη περί επιστροφής του δανείου σε συγκεκριμένο χρόνο ή οποτεδήποτε το ζητήσει ο ίδιος ο δανειστής και όχι αντίστροφα. Αυτό ακριβώς το φαινόμενο οφείλει πρωτίστως μια τράπεζα με δική της ευθύνη, πληροφωρώντας κατάλληλα τον επενδυτή, να το απαλείψει. Παραλείποντας να το πράξει παραβιάζει τις προεκτεθείσες διατάξεις, δημιουργώντας ασφαλείς βάσεις ευθύνης της προς αποζημίωση των πελατών της».

4.3.3. Νομολογιακό παράδειγμα: Ομόλογα κυμαινόμενου επιτοκίου συνδεδεμένα με δείκτη EURIBOR

Σύμφωνα με το ιστορικό ¹⁰¹, « τράπεζα καταδικάστηκε σε αποζημίωση καταναλωτή- μικροεπενδυτή βάση του αρ. 8 ν. 2251/94 διότι ο καταναλωτής που δεν διέθετε εμπειρία σε ζητήματα οικονομικών επενδύσεων, ερχόμενος σε επικοινωνία με τους υπαλλήλους της τράπεζας κατέστησε σαφή την επιθυμία του περί ασφαλούς τοποθέτησης των χρημάτων του σε τραπεζικά προϊόντα προσιδιάζοντα σε προθεσμιακή κατάθεση, μη φέροντα χαρακτήρα διακινδύνευσης απώλειας του κεφαλαίου του, με δυνατότητα άμεσης ανάληψης λόγω τρεχόντων οικογενειακών αναγκών, δεδομένου ότι ήταν

---

¹⁰¹ ΜΠρΚαρδ 16/2018 ΝΟΜΟΣ . Επίσης συναφείς , ΜΠρΧαν. 32/2018, ΜΠρΑθ 785/2018,ΕφΛαμ 8/2018 ΝΟΜΟΣ και ΠΠρΠειρ 619/2016 ΝΟΜΟΣ για στεγαστικό δάνειο με συνάλλαγμα (Ελβετικό Φράγκο).

συντηρητικός επενδυτής χωρίς ειδικότερες γνώσεις επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών και ως εκ τούτου δυνατότητας διαπραγμάτευσης των όρων των συμβάσεων επενδυτικών υπηρεσιών Κατόπιν παροτρύνσεων των ανωτέρω υπαλλήλων της ο καταναλωτής πείσθηκε να συνάψει σύμβαση παροχής επενδυτικών υπηρεσιών με προδιατυπωμένους όρους και χωρίς δυνατότητα διαπραγμάτευσης αυτών, με τη συνεχή διαβεβαίωσή τους περί εγγυημένου κεφαλαίου, χωρίς ωστόσο, ουδέποτε να του χορηγηθεί αντίγραφο αυτής (σύμβασης). Στα πλαίσια της εν λόγω σύμβασης παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, αποφάσισε να επενδύσει για την αγορά ομολόγου που διατίθεται, πεισθείς στις διαβεβαιώσεις των υπαλλήλων ότι η επένδυση αυτή ήταν μηδενικού ρίσκου, προσομοίαζε στις συντηρητικότερες μορφές επενδύσεων, ήτοι σε αυτές των προθεσμιακών καταθέσεων, στις οποίες ο ίδιος απέβλεπε, θα του απέφερε σημαντική απόδοση χρημάτων, με απολύτως εξασφαλισμένο κεφάλαιο και με δυνατότητα άμεσης ρευστοποίησής του. Αντίθετα επρόκειτο για ομολόγο μειωμένης εξασφάλισης με κυμαινόμενο επιτόκιο λόγω της σύνδεσής του με το δείκτη EURIBOR (ΠΔΤΕ 2501/2012). Στη συνέχεια παρατήρησε ότι η απόδοση της επένδυσής του ήταν μειωμένη και απευθύνθηκε στους ίδιους υπαλλήλους, εκείνοι τον διαβεβαίωσαν ότι δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα, καθώς επρόκειτο για πρόσκαιρη απομείωση της αξίας του επενδυμένου προϊόντος λόγω προσωρινής «αναστάτωσης στις αγορές» και ότι θα λάβει το κεφάλαιό του κανονικά με τη λήξη του ομολόγου (που στην πραγματικότητα ήταν η ημερομηνία ανάκλησής του και όχι της λήξης του), καθησυχάζοντάς τον ότι σε κάθε περίπτωση το κεφάλαιό του δεν διέτρεχε κίνδυνο καθώς εγγυήτρια του ομολόγου ήταν η τράπεζα. Κατόπιν όμως αποστολής σ' αυτόν σχετικής επιστολής, πληροφορήθηκε για πρώτη φορά ότι εγγυήτρια του ομολόγου δεν ήταν η τράπεζα, αλλά εταιρεία η οποία είχε τεθεί σε ειδική εκκαθάριση, κατόπιν ανάκλησης της άδειάς της, και ότι το ομολόγο στο οποίο είχε επενδύσει ήταν αυξημένου επενδυτικού κινδύνου και μειωμένης εξασφάλισης. Επίσης πληροφορήθηκε ότι είχε τεθεί σε εκούσια εκκαθάριση και η εκδότρια εταιρεία του ομολόγου έχοντας αυτό απωλέσει ουσιαστικά την αξία του, με αποτέλεσμα να απωλέσει ο καταναλωτής το χρηματικό ποσό που διέθεσε για την αγορά του.

Ο πρώτος πόλος στον οποίο οφείλει να προσαρμόζεται η διαδικασία της επενδυτικής συμβουλής είναι οι αρχές του Κώδικα Δεοντολογίας Επιχειρήσεων Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (ΚΔΕΠΕΥ), που κυρώθηκε με την υπ' αριθμ. 12263/β.500/11.04.1997 απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας (ΦΕΚ Β/340/24.04.1997), που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 7 παρ. 1 του Ν. 2396/1996 (τα άρθρα 1-31 του οποίου καταργήθηκαν ήδη από 01.11.2007 με το άρθρο 85 του Ν. 3606/2007 ο. τ με Ν. 3756/2009, Ν.4514/2018) και θεσπίστηκαν οι κανόνες που διέπουν τις σχέσεις και τη συμπεριφορά των εταιριών, που παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες στην Ελλάδα (ΑΕΠΕΥ) και των απασχολούμενων σε αυτές ή συνεργαζόμενων με αυτές προσώπων, τους οποίους υποχρεούνται να τηρούν οι εταιρίες και τα καλυπτόμενα πρόσωπα, προκειμένου: α) να διαφυλάσσεται η εύρυθμη λειτουργία και να υποστηρίζεται η ανάπτυξη της ελληνικής κεφαλαιαγοράς, β) να προστατεύονται τα συμφέροντα του επενδυτικού κοινού, γ) να διασφαλίζεται η διαφάνεια των συναλλαγών και δ) να

διασφαλίζεται ο υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των εταιριών και η ορθή και πλήρης πληροφόρηση της αγοράς (κεφ. Α παρ. 1.1, 2.1 και 3.1. του Κώδικα). Με τον εν λόγω Κώδικα τέθηκαν ως βασικές αρχές δεοντολογίας των ΑΕΠΕΥ, ως οι εξής: α) οι εταιρίες και τα καλυπτόμενα πρόσωπα θα λαμβάνουν κάθε ενδεικνυόμενο μέτρο και θα ενεργούν, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντα των πελατών τους και να διασφαλίζεται η εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, β) οι εταιρίες και τα απασχολούμενα από αυτές φυσικά και νομικά πρόσωπα θα χρησιμοποιούν αποτελεσματικά, τόσο τους πόρους, όσο και τις διαδικασίες και μεθόδους, που είναι απαραίτητες για την άσκηση των δραστηριοτήτων τους, γ) οι εταιρίες, που κατά το νόμο παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες, και τα απασχολούμενα από αυτές φυσικά και νομικά πρόσωπα οφείλουν να ενημερώνονται σχετικά με την οικονομική κατάσταση, τους στόχους και την εμπειρία των πελατών τους στον τομέα των επενδύσεων, ούτως ώστε να παρέχουν τις κατάλληλες επενδυτικές συμβουλές, δ) οι εταιρίες και τα απασχολούμενα από αυτές φυσικά και νομικά πρόσωπα θα γνωστοποιούν στους πελάτες τους όλες τις απαραίτητες και χρήσιμες πληροφορίες στα πλαίσια των διαπραγματεύσεών τους με αυτούς, ε) οι εταιρίες και τα απασχολούμενα από αυτές φυσικά και νομικά πρόσωπα οφείλουν να λειτουργούν μέσα στα πλαίσια της νομοθεσίας που ρυθμίζει την άσκηση των δραστηριοτήτων τους, έτσι ώστε να προστατεύονται τα συμφέροντα των πελατών τους και να εξασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία της αγοράς¹⁰². Με το κεφάλαιο Β του ανωτέρω Κώδικα εξειδικεύονται οι κατά τα ανωτέρω υποχρεώσεις και ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι οι ΑΕΠΕΥ και κάθε καλυπτόμενο πρόσωπο οφείλουν: α) να εξυπηρετούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα συμφέροντα των πελατών τους και να διασφαλίζουν την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, β) να αποφεύγουν κάθε πράξη και ενέργεια, η οποία, χωρίς να προσκρούει σε ρητή πρόβλεψη του νόμου, είναι, κατά τρόπο δήλο, αντίθετη προς το πνεύμα των σχετικών νόμων (παρ. 4.1), γ) να αναπτύσσουν συνεργασία μόνο με άλλα πρόσωπα, τα οποία πληρούν τις νόμιμες και ουσιαστικές προϋποθέσεις παροχής των υπηρεσιών, που απαιτούνται από την εταιρεία, ενώ για τη λήψη εντολών εκτέλεσης χρηματιστηριακών πράξεων η εταιρεία θα συνεργάζεται μόνο με άλλα πρόσωπα, τα οποία έχουν την απαιτούμενη άδεια ή πληρούν τις νόμιμες προϋποθέσεις παροχής των υπηρεσιών αυτών (παρ. 4.2, προς εκπλήρωση των υποχρεώσεων, που απορρέουν από την πρώτη αρχή) και δ) να μην ενεργούν συναλλαγές, και άλλες πράξεις, οι οποίες γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν, ότι αποβλέπουν σε στρέβλωση της αγοράς κινητών αξιών, βασίζονται σε εσωτερική πληροφόρηση κατά παράβαση σχετικών διατάξεων ή με άλλο τρόπο, στρέφονται κατά της αξιοπιστίας ή της εύρυθμης λειτουργίας αγοράς κινητών αξιών (παρ. 4.3). Ειδικότερα, σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΔΕΠΕΥ, κύρια υποχρέωση της τράπεζας, κατά την παροχή επενδυτικών συμβουλών, είναι (εκτός όσων προεκτέθηκαν), κατ' αρχήν, η παροχή ορθών και πλήρων συμβουλών. Η ενημέρωση του καταναλωτή θα πρέπει να γίνεται με τρόπο εύλογα κατανοητό και με τη μέγιστη δυνατή σαφήνεια,

---

¹⁰² ΑΠ 1738/2013 ΕπισκΕΔ 2013.638, ΑΠ 446/2010 ΝΟΜΟΣ

πράγμα που σημαίνει ότι η τράπεζα οφείλει να λαμβάνει υπόψη της, την οικονομική κατάσταση, τους στόχους, τη μόρφωση, τις γνώσεις και την εμπειρία του επενδυτή για το αντικείμενο της επένδυσης (άρθρο 6 ΚΔΕΠΕΥ). Επίσης, οι συμβουλές θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες τόσο στο πρόσωπο του πελάτη όσο και στο αντικείμενο της επένδυσης (άρθρο 6.1 ΚΔΕΠΕΥ). Σύμφωνα με την αρχή της καταλληλότητας η τράπεζα οφείλει να παρέχει προσαρμοσμένες στο πρόσωπο του πελάτη (κατάλληλες) συμβουλές. Η έκταση του καθήκοντος παροχής συμβουλών συμπροσδιορίζεται και από τα προσωπικά στοιχεία του πελάτη, ώστε θα πρέπει, στο πλαίσιο της παροχής της συμβουλής, να ληφθούν υπόψη το επίπεδο της γνώσης, η ηλικία, το επάγγελμα, η οικογενειακή, οικονομική και περιουσιακή κατάσταση, η επενδυτική του εμπειρία, ο επενδυτικός στόχος και η προθυμία διακινδύνευσης (άρθρο 6.2 ΚΔΕΠΕΥ). Ο δεύτερος πόλος, στον οποίο οφείλει να προσαρμόζεται η διαδικασία της επενδυτικής συμβουλής είναι το αντικείμενο της επένδυσης. Εδώ εντάσσονται πληροφορίες που αφορούν γενικά την αγορά, πληροφορίες για το αντικείμενο της επένδυσης, για την οικονομική κατάσταση και τη φερεγγυότητα του εκδότη των προτεινόμενων τίτλων. Οι συμβουλές του παρέχοντος επενδυτικές υπηρεσίες θα πρέπει να είναι θεμελιωμένες σε επιμελή έρευνα. Η τράπεζα και κάθε ΑΕΠΕΥ οφείλει να προμηθεύεται τις πλέον επίκαιρες πληροφορίες για την απόδοση, τη ρευστότητα και την ασφάλεια της προτεινόμενης επένδυσης. Ιδιαίτερα αυξημένο είναι το καθήκον της τράπεζας ή της ΑΕΠΕΥ για έρευνα ή ενημέρωση στις περιπτώσεις ιδιαίτερα επικίνδυνων ή πολύπλοκων επενδύσεων. Αυτό δεν σημαίνει ότι η τράπεζα πρέπει να αποτρέψει τον επενδυτή από μια επικίνδυνη επένδυση, αλλά οφείλει να καταστήσει σε αυτόν συνειδητό τον κίνδυνο στον οποίο εκτίθεται. Στόχος των εν λόγω υποχρεώσεων που βαραίνουν τις τράπεζες ή τις ΑΕΠΕΥ δεν είναι η επιτυχία της επένδυσης, αλλά η εκ μέρους τους καταβολή κάθε δυνατής επιμέλειας για την εκπλήρωση της υποχρέωσης διαφώτισης, έρευνας και παροχής κατάλληλης συμβουλής. Με βάση, λοιπόν, τις διατάξεις του εν λόγω νόμου, δημιουργούνται ενδεικτικά, ζητήματα ευθύνης μιας τράπεζας, εάν δεν εφιστά εγγράφως την προσοχή του επενδυτή στους κινδύνους συγκεκριμένων επενδυτικών επιλογών του, αν δεν πραγματοποιεί με την κατάλληλη υποστήριξη των εξειδικευμένων συμβούλων της τεχνική ανάλυση της μελλοντικής κίνησης των κινητών αξιών που περιλαμβάνονται στο προτεινόμενο επενδυτικό πρόγραμμα, εάν δεν ενημερώνει με απολύτως σαφή τρόπο τον επενδυτή ως προς τις αποδόσεις των προτεινόμενων για επένδυση τίτλων (άρθρο 6 ΚΔΕΠΕΥ). Με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 2 του Ν. 2396/1996 καθορίζονται οι κύριες και παρεπόμενες επενδυτικές υπηρεσίες. Η λήψη, η διαβίβαση και η εκτέλεση για λογαριασμό επενδυτών εντολών για κατάρτιση συναλλαγών επί ενός ή περισσότερων από τα καθοριζόμενα χρηματοπιστωτικά μέσα, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται οι κινητές αξίες, τα μερίδια οργανισμών συλλογικών επενδύσεων και οι τίτλοι της χρηματαγοράς, αποτελεί κύρια επενδυτική υπηρεσία. Τέτοια υπηρεσία αποτελεί και η διαχείριση επενδυτικών χαρτοφυλακίων στα πλαίσια της εντολής των επενδυτών, εφόσον τα χαρτοφυλάκια συμπεριλαμβάνουν (ή προβλέπεται να συμπεριλάβουν) έναν ή περισσότερους από τους αναφερόμενους παραπάνω τίτλους. Η φύλαξη ή και η διακίνηση ενός ή περισσότερων των

παραπάνω τίτλων αποτελεί παρεπόμενη επενδυτική υπηρεσία. Ο εν λόγω ΚΔΕΠΕΥ αποτελεί νόμο, κανονιστικό κείμενο, που ίσχυε βάσει ρητής νομοθετικής εξουσιοδότησης και η αποδοχή του περιεχομένου του δεν εξαρτάται από τη συναίνεση των προσώπων τα οποία αφορά. Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας των διατάξεών του προκύπτει και από την αρμοδιότητα της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς που επιβάλλει κυρώσεις για τις σχετικές παραβάσεις. Η παράβαση των εν λόγω κανόνων δεοντολογίας, συνιστά παρανομία υπό την έννοια της διάταξης του άρθρου 914 ΑΚ και αρ. 8 ν. 2251/94, και ως εκ τούτου στοιχειοθετεί αδικοπρακτική ευθύνη (ανεξάρτητη ή συρρέουσα με τη σύμβαση), υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις του άρθρου αυτού, καθόσον πρόκειται για παραβίαση ενός τιθέμενου κανόνα ουσιαστικού δικαίου, ταγμένου στην προστασία της περιουσίας τρίτων και εντασσόμενου σε πλέγμα νόμων, που αφορούν στην προστασία των συναλλαγών και της εύρυθμης λειτουργίας του Χρηματιστηρίου, που κινδυνεύουν άμεσα από επιχειρήσεις, οι οποίες επί σκοπώ εξυπηρέτησης των συμφερόντων των μελών τους («ομάδες συμφέροντος»), εκμεταλλεύονται τους μηχανισμούς του οικονομικού συστήματος, για να εισέλθουν στο χώρο του «οικονομικού εγκλήματος». Εφόσον, λοιπόν η εν λόγω παρανομία, διαπραχθείσα με υπαιτιότητα, επιφέρει αιτιωδώς ζημία στον επενδυτή, υποχρεώνει την παρανομούσα τράπεζα σε αποζημίωση. Εξάλλου, συναφές περιεχόμενο έχει και ο μεταγενέστερα εκδοθείς Ν. 3606/2007, όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3756/2009, Ν.4514/2018 με τον οποίο μεταφέρθηκε στο ελληνικό νομικό σύστημα η κοινοτική Οδηγία 2004/39/ΕΚ, γνωστή ως MiFID I-II, η οποία αντικατέστησε την Οδηγία 93/22/ΕΟΚ.

Περαιτέρω σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 2251/1994 στην έννοια των παρεχόντων υπηρεσίες κατά την προαναφερθείσα διάταξη εμπίπτουν και οι τράπεζες, οι οποίες, συνεπώς, υπέχουν έναντι του καταναλωτικού κοινού συναλλακτικές υποχρεώσεις πρόνοιας και ασφάλειας, η παραβίαση των οποίων συνιστά, εκτός της αθέτησης της σύμβασης, και αδικοπραξία. Από την τελευταία ανωτέρω διάταξη, στην οποία θεμελιώνεται όμοια με την εκ του άρθρου 914 ΑΚ αστική ευθύνη αποζημίωσης της παρέχουσας υπηρεσίες τράπεζας, προκύπτει ότι η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες, ο οποίος κατά την έννοια της διάταξης αυτής δύναται να είναι και τράπεζα, έναντι του πελάτη της ή άλλου με αυτή συμβεβλημένου προσώπου, μπορεί να είναι είτε ενδοσυμβατική είτε αδικοπρακτική, ανεξάρτητα από προϋφιστάμενη ενοχική σχέση μεταξύ παρέχοντος τις υπηρεσίες και ζημιωθέντος. Εν όψει δε της καθιερούμενης από την ως άνω διάταξη του άρθρου 8 του Ν. 2251/1994 νόθου αντικειμενικής ευθύνης, με την έννοια της αντιστροφής του βάρους απόδειξης τόσο ως προς την υπαιτιότητα όσο και ως προς την παρανομία, ο ζημιωθείς πρέπει να αποδεικνύει την παροχή των υπηρεσιών, τη ζημία του και τον αιτιώδη σύνδεσμο αυτής με την εν γένει παροχή των υπηρεσιών, ενώ ο παρέχων τις υπηρεσίες, προκειμένου να απαλλαγεί από την ευθύνη, πρέπει να αποδείξει, είτε την ανυπαρξία παράνομης και υπαίτιας συμπεριφοράς του είτε την έλλειψη αιτιώδους συνδέσμου είτε τη συνδρομή λόγου που αίρει την ευθύνη του.

Εξάλλου, σύμφωνα με το ν. 2251/94, καταναλωτής (εν ευρεία έννοια) είναι κάθε φυσικό, για το οποίο

προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά ή το οποίο κάνει χρήση τέτοιων προϊόντων ή υπηρεσιών, εφόσον αποτελεί τον τελικό αποδέκτη τους. Ωστόσο, η παραπάνω υπερβολικά ευρεία απόδοση της έννοιας του καταναλωτή οδήγησε στην ανάγκη ερμηνείας αυτής, τόσο από την θεωρία όσο και από τη νομολογία του ΔΕΚ αλλά και των εθνικών δικαστηρίων, θεωρώντας ότι επικρατέστερος γενικός ορισμός του καταναλωτή, του αντισυμβαλλομένου κάθε προμηθευτή, ανεξαρτήτως των παρεχομένων προϊόντων ή υπηρεσιών, είναι το πρόσωπο που συναλλάσσεται για μη επαγγελματικούς σκοπούς, διότι στα πλαίσια των συναλλαγών αυτών δεν έχει αποκτήσει τις γνώσεις, την εμπειρία και εν γένει την εξειδικευμένη στο αντικείμενο αυτό διαπραγματευτική ικανότητα που έχει ο προμηθευτής, γεγονός που δικαιολογεί την προστασία του από το νόμο (εν στενή έννοια καταναλωτής) ¹⁰³. Έτσι, ουσιαστικό κριτήριο για τον χαρακτηρισμό του συμβαλλομένου ως καταναλωτή πρέπει να είναι η ερασιτεχνική ιδιότητα του αποδέκτη του αγαθού, ως προς συγκεκριμένη συναλλαγή. Επομένως, μόνο οι συμβάσεις που συνάπτονται για την κάλυψη ίδιων καταναλωτικών αναγκών ενός ατόμου σε ιδιωτικό επίπεδο εμπίπτουν στις διατάξεις που προστατεύουν τον καταναλωτή, ως θεωρούμενο οικονομικά ασθενέστερο μέρος. Έτσι, και στις αποφάσεις του ΔΕΚ, κοινό χαρακτηριστικό και εννοιολογικός πυρήνας του ορισμού του καταναλωτή αποτελεί η μη ικανοποίηση επαγγελματικών αναγκών με τη σύναψη της σύμβασης και όχι η ιδιότητα του συμβαλλομένου λήπτη των υπηρεσιών ως εμπόρου ή ελεύθερου επαγγελματία και, συνεπώς, ο όρος «καταναλωτής» περιλαμβάνει και εμπόρους και ελεύθερους επαγγελματίες, εφόσον αυτοί συνάπτουν

---

¹⁰³ ΟΛΑΠ 13/2015 ΝΟΜΟΣ και Ε. Πουρνάρα, Η έννοια του «καταναλωτή» σήμερα ιδίως στις τραπεζικές πιστωτικές συμβάσεις, υπό το πρίσμα και της υπ' αριθμ. 13/2015 απόφασης της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, ΕφΑΔ 2015, σελ. 1067-1068. Με την τροποποίηση του ν. 2251/1994 από τον ν. 4512/2018 η έννοια του καταναλωτή έχει υποβληθεί σε ολική αλλαγή με τον νομοθέτη να προβλέπει ότι καταναλωτή αποτελεί «κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα» (αρ. 1^ο 2251/1994). Υιοθετείται, ξεκάθαρα ο εν στενή έννοια ορισμός του καταναλωτή, μη περιλαμβάνοντας σε αυτόν ούτε τα νομικά πρόσωπα αλλά ούτε και τις ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Ωστόσο είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι, πλέον, σύμφωνα με την παρ. 9 αρ. 2 του ν.2251/94 ο.τ, η ισχύς των παρ. 1 έως 8 (προστασία καταναλωτή εν ευρεία έννοια από καταχρηστικούς όρους ΓΟΣ) επεκτείνεται και στις συμβάσεις, εφόσον σωρευτικά, οι όροι αυτών δεν υπήρξαν αποτέλεσμα ατομικής διαπραγμάτευσης, ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή αποτελεί τον τελικό αποδέκτη των παρεχομένων προϊόντων ή υπηρεσιών και εμπίπτει στην κατηγορία της πολύ μικρής επιχείρησης (νπ), σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα. Σ' αυτά προβλέπεται ότι πολύ μικρές επιχειρήσεις είναι οι ΑΕ, οι ΕΠΕ, οι ΙΚΕ, οι ΟΕ και ΕΕ, οι ατομικές επιχειρήσεις καθώς και οι φορείς του δημοσίου τομέα που πληρούν δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα κριτήρια: α) σύνολο ενεργητικού έως 350.000 ευρώ, β) καθαρό ύψος κύκλου εργασιών έως 700.000 ευρώ, γ) μέσος όρος απασχολούμενων έως 10 άτομα. Τριανταφυλλάκης Γ. Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, ΝΒ, 2018, σελ. 156, υποσημ. 422.

συμβάσεις για τις ιδιωτικές τους ανάγκες. Μόνο όταν οι επιχειρούμενες από τους τελευταίους συναλλαγές συναρτώνται λειτουργικά με την άσκηση του επαγγέλματος τους δεν τίθεται θέμα προστασίας τους με τις προβλεπόμενες ρυθμίσεις. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, δεν προστατεύεται κάθε ασθενέστερος συναλλασσόμενος, αλλά μόνο εκείνος που συνάπτει την επίμαχη σύμβαση εκτός του πλαισίου των επαγγελματικών του σχέσεων. Για τη διαπίστωση της συνδρομής της ανωτέρω προϋπόθεσης δεν έχει σημασία η υποκειμενική του κατάσταση (εάν λ.χ. το επάγγελμά του είναι άσχετο ή σχετικό με τη συγκεκριμένη σύμβαση), αλλά εάν μπορεί να θεωρηθεί, κατ' αντικειμενική κρίση, ως επαγγελματίας στο πλαίσιο της συγκεκριμένης συναλλαγής. Κατά συνέπεια, ο αγοραστής τραπεζικών προϊόντων ή ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών δεν μπορεί να θεωρηθεί εκ των προτέρων καταναλωτής αποκλειστικά λόγω του γεγονότος ότι είναι αντισυμβαλλόμενος τράπεζας. Η επίκληση και υπαγωγή στο προνομιακό καθεστώς προστασίας των διατάξεων του καταναλωτικού δικαίου ιδιωτών επενδυτών, οι οποίοι, με γνώση και εμπειρία της αγοράς και σημαντική οικονομική επιφάνεια, ασχολούνται συστηματικά με προϊόντα και συναλλαγές υψηλής οικονομικής αξίας, αποβαίνει καταχρηστική, καθόσον οι ανωτέρω συναλλασσόμενοι υπερβαίνουν κατά πολύ το πρότυπο του μέσου αποταμιευτή και δεν είναι απαραίτητα το αδύνατο μέρος της συγκεκριμένης συναλλαγής. Πρέπει να γίνει δεκτό ότι στις περιπτώσεις παροχής επενδυτικών συμβουλών εκ μέρους των τραπεζών, μεταξύ της διαμεσολαβούσας τράπεζας και του πελάτη της υπήρχε οπωσδήποτε σύμβαση με αντικείμενο την παροχή επενδυτικών συμβουλών, η οποία προϋποθέτει την υποχρέωση της τράπεζας να δίνει συμβουλές στους πελάτες της για χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Πρέπει στις περιπτώσεις αυτές να γίνεται δεκτό ότι έχει συναφθεί σιωπηρά μια τέτοια σύμβαση, έστω και αν δεν έχει τηρηθεί κάποιος τύπος, πράγμα που είναι σύνηθες στην πράξη. Στοιχεία που φανερώνουν τη δικαιοπρακτική βούληση των μερών σε τέτοιες περιπτώσεις είναι, πρώτον, ότι για τον παρέχοντα επενδυτικές υπηρεσίες είναι προφανές ότι η πληροφόρηση έχει μεγάλη σημασία για τον δυνητικό επενδυτή, αφού θα αποτελέσει γι' αυτόν τη βάση για την λήψη σοβαρών αποφάσεων για επένδυση των κεφαλαίων του. Δεύτερο στοιχείο που μπορεί να αναφερθεί είναι ότι, καθώς ο μέσος επενδυτής είναι συνήθως άπειρος, ενώ οι επιχειρήσεις αυτές διαθέτουν ειδικές γνώσεις για τις χρηματιστηριακές συναλλαγές, ο επενδυτής αποφασίζει με βάση τις συμβουλές των εν λόγω επιχειρήσεων, τις οποίες εμπιστεύεται και περιμένει μια υπεύθυνη πληροφόρηση, η παροχή της οποίας ανάγεται στην επαγγελματική ενασχόλησή τους. Οι εν λόγω επιχειρήσεις έχουν και ίδιο οικονομικό όφελος για την παροχή των συμβουλών τους, άμεσο ή έμμεσο» .

4.4. Ασφαλιστικές εταιρείες

Η ασφαλιστική επιχείρηση αναλαμβάνει με την ασφαλιστική σύμβαση την υποχρέωση να καταβάλει στο συμβαλλόμενο της (λήπτη της ασφάλισης) έναντι ασφαλιστρού, παροχή (ασφάλισμα) σε χρήμα

ή, εφόσον υπάρχει ειδική συμφωνία, άλλη παροχή σε είδος, όταν επέλθει το περιστατικό από το οποίο συμφωνήθηκε να εξαρτάται η υποχρέωσή του (ασφαλιστική περίπτωση). Η διάταξη του άρθρου 33 παρ. 1 Ν. 2496/1997 ο.τ Ν. 4364/2016 ορίζει ότι κάθε δικαιοπραξία που περιορίζει τα δικαιώματα του λήπτη της ασφάλισης, του ασφαλισμένου, ή του δικαιούχου του ασφαλισματος είναι άκυρη, εκτός αν ορίζεται κάτι άλλο ειδικά στον παρόντα νόμο. Συνεπώς προκύπτει ότι το σύνολο των διατάξεων του Ν. 2496/1997 αποτελούν κατ' αρχήν ρυθμίσεις «ημιαναγκαστικού» δικαίου, με την έννοια ότι, αν δεν ορίζεται κάτι άλλο ειδικά στο νόμο, δεν μπορούν να περιοριστούν με την ασφαλιστική σύμβαση τα δικαιώματα των καλυπτομένων προσώπων, παρά μόνον να διευρυνθούν. *« Εκδηλώνεται έτσι, για λόγους γενικότερου συμφέροντος η προστατευτική παρέμβαση του νομοθέτη προς το ασθενέστερο στη σύμβαση ασφάλισης μέρος, που είναι κατά κανόνα το πρόσωπο που συμβάλλεται με τον ασφαλιστή για λόγους μη επαγγελματικούς, αφού στην ιδιωτική ασφάλιση, η οποία αποτελεί καταναλωτικό αγαθό ευρείας χρήσης (παροχή υπηρεσίας), είναι εμφανής στην περίπτωση αυτή η ανάγκη τέτοιας προστατευτικής παρέμβασης υπέρ του ασφαλισμένου, ενόψει του ότι ελλείπει τότε η διαπραγματευτική ισοδυναμία των μερών, με κίνδυνο η παρεχόμενη ασφαλιστική κάλυψη να φαλκιδευτεί στην περίπτωση αυτή, μέσω της ασκούμενης υπό άνισους όρους συμβατικής ελευθερίας. Παράβαση της προστατευτικής διάταξης συνεπάγεται την εφαρμογή αρ. 8 ν. 2251/1994. Ειδικότερα προκύπτει παράβαση της εταιρείας όταν ο καταναλωτής συνήψε με την ασφαλιστική εταιρεία σύμβαση ασφάλισης ζωής και συγκεκριμένα, ασφάλεια ισόβιας σύνταξης με επιστροφή ασφαλιστρών και με συμμετοχή στα κέρδη, για την οποία εκδόθηκε ασφαλιστήριο ζωής, το οποίο περιλαμβάνει τις παροχές βασικής ασφάλισης ζωής, απαλλαγής πληρωμής ασφαλιστρών σε περίπτωση διαρκούς ολικής ανικανότητας ή σοβαρής ασθένειας και την ασφάλιση εξόδων νοσοκομειακής περίθαλψης.*

Όταν επήλθε στο πρόσωπο του η ασφαλιστική περίπτωση της σοβαρής ασθένειας και συγκεκριμένα υπέστη οξύ έμφραγμα του μυοκαρδίου, γεγονός που συνεπαγόταν ενεργοποίηση της ασφαλιστικής κάλυψης της παροχής απαλλαγής πληρωμής των ασφαλιστρών. Η ασφαλιστική εταιρεία εντούτοις ύστερα από 13 έτη, απέστειλε σε αυτόν όλως αιφνιδίως επιστολή της, σύμφωνα με την οποία απαιτούσε από αυτόν την προσκόμιση πιστοποιητικών σχετικά με την διαρκή ανικανότητά του και πρόσφατες ιατρικές εξετάσεις. Η ασφαλιστική εταιρεία όλως αντισυμβατικώς ζητούσε την προσκομιδή των ως άνω δικαιολογητικών, διότι ο ίδιος υπάγεται στην ασφαλιστική περίπτωση της σοβαρής ασθένειας και όχι της διαρκούς ολικής ανικανότητας, συνεπώς άκυρα προέβη σε δήλωση καταγγελίας της ασφαλιστικής σύμβασης και του συμβολαίου, ενώ η βασική ασφάλιση μετατράπηκε σε κεφάλαιο ελεύθερο πληρωμής ασφαλιστρών, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη σύμβαση. Η ως άνω συμπεριφορά της εταιρείας είναι παράνομη και καταχρηστική, διότι ματαίωσε την ασφαλιστική του κάλυψη του καταναλωτή και του προκάλεσε άγχος και αγωνία και συνεπώς δικαιούται αποζημίωσης

για περιουσιακή και ηθική βλάβη κατ'εφαρμογή αρ. 8 ν. 2251/94»¹⁰⁴.

4.5. Εταιρείες κινητής τηλεφωνίας

Σύμφωνα με το ιστορικό εταιρεία κινητής τηλεφωνίας καταδικάστηκε σε αποζημίωση διότι ενώ ο καταναλωτής είχε σύμβαση παροχής υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας, την οποία ανανέωσε με νέους όρους και βάσει της οποίας θα κατέβαλε το ποσό των 25,75€ μηνιαίως για τις συμφωνηθείσες παρεχόμενες υπηρεσίες επί 18 μήνες που ήταν και η διάρκεια της σύμβασης, η εταιρεία κινητής του απέστειλε γραπτό μήνυμα στο κινητό του τηλέφωνο ότι προστέθηκαν (στις ήδη παρεχόμενες υπηρεσίες με τη σύμβαση) επιπλέον 500MB για υπηρεσίες διαδικτύου και ο μηνιαίος λογαριασμός θα ανέρχονταν σε ποσό 29,94€ παρά το γεγονός πως δεν είχε υπερβεί την κατανάλωση των προβλεπόμενων συμφωνηθέντων παροχών. Ο καταναλωτής τηλεφώνησε στην εταιρεία κινητής, όπου υπάλληλός της του εξήγησε πως η εταιρεία αποφάσισε μονομερώς την αύξηση των παρεχόμενων υπηρεσιών με αύξηση του τελικού πληρωτέου ποσού (αναβάθμιση προγράμματος).

«Την αδικοπρακτική ευθύνη των εταιρειών κινητής τηλεφωνίας, ως προς ορισμένα (ειδικά) θέματα, καλύπτει η ρυθμιστική εμπέλεια του άρθρου 8 ν. 2251/1994 για την «προστασία των καταναλωτών», το οποίο ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι «Ο παρέχων υπηρεσίες ευθύνεται για κάθε περιουσιακή ζημία ή ηθική βλάβη που προκάλεσε παράνομα και υπαίτια, με πράξη ή παράλειψη του, κατά την παροχή αυτών στον καταναλωτή. Ως παρέχων υπηρεσίες νοείται όποιος, στο πλαίσιο της άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας, παρέχει υπηρεσία, κατά τρόπο ανεξάρτητο» (§ 1), ότι «ο ζημιωθείς υποχρεούται να αποδείξει τη ζημία και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της παροχής της υπηρεσίας και της ζημιάς» (παρ 3), ότι «ο παρέχων τις υπηρεσίες φέρει το βάρος της απόδειξης για την έλλειψη παρανομίας και υπαιτιότητας του» (παρ 4 εδ. α'), ότι «για την εκτίμηση της έλλειψης υπαιτιότητας λαμβάνονται υπόψη η εύλογος προσδοκώμενη ασφάλεια και το σύνολο των ειδικών συνθηκών και ιδιαίτερα: α) η φύση και το αντικείμενο της υπηρεσίας, ιδίως σε σχέση με τον βαθμό επικινδυνότητας της, β) η εξωτερική μορφή της υπηρεσίας, γ) ο χρόνος παροχής της υπηρεσίας, δ) η ελευθερία δράσης που αφήνεται στο ζημιωθέντα στο πλαίσιο της υπηρεσίας, ε) το αν ο ζημιωθείς ανήκει σε κατηγορία μειονεκτούντων ή ευπρόσβλητων προσώπων και στ) το αν η παρεχόμενη υπηρεσία αποτελεί εθελοντική προσφορά του παρέχοντος» (παρ 4 εδ. β') και ότι «η ύπαρξη ή δυνατότητα τελειότερης υπηρεσίας κατά τον χρόνο παροχής της υπηρεσίας ή μεταγενέστερα δεν συνιστά υπαιτιότητα» (παρ 5). Από τις διατάξεις αυτού του άρθρου προκύπτει ότι η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες μπορεί να είναι είτε ενδοσυμβατική, είτε αδικοπρακτική, ανεξάρτητα από την προϋφιστάμενη ενοχική σχέση μεταξύ παρέχοντος υπηρεσίες και ζημιωθέντος. Προϋποθέσεις για τη θεμελίωση ευθύνης σε βάρος του παρέχοντος υπηρεσίες είναι: 1)

---

¹⁰⁴ ΠΠρΑθ 4342/2017 ΝΟΜΟΣ.

παροχή ανεξάρτητων υπηρεσιών στα πλαίσια άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας, 2) υπαιτιότητα του παρέχοντος υπηρεσίες κατά την παροχή υπηρεσίας, η οποία τεκμαίρεται, διότι εισάγεται νόθος αντικειμενική ευθύνη και ο παρέχων έχει το βάρος της απόδειξης της έλλειψής της. Ως κριτήρια για την εκτίμηση της έλλειψης υπαιτιότητας αναφέρεται η ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια και το σύνολο των ειδικών συνθηκών, 3) το παράνομο, ήτοι η συμπεριφορά του παρέχοντος υπηρεσίες, θα πρέπει να ανταποκρίνεται στην ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια, δηλαδή στις συναλλακτικές υποχρεώσεις πρόνοιας και ασφάλειας που επιβάλλουν οι κανόνες της επιστήμης ή τέχνης του, 4) ζημία με βάση το γενικό δίκαιο της αποζημίωσης (άρθρα 297, 298 ΑΚ) και 5) αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παροχής της υπηρεσίας και ζημίας.

Ειδικότερα, η παράνομη συμπεριφορά του παρέχοντος δεν συναρτάται με το πραγματικό περιεχόμενο της υποχρέωσής του προς αποφυγή των κινδύνων, αλλά με την έλλειψη ασφάλειας των υπηρεσιών που θεμιτά δικαιούται να αναμένει ο καταναλωτής, καθώς και με την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης του στη συγκεκριμένη αγορά υπηρεσιών, ήτοι με την παραβίαση της υποχρέωσης πρόνοιας και ασφάλειας που όφειλε κατά το νόμο ή τη σύμβαση ή την καλή πίστη κατά τις κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις και μπορούσε να λάβει μέσα στη σφαίρα επιρροής του κάτω από ομαλές προβλέψιμες συνθήκες, σε τρόπο ώστε οι παρεχόμενες από αυτόν υπηρεσίες, χρησιμοποιούμενες από τον καταναλωτή, να μη θέτουν σε κίνδυνο τα συμφέροντα του τελευταίου, και ιδίως την ακεραιότητα της πίστης και της ασφαλούς παροχής υπηρεσιών, που τελικά είναι το προστατεύσιμο δικαίωμα .

Επιπλέον, από το άρθρο 932 ΑΚ προκύπτει ότι σκοπός της διάταξης είναι να επιτυγχάνεται μία υπό ευρεία έννοια αποκατάσταση του παθόντος για την ηθική του βλάβη, λόγω της αδικοπραξίας, ώστε αυτός να απολαύει μία δίκαιη και επαρκή ανακούφιση και παρηγοριά, χωρίς, από το άλλο μέρος, να εμπορευματοποιείται η προσβληθείσα ηθική αξία και να επεκτείνεται υπέρμετρα το ύψος της αποζημιώσεως για ηθική βλάβη, που δεν μπορεί να αποτιμηθεί επακριβώς σε χρήμα. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να τηρείται, κατά τον καθορισμό του επιδικαζόμενου ποσού, η αρχή της αναλογικότητας ως γενική νομική αρχή και δη αυξημένης τυπικής ισχύος (άρθρα 2 παρ. 1 και 25 του ισχύοντος Συντάγματος) με την έννοια ότι η σχετική κρίση του δικαστηρίου, δεν πρέπει να υπερβαίνει τα όρια όπως αυτά διαπιστώνονται από τα δεδομένα της κοινής πείρας και την κοινή περί δικαίου συνείδηση σε ορισμένο τόπο και χρόνο, που αποτυπώνονται στη συνήθη πρακτική των δικαστηρίων, τούτο, διότι μια απόφαση, με την οποία επιδικάζεται ένα ευτελές ή υπέρμετρα μεγάλο ποσό, ως δήθεν εύλογο κατά την ελεύθερη κρίση του δικαστηρίου, προς αποκατάσταση της ηθικής βλάβης, ευτελίζει, στην πρώτη περίπτωση, (όσον αφορά τον παθόντα), το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου, και στην δεύτερη, (όσον αφορά τον υπόχρεο), το δικαίωμα της περιουσίας τους, αφού το δικαστήριο επεμβαίνοντας στη διαφορά μεταξύ ιδιωτών πρέπει, όπως προαναφέρθηκε, να τηρεί μια δίκαιη ισορροπία ανάμεσα στα αντιτιθέμενα συμφέροντα, με παράλληλη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι η έννοια της αναλογικότητας είναι έννοια αυστηρότερη

του "ευλόγου" και συνακόλουθα το "εύλογο" περιέχεται αναγκαστικά στο "ανάλογο". Άλλωστε την αρχή αυτή, υπό την προεκτεθείσα έννοια, εκφράζει και η υπέρ νομοθετικής ισχύος διάταξη του άρθρου 1 του πρώτου πρόσθετου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, υπό την έννοια ότι πρέπει να υπάρχει μια ανεκτίμη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του σκοπού που επιδιώκει κάθε μέτρο, το οποίο αποστερεί ένα άτομο από θεμελιακό δικαίωμά του, όπως από την ιδιοκτησία του»¹⁰⁵.

4.6. Νηογνώμονες

Ευθύνη του ιδιωτικού νηογνώμονος έναντι του αγοραστή πλοίου ένεκα ανακριβών πιστοποιητικών με βάση το άρθρο 8 του Ν 2251/1994 περί ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες¹⁰⁶.

«Όπως είναι γνωστό, οι εταιρείες κατάταξης πλοίων, ήτοι οι νηογνώμονες, διά των πιστοποιητικών ασφαλείας που εκδίδουν, «πωλούν εμπιστοσύνη, δημιουργούν δηλαδή ένα πραγματικό «επαγγελματική εμπιστοσύνη», επί του οποίου βασίζονται, για να αναλάβουν κάποια δικαιοπρακτική δέσμευση, τόσο οι άμεσα αντισυμβαλλόμενοί τους όσο και τυχόν τρίτοι, στους οποίους επιδεικνύονται τα πιστοποιητικά τους. Ειδικότερα, έργο των νηογνώμωνων είναι να επιθεωρούν τα πλοία σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές που έχουν καθορίσει οι ίδιοι (ή το κράτος της σημαίας του πλοίου που τους παρέχει τη σχετική εξουσιοδότηση) και να τα κατατάσσουν σε κατηγορίες και «κλάσεις» ανάλογα με τις ιδιότητες και τα προσόντα τους, με την «κλάση» να εκφράζει τον βαθμό ασφαλείας του πλοίου καθώς και την εμπιστοσύνη για την οποία αυτό είναι άξιο, αναφορικά με τη μηχανική και κατασκευαστική καταλληλότητά του. Βάσει μάλιστα των επιθεωρήσεών τους οι νηογνώμονες εκδίδουν, κατ' εξουσιοδότηση του κράτους της σημαίας του πλοίου, τα προβλεπόμενα από τις διεθνείς συμβάσεις και το εσωτερικό δίκαιο της σημαίας του πλοίου (το οποίο ενσωματώνει κατά κανόνα τις διεθνείς συμβάσεις) πιστοποιητικά ασφαλείας, άνευ των οποίων δεν μπορεί να κινείται ή να λειτουργεί ένα πλοίο. Κατά το συνήθως συμβαίνον, ο νηογνώμων παρακολουθεί το πλοίο ήδη από την κατασκευή του, βάσει σύμβασης που συνάπτει με το

---

¹⁰⁵ Ειρ.Αιγιαλείας 51/2018 ΝΟΜΟΣ.

¹⁰⁶ Καρακώστας Ι.- Καραμπατζός Α., Ευθύνη του νηογνώμονος έναντι αγοραστή πλοίου ένεκα ανακριβών πιστοποιητικών με βάση το άρθρο 8 του Ν. 2251/1994 περί ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες, ΔΕΕ 2011 σελ 391, επίσης ΠΠρΠειρ 305/2011 ΔΕΕ 2011 σελ. 488.

ναυπηγείο ή τον πλοιοκτήτη. Στο πλαίσιο αυτό οι επιθεωρήσεις που γίνονται στο πλοίο είναι τακτικές, δεδομένου ότι σημασία έχει όχι μόνον η απονομή, αλλά και η διατήρηση της «κλάσης». Με τον τρόπο αυτόν ο νηογνώμων εξυπηρετεί σημαντικά συμφέροντα, ιδιωτικής αλλά και δημόσιας φύσεως, αφού τα πιστοποιητικά του αφενός μεν ικανοποιούν την ανάγκη για ταχύτητα και ασφάλεια των συναλλαγών, αφετέρου δε συμβάλλουν στην ασφάλεια του διεθνούς εμπορίου και την προστασία της ανθρώπινης ζωής, του θαλάσσιου περιβάλλοντος, αλλά και των διακινούμενων εμπορευμάτων-φορτίων. Η πολλαπλή δε αυτή συμβολή του συντελείται τόσο μέσω των ανωτέρω πιστοποιητικών ασφαλείας, που ενδεικνύουν σαφώς και τον δημόσιο χαρακτήρα της δράσης του, όσο και μέσω του πιστοποιητικού «κλάσης» και του πιστοποιητικού «CPI», τα οποία αμφότερα έχουν και αυτά σπουδαία πρακτική σημασία, εντάσσονται δε στο πλαίσιο της ιδιωτικής φύσεως δράσης του νηογνώμονος».

«Εν όψει του καίριου αυτού ρόλου των νηογνώμωνων, δεν είναι τυχαίο ότι η δραστηριότητά τους διέπεται από ένα πλέγμα αυστηρών εθνικών και διεθνών νομοθετικών κανόνων, οι οποίοι έχουν ως επί το πλείστον δημόσιο χαρακτήρα: πρόκειται εδώ κυρίως για την Διεθνή Σύμβαση του 1966 για τις Γραμμές Φόρτωσης, την Διεθνή Σύμβαση του 1973 για την πρόληψη της Ρύπανσης από πλοία (γνωστή ως MARPOL) και το Πρωτόκολλο 1978, καθώς επίσης και την Διεθνή Σύμβαση του 1974 για την Ασφάλεια της Ανθρώπινης Ζωής στην Θάλασσα (γνωστή ως SOLAS) και το Πρωτόκολλο 1978. Το ρυθμιστικό αυτό πλέγμα δημιουργεί αναμφίβολα ένα αυστηρό κανονιστικό πλαίσιο δράσης για τους νηογνώμονες, καθιστώντας, μεταξύ άλλων, σαφή και τον δημόσιο χαρακτήρα των υπηρεσιών που προσφέρουν. Εν όψει όλων των ανωτέρω ευχερώς μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι τα πιστοποιητικά των νηογνώμωνων δημιουργούν ένα πραγματικό αυξημένης επαγγελματικής εμπιστοσύνης, που έχει ιδιαίτερα μεγάλη αξία στον κλάδο της ναυτιλιακής επιχειρηματικής δραστηριότητας, με την πιστοποιούμενη «κλάση» να συνιστά μάλιστα, στην πλειονότητα των εννόμων τάξεων, τουλάχιστον ένα τεκμήριο αξιοπλοΐας. Η εν λόγω εμπιστοσύνη ερείδεται αφενός μεν στην διαδικασία της πιστοποίησης ως ιδιαίτερου πραγματικού πίστεως, αφετέρου δε στην αυξημένη και νομοθετικά αναγνωρισμένη αξιοπιστία του ίδιου του φορέα του ελέγχου, ήτοι του νηογνώμονος. Στην πίστη δε αυτή θεμελιώνεται και η ειδικότερη υποχρέωση πρόνοιας, που φέρει στις συναλλαγές ο νηογνώμων, στην οποία μάλιστα δύναται να στηριχθεί η ευθύνη του έναντι τρίτων. Διότι επί του, δημιουργούμενου διά του πιστοποιητικού, πραγματικού αυξημένης επαγγελματικής εμπιστοσύνης μπορεί να βασίζονται όχι μόνον οι άμεσα αντισυμβαλλόμενοι των νηογνώμωνων, όπως κυρίως οι πλοιοκτήτριες εταιρίες ή τα ναυπηγεία, αλλά και τυχόν τρίτοι, που επιθυμούν λ.χ. είτε να αγοράσουν ένα πλοίο είτε να δανειοδοτήσουν την πλοιοκτήτρια εταιρία. Γι' αυτό και τα καθήκοντα επιμέλειας που επιβάλλονται στους νηογνώμονες κατά την άσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας είναι εξαιρετικά αυστηρά, δεδομένου άλλωστε ότι αυτό για το οποίο κατ' ουσία αμείβονται είναι το δημιουργούμενο διά των πιστοποιητικών τους πραγματικό επαγγελματικής εμπιστοσύνης, για το

οποίο γνωρίζουν καλά εκ των προτέρων ότι πρόκειται να χρησιμοποιηθεί ενώπιον τρίτων, κατά κύριο λόγο πιθανών αγοραστών του πλοίου ή δανειοδοτών της πλοιοκτήτριας εταιρίας. Η διάψευση δε της εμπιστοσύνης αυτής, εφόσον φυσικά προκαλεί ζημία, γεννά ζήτημα ευθύνης του νηογνώμονος, συχνότερα δε έναντι των τρίτων. Συνεπώς δημιουργείται με την πλημμελή πράξη ευθύνη όχι μόνον έναντι του αντισυμβαλλομένου, αλλά, με βάση την διάταξη του άρθρου 8 του Ν 2251/1994, και έναντι των ζημιωθέντων-αγοραστών του πλοίου, οι οποίοι κατά τον σχηματισμό της δικαιοπρακτικής τους απόφασης για την αγορά πίστη στην πλημμελή πιστοποίηση, η οποία λειτουργεί εν προκειμένω ως ένας φορέας αυξημένης επαγγελματικής εμπιστοσύνης».

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με το αρ. 8 ν. 2251/1994 ο.τ ο Έλληνας νομοθέτης εισάγει κατά τρόπο μη εξαναγκαστικό από Ευρωπαϊκή Οδηγία, αλλά με κοινοτική έμπνευση, την ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες κατά τα πρότυπα της Πρότασης Οδηγίας του 1990, μία Πρόταση που τελικά δεν έγινε αποδεκτή από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη κυρίως λόγω των εγερθισών αντιδράσεων από τις επαγγελματικές τάξεις. Με την εισαγωγή της νόθου αντικειμενικής ευθύνης παρέχεται στο φυσικό πρόσωπο, αποδέκτη της υπηρεσίας (καταναλωτή εν στενή εννοία) μία πολύ σημαντική αποδεικτική διευκόλυνση καθώς οφείλει να αποδείξει μόνο τη ζημία και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ αυτής και της παροχής της υπηρεσίας, ενώ ο παρέχων υπηρεσίες φέρει το βάρος της απόδειξης για την έλλειψη παρανομίας και υπαιτιότητάς του. Αμελή συμπεριφορά, τόσο από τη σκοπιά του παρανόμου όσο και από αυτήν της υπαιτιότητας, έχει ο παρέχων τις υπηρεσίες όταν δεν ενεργεί ή παραλείπει να ενεργήσει παραβαίνοντας τις γενικές υποχρεώσεις ασφάλειας και πρόνοιας που καθορίζονται από τους κανόνες της επιστήμης του (*lege artis*).

Με την ειδική νομοθετική πρόβλεψη της ευθύνης του παρέχοντος υπηρεσίες, σε μία ακόμη νομική βάση και, μάλιστα, αρκετά ευνοϊκή για τον αποδέκτη της υπηρεσίας (καταναλωτή εν στενή εννοία) παρατηρούμε ότι η «αγορά υπηρεσιών» ανταποκρίνεται επιβάλλοντας στους επαγγελματίες ασφαλιστικά συμβόλαια κάλυψης επαγγελματικών κινδύνων. Γεγονός που αυξάνει το κόστος της υπηρεσίας αλλά ταυτόχρονα, αυξάνει, τα ποιοτικά κριτήρια των υπηρεσιών ως εγγύηση της παρεχόμενης υπηρεσίας και αυξάνει, τα κριτήρια πιστοποίησης του παρέχοντος υπηρεσίες. Τελικά δυναμώνει τον ποιοτικό ανταγωνισμό στον κλάδο των υπηρεσιών προς όφελος της κοινωνικής ευημερίας.

Με την παρούσα εργασία έγινε προσπάθεια παρουσίασης, αρχικά, των ειδικότερων προϋποθέσεων που θεσπίζει το αρ. 8 Ν. 2251/1994 για την ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες και, στη συνέχεια, παράθεση περιπτώσεων ευθύνης επαγγελματικών κλάδων έτσι ώστε να επισημανθούν ορισμένα ζητήματα και πτυχές που ανακύπτουν κατά την εξέταση αυτών. Μεγαλύτερη εφαρμογή βρίσκει η διάταξη στις υπηρεσίες υγείας και τις τραπεζικές υπηρεσίες, όπου η ανάγκη προστασίας των καταναλωτών είναι σαφώς μεγαλύτερη μιας και στην πρώτη περίπτωση θα πρόκειται, συνήθως, για βλάβη στην υγεία ή το σώμα του ασθενούς και στην δεύτερη διακυβεύονται μεγάλα οικονομικά συμφέροντα και δοκιμάζεται η εμπιστοσύνη των αποδεκτών σε ένα σύστημα του οποίου η προσφορά και η χρησιμότητα είναι αδιαμφισβήτητη. Όμως, ανάγκη ίδιας προστασίας των καταναλωτών ανακύπτει και από άλλες ιδιωτικές συναλλαγές υπηρεσιών που η ευθύνη βάσει του αρ. 8 ν. 2251/94 έχει εξαιρεθεί (πχ νομικές υπηρεσίες) καθώς και να επεκταθεί στις δημόσιες υπηρεσίες όπως έγινε με τη καθυστέρηση απονομής δικαιοσύνης (ν. 4239/2014, ν.4055/2012).

Η Ελληνική οικονομία ως κατ' εξοχήν οικονομία υπηρεσιών οφείλει και πρέπει να αναβαθμίσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Μέσο και εργαλείο επίτευξης του στόχου αυτού είναι η εφαρμογή και η επέκταση της νομοθεσίας περί προστασίας του καταναλωτή υπηρεσιών με ατομικές και συλλογικές διαδικασίες.-

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξανδρίδου Ε. (επιμ.), Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, Ελληνικό-ενωσιακό, εκδ. ΝΒ, 2018,
- Αναπλιώτη-Βαζαίου Ε., Γενικές Αρχές Ιατρικού Δικαίου, 1993, εκδ. Π.Ν Σάκκουλας.
- Ανδρουλιδάκη-Δημητριάδη Ι., Η υποχρέωση ενημέρωσης του ασθενούς, 1993, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας
- Βαθρακοκοίλη Β. "Αναλυτική Ερμηνεία - Νομολογία Αστικού Κώδικα", έκδοση Π.Ν Σάκκουλας, 1994,
- Βάρκα Α-Αδάμη «Εισαγωγή στο δίκαιο προστασίας καταναλωτή», ΝΒ, 2010,
- Γεωργιάδης Απ., Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2015, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας.
- Γεωργιάδης Απ., Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος – Τόμ. ΙΙ, 2007, εκδ. Π.Ν Σάκκουλας.
- Γεωργιάδης Απ. Η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες, Αφιέρωμα στην Α. Κιάντου-Παμπούκη, Θεσσαλονίκη, 1998.
- Γεωργιάδης Γ., σε ΣΕΑΚ Ι (αρθρ. 914), 2010, Εκδόσεις Π.Ν Σάκκουλας.
- Απ. Γεωργιάδη-Μ. Σταθόπουλο, Αστικός Κώδιξ, Κατ' άρθρον ερμηνεία, Π.Ν Σάκκουλας 2016.
- Γεωργουλέας Σ. Αστική ευθύνη παρέχοντος υπηρεσίες ΚριτΕ, 1998.
- Δέλλιος Γ. «Προστασία Καταναλωτών και Σύστημα του Ιδιωτικού Δικαίου, τ. ΙΙ, Δικαστικός Έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όρια του» εκδ. Α. Σάκκουλας.
- Δελούκα-Ιγγλέση Κ. Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή (Ελληνικό-Κοινοτικό). Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν.2251/1994 όπως ισχύει μετά το Ν.3587/2007, συλλογικό έργο εκδ. ΝΒ 2008 ,
- Δελούκα-Ιγγλέση Κ. Νέες Μορφές Συμβάσεων στο Δίκαιο του Ανταγωνισμού και της Προστασίας του Καταναλωτή, συλλογικό έργο εκδ. ΝΒ 2010 ,
- Δελούκα-Ιγγλέση Κ. Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή , εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2014.
- Δουγαλής Ζ. Ερμηνεία Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας (Ν 3418/2005), 2012, Ν Β.
- Δωρής Φ., Σκέψεις για την προϋπόθεση της «παραιομίας» στην αδικοπρακτική ευθύνη, για τη σχέση της προς την «υπαιτιότητα» και για τη λεγόμενη «διπλή

λειτουργία της αμέλειας» κατά την ΑΚ 330 εδ. β', σε Τίμ. Τόμ. Μιχ. Π. Σταθόπουλου, 2010, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

- Καρακώστας Ι., Χαρακτηριστικά γνωρίσματα & νομική διάσταση κανόνων ιατρικής δεοντολογίας, εκδ. ΝΒ 2008.
- Καρακώστας Ι., Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, εκδ. ΝΒ, 2016,
- Κορνηλάκης Π., Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, 2002, εκδ. Σάκκουλα.
- Κότσιανος Σ., Η Ιατρική ευθύνη, Β' έκδοση, 1976
- Κουκούλης Α., Θεμελίωση Αστικής Ευθύνης του Δημοσίου Νοσοκομείου για πλημμελή παροχή ιατρικών υπηρεσιών, ΕφΑΔ 10/ 2013, 863 επ.
- Κουμάνης Ι Σ., Παρατηρήσεις στην απόφαση ΠΠρΛαρ 191/2012, Αρμ. 2008, 1267 επ.
- Κουτσουράδης Α., Ιατρικό σφάλμα: Σκέψεις για ένα σημείο τομής Ιατρικής και Νομικής, σε Τιμ. Τόμ. Γ.Δ Καλλιμοπούλου, 2010, 344 επ.
- Λαδάς Δ. Η εφαρμογή του ν. 2251/94 στις σχέσεις εργασίας. εκδ. Α. Σάκκουλα 2007.
- Μηλιόπουλος Α, Όταν το δικαστικό σύστημα αντιμετωπίζει την ιατρική ευθύνη του πλαστικού χειρουργού (Η οπτική ενός δικαστικού λειτουργού για τις θαυμαστές εξελίξεις της πλαστικής χειρουργικής), Αρμ. 2008, 180 επ.
- Μουντοκαλάκης Φ.Δ, Αποσαφηνίζοντας τον όρο “evidence based medicine”, Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής 2015, Τόμ. 32 (5), 650-660.
- Παπαρρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη Π., Η αστική ευθύνη των Δημοσίων Νοσοκομείων (ΝΠΔΔ) από ιατρικά λάθη, ΕφΑΔ 2008, 461 επ.
- Παυλόπουλου Πρ. «Η αστική ευθύνη του Δημοσίου» εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1982.
- Πελλένη-Παπαγεωργίου Α., Ιατρική Αστική Ευθύνη και Συναίνεση του Ασθενούς, 2016, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Περάκης Ε. Γενικό μέρος Εμπ.Δικ. εκδ. ΝΒ, 2011.
- Πλεύρης Α., Η ποινική ευθύνη στην ιατρική πράξη, Έρευνα και πειραματισμός με αντικείμενο τον άνθρωπο, 2007, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Πολίτης Χ., Η έννοια της ιατρικής ευθύνης και το μέτρο επιμέλειας του γιατρού στο Ποινικό Δίκαιο, ΕΙΔ 1/2016, 9 επ.
- Πολίτης Χ., Η Ιατρική Ευθύνη. Πρόβλημα ιατρικό και νομικό. Νομικές παράμετροι (II), ΕΙΔ 10/2010, 836 επ.
- Πολίτης Χ., Η Ιατρική Ευθύνη. Πρόβλημα ιατρικό και νομικό. Νομικές παράμετροι (I), ΕΙΔ 9/2009, 740 επ.

- Πολίτης Χ., Ενδοσυμβατική σχέση γιατρού και ασθενούς. Ιατρική αμέλεια. Συρροή ενδοσυμβατικής-αδικοπρακτικής ευθύνης, ΕΙΔ. 8/2009, 660 επ.
- Σακελλαροπούλου Β., Η ποινική αντιμετώπιση του ιατρικού σφάλματος και η σημασία της συναίνεσης του ασθενούς, 2011, εκδ. Σάκκουλα.
- Σπυριδάκης Ι.Σ., Ενοχικό Δίκαιο-Γενικό Μέρος, 2004, εκδ. Α. Σάκκουλα.
- Σταθόπουλος Μ., Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, εκδ. Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004.
- Τζίβα Ε., Ασφάλιση Ιατρικής Ευθύνης, 2014, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Τρανταλίδης Γ., Ιατρικό σφάλμα - Η ευθύνη γυναικολόγου και μαιευτήρα, 2012, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Τριανταφυλλάκης Γ. Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου ,NB, 2018.
- Τριάντος Ν. Αστικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, εκδ. NB, 2015.
- Τροκάνας Θ., Το ιατρικό σφάλμα και η ευθύνη για αλλότριες πράξεις στο χώρο του ιατρικού δικαίου μέσα από τη δημοσιευμένη ελληνική νομολογία της τελευταίας δεκαετίας, σε «Η ιατρική ευθύνη στην πράξη», 2010, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 133 επ.
- Τρούλη Ε., Ιατρική ευθύνη για ζημιογόνο ζωή (wrongful life) και ζημιογόνο τεκνοποίηση (wrongful birth), Digesta 2008, 384 επ.
- Τσαλαπώρτας Α., Ιατρική αμέλεια και προβληματισμοί αναφορικά με την αντιμετώπιση της αστικής ιατρικής ευθύνης από τα πολιτικά δικαστήρια της Ελλάδος, σε «Επίκαιρα Ζητήματα Ιατρικού Δικαίου», 2010, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φίλιος Π., Ενοχικό δίκαιο - Ειδικό μέρος Αστικ. Δικ., 2011, εκδ. Σάκκουλα.
- Φίλιος Π., Γεν. Αρχές Αστικού Δικ., 2011, εκδ. Σάκκουλα.
- Φουντεδάκη Κ., Παραδόσεις Αστικής Ιατρικής Ευθύνης, 2018 , εκδ. NB.
- Φουντεδάκη Κ., Αστική Ευθύνη Ιδιωτικής Κλινικής, ΧρΙΔ 2010 σελ. 786 επ.
- Φουντεδάκη Κ., Αστική Ιατρική Ευθύνη: Σύγχρονα προβλήματα και προτάσεις αντιμετώπισης, ΧρΙΔ 2017 σελ. 481 επ.
- Κ. Φουντεδάκη, «Η συναίνεση του ενημερωμένου ασθενούς», σε Ερευνητικό Δίκτυο Α Π.Θ, (επιμ.), Ιατρική Ευθύνη από Αμέλεια (Αστική - Ποινική) - Ειδικά Θέματα Ιατρικού Δικαίου, 2013, εκδ. Σάκκουλας.
- Χαραλαμπίδης Α., Ιατρική Ευθύνη- Νομικές και Δεοντολογικές Παράμετροι, 2016, Π.Ν Σάκκουλας.
- Χελιδόνης Απ., Η έννοια του ιατρικού σφάλματος, ΕφΑΔΠολΔ 8-9/2017, 700 επ.
- Χρυσανθάκης Χ., Η Αστική Ευθύνη του Δημοσίου Νοσοκομείου, 2010, Νομική Βιβλιοθήκη.

- Χρυσανθάκης-Σπινθουράκης-Κατσέτου , Συλλογή νομοθεσίας και νομολογίας περί δικηγόρων εκδ. Α. Σάκουλα 1987.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- Ιατρικό Δίκαιο (<http://www.iatrikodikaio.com>).
- Ιατρική Εταιρεία Αθηνών (<http://www.mednet.gr>).
- Το Βήμα του Ασκληπιού (<http://ejournals.teiath.gr>)